

T. C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ / BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

CEVDET KUDRET SOLOK'UN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA
YOKSULLUK VE İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS

ORHAN ARSLAN

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ ESRA KÜRÜM

AĞUSTOS 2019

BİTLİS

**T. C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**CEVDET KUDRET SOLOK'UN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA
YOKSULLUK VE İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS

ORHAN ARSLAN

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ ESRA KÜRÜM

AĞUSTOS 2019

BİTLİS

T.C
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum “Cevdet Kudret Solok’un Öykü ve Romanlarında Yoksulluk ve İkinci Dünya Savaşı’nın Etkileri” başlıklı tezde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge ve değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğum, tez çalışmasında yaralandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 02 /08 / 2019

İmza
Orhan ARSLAN

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres: Tatvan Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

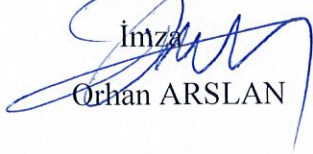
E-posta: ayredlanu@gmail.com

Telefon: 531 409 22 71

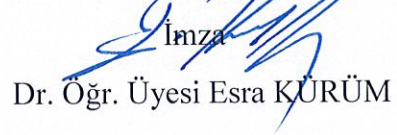
T.C
BITLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

“Cevdet Kudret Solok’un Öykü ve Romanlarında Yoksulluk ve İkinci Dünya Savaşı’nın Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezi Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır. 02/08/2019

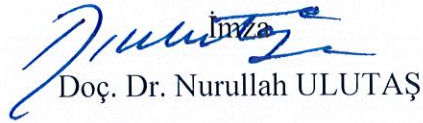
Tezi Hazırlayan:

İmza

Orhan ARSLAN

Danışman:

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Esra KURÜM

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı:

İmza

Doç. Dr. Nurullah ULUTAŞ

Ek 7. Tez Kabul/Onay Sayfası

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ ONAY SAYFASI

Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğrencisi Orhan ARSLAN tarafından hazırlanan “Cevdet Kudret Solok’un Öykü ve Romanlarında Yoksulluk ve İkinci Dünya Savaşı’nın Etkileri” adlı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 02 / 08 / 2019 tarihinde, saat 10.00’da yapılmış ve tezin oy birliği ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

JÜRİ:

İMZA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Esra KÜRÜM

Bitlis Eren Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Doç. Dr. Nurullah ULUTAŞ

Bitlis Eren Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Doç. Dr. Mehmet ÖZGER

Bingöl Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih vesayılı kararıyla jüri tarafından kabul edilmiş bu çalışmanın yüksek lisans tezi olarak kabulü onaylanmıştır.

.... / / 2019

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR

Enstitü Müdürü

T. C.

Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Esra KÜRÜM

Orhan ARSLAN

**CEVDET KUDRET SOLOK'UN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA
YOKSULLUK VE İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN ETKİLERİ**

ÖZET

Cevdet Kudret (1907-1993) Türk edebiyatında eleştirmen, araştırmacı, şair, edebiyat tarihçisi ve denemeci yönleriyle bilinir. Adını ilk kez Yedi Meşaleciler arasında duyuran yazar, şiir, tiyatro, öykü ve roman türlerinde de eserler verdiği halde edebi çalışmaları üzerinde yeterince inceleme yapılmamıştır. Öykü ve romanlarında realist bir anlayış yansıtan Cevdet Kudret, çeşitli dergilerde ve farklı tarihlerde yayımladığı öykülerini *Sokak* (1974) adı altında bir araya getirir. Edebiyat-gerçeklik ilişkisi üzerine kurgulanan öykü ve romanlar, toplumsal kimliği inşa eden devir ruhunun yanı sıra ekonomik ve politik yaşamın yansımalarını da barındırır. *Sokak*'ta on iki öykü ve *Süleyman'ın Dünyası* üst başlıklı *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958) ve *Karıncayı Tanırsınız* (1976) adlarını taşıyan roman üçlemesinde Türkiye'nin özellikle İkinci Dünya Savaşı sürecinde içine düştüğü ekonomik, sosyal, politik ve ahlaki sorunları yansıtmasıyla dikkat çeker. Öykülerinde halk tiyatrosu geleneğinden, yaşamsal deneyimlerinden ve ironiden yararlanarak dönemin toplumsal, siyasal ve ekonomik yapısını ortaya koyar. Cevdet Kudret, birçoğu kendi yaşamından izler taşıyan öykü ve romanlarında, ekonomik, politik ve sosyal meseleleri, köy gerçekliğini anlatan romanların yaygın olduğu bir dönemde kentsoylu bir yazar olarak ele alır ve bunları eserlerinde ayrıntılı bir şekilde anlatır. Yazar, kent yoksulluğunun farklı yönlerini anlatırken Türkiye'nin bir döneminin panoramasını da göstermektedir. Bu tez çalışmasında Cevdet Kudret'in öykü ve romanları ayrı ayrı incelenerek, edebiyat ve gerçeklik bağlamında ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Cevdet Kudret, Öykü, Roman, Yoksulluk, İkinci Dünya Savaşı.

Republic of Turkey
Bitlis Eren University Graduate School of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature
Master Degree Thesis, July 2019
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Esra KÜRÜM
Orhan ARSLAN

**POVERTY AND THE EFFECTS OF THE SECOND WORLD WAR IN THE
STORY AND NOVELS OF CEVDET KUDRET SOLOK**

ABSTRACT

Cevdet Kudret (1907-1993) is mostly known as a researcher, critic, literary historian and essayist in Turkish literature. Making a name for him for the first time among Yedi Meşaleciler group, Cevdet Kudret seems to have failed to attract researchers despite his works in poetry, novel, story and theater. Reflecting a realist approach in his novels and stories, he compiled his stories, which were published in different journals and different dates, in *Sokak* (1974). Stories and novels based on literature-reality relation, besides with the spirit period which shapes social identity, include economic and politic reflections of daily life. In *Sokak*, there are twelve stories and the trilogy of novels titled *Süleyman'ın Dünyası*, *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958) ve *Karıncayı Tanırsınız* (1976). This book draws attention economic, social, political and moral problems of Turkey particularly in the Second World War. In his stories, he puts forward the social, political and economic structure of the period by making use of folk theater tradition, vital experiences and irony. In his stories which have many similarities with his real life, Cevdet Kudret uses economic, politic and social issues in his fictions as a bourgeoisie writer in a widespread time when village novels are most popular. The author, explaining different aspects of urban poverty, in the same time shows panorama of an era in Turkey. In this thesis, Cevdet Kudret's stories and novels are examined separately and discussed in the context of literature and reality.

Keywords: Cevdet Kudret, Story, Novel, Poverty, Second World War.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CEVDET KUDRET'İN HAYATI

1. 1. Cevdet Kudret'in Hayatı.....	5
1. 2. Cevdet Kudret'in Eserleri	10
1. 2. 1. Şiir Kitapları.....	10
1. 2. 2. Tiyatro Oyunları.....	10
1. 2. 3. Romanları.....	10
1. 2. 4. Öyküleri	10
1. 2. 5. Denemeleri	10
1. 2. 6. Derlemeleri.....	11
1. 2. 7. İncelemeleri.....	11
1. 2. 8. Okul Kitapları.....	12
1. 2. 9. Yardımcı Ders Kitapları	13
1. 2. 10. Okullara Yönelik Kitapları.....	13
1. 2. 11. Aldığı Ödüller	13
1. 2. 12. Hakkındaki kitaplar.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

CEVDET KUDRET'İN SANAT ANLAYIŞI

2.1. Cevdet Kudret'in Edebi Anlayışı	14
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEVDET KUDRET'İN ÖYKÜLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. Savaş ve Yoksulluk	21
3.2. Cevdet Kudret'in Öyküleri	22
3.3. <i>Sokak</i> 'taki Yoksulluk	26
3.4. İkinci Dünya Savaşı'nın Topluma Yansımaları	33
3.5. Cevdet Kudret'in Öykülerinin Değerlendirilmesi	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CEVDET KUDRET'İN ROMANLARININ İNCELENMESİ

4.1. Cevdet Kudret'in Roman Anlayışı	45
4.2. Sınıf Arkadaşları Romanının İncelenmesi	46
4.3. Havada Bulut Yok Romanının İncelenmesi	55
4.4. Karıncayı Tanırsınız Romanının İncelenmesi	66
SONUÇ	73
KAYNAKLAR	77
ÖZGEÇMİŞ	80

ÖNSÖZ

Türk edebiyatında adını ilk kez Yedi Meşale grubunda duyuran Cevdet Kudret, 1907 yılında İstanbul'da yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Asıl adı Süleyman Cevdet'tir. Kendi deyimiyle “küçük bir azınlığın keyifli yaşamına değil, büyük bir çoğunluğun sıkıntılı yaşayışına aday olarak” dünyaya gelmiş ve bu sıkıntı ömrü boyunca sürmüştür. Gerek romanlarında gerekse öykülerinde Süleyman, kendi adı ve otobiyografik gerçekliğiyle kurgunun odağında yer almıştır. Cevdet Kudret, yaşamı boyunca içinde bulunduğu “yoksulluk” halini kurgularken, yaşamından hareket etmiş olmanın yanı sıra Türkiye'nin bir döneminin panoramasını da vermiştir. Fakat onu farklı kılan en önemli özelliği, Türk edebiyatında uzun süre hüküm süren sosyal gerçekçi akımın yaptığı gibi, yoksulluk meselesini bir ideolojiye angaje etmemesidir. Onun roman ve öykülerinde yoksulluk tamamen insani, vicdani yönleri ve düzenle ilişkisi açısından kurgulanır. Tez, *Cevdet Kudret Solok'un Öykü ve Romanlarında Yoksulluk ve İkinci Dünya Savaşı'nın Etkileri* başlığını taşımaktadır. Çalışmanın amacı Cevdet Kudret'in araştırma, inceleme ve edebiyat tarihçiliği yönünün yanı sıra edebî metinlerinin de akademik bir disiplin altında incelenerek Türk edebiyatına yaptığı katkıları ortaya çıkarmaktır. Roman ve öykülerinin Türk edebiyatının uzun bir döneminde hâkim bir anlayış olan sosyal gerçekçilik anlayışının kapısını araladığı, edebiyatın topluma ayna tutan işlevinin yanı sıra tarihi olaylar için bir alt belge niteliği taşıdığını belirtmek de tezin ana hedeflerinden biridir. Zira Cevdet Kudret'in roman ve öykülerinde Türkiye'nin özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki yılları ve savaş sonrası karşı karşıya kaldığı sosyal travmaların panoramasını görmek mümkündür. Tezimiz Cevdet Kudret'in öykü ve romanlarını edebiyat ve gerçeklik bağlamında inceleyen ve bunun yansımalarını ortaya çıkaran ilk kapsamlı çalışmadır. Tezin hazırlanması sürecinde bana sabırla yol gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Esra Kürüm'e katkılarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca tez konumu belirleyen ve bir süre danışmanlığımı yapan Doç. Dr. Macit Balık'a teşekkür ederim. Özellikle çok değerli eşim ve çocuklarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos 2019

Orhan ARSLAN

GİRİŞ

Edebiyatı, salt duygu ve düşüncelerin güzel ve etkili bir biçimde ifade edilmesi olarak değerlendirmek doğru ama eksik bir tanımlama olur. Edebiyatın aynı zamanda sosyo-kültürel bir ortamı ve gerçekliği vardır. Edebiyatın güzeli önceleme ve etki oluşturma özelliğini kabul edip onun doğrudan toplum ve insan sorunları üzerine yapılandığını kabul eden bu yaklaşım, edebiyatı dar ve sınırlı bir çevre ile değil toplum bütünlüğünde değerlendirmeyi önemsemektedir. Edebiyat, kendi bağlamında oluşan ilişkiler ortamına bakıldığında, toplumun bütünlüğü ile ilgili olmaktadır (Alver, 2012, s. 11). Edebiyatın hem güzeli anlatması, hem de toplum sorunlarını dile getirmesi edebiyat eleştirmenlerinin uzun yıllar üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Edebiyat ile toplum arasında kurulmuş ilişki son derece doğaldır. Çünkü edebiyatın oluştuğu, geliştiği ve yaşandığı daha doğrusu anlatıldığı ortam toplumdur. Edebiyatın gerçeklik imkânı, temelde edebiyat-toplum ilişkisini kurcalamak ve her iki alan arasında kopmaz bağların ilişkisini ortaya koymaktır. Burada karşımıza bir sorun çıkmaktadır. Edebi eserlerin kurmaca olduğu düşüncesi. Her ne kadar edebi metinler bir kurmaca olsa dahi bu kurmacanın gerçekliğin dışında olması söz konusu değildir. Edebiyat sosyolojisinin yaklaşımına göre edebiyat eserleri çeşitli toplumsal ve kültürel katmanlarla girilen dilsel bir ilişki sonucunda oluşmaktadır. Yazar ve yazınsal metinden önce var olan toplumsal kurumlar ve pratikler, edebi metni oluşturan etkenler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla edebiyat (edebi metinler) çeşitli toplumsal pratiklerle birlikte örülen şebekedir ve yazar yapıtını, kendinden önce var olan şebekenin içinde kurgulamaktadır (Sayın, 1998, s. 138). Bu durumu her sanatçının, kendi çağının kültürel oluşmuşluğu ve tinsel /düşünsel savaşlarıyla içten bir ilişki içerisinde sanat ürettiği gerçeğine bağlamak da mümkündür (Dilthey, 1999, s. 35).

Edebiyat ile hayatı, edebiyat ile gerçeği ilişkilendirme çabaları çok eski zamanlara yaslanır. Gerçekliğin alanı olarak ileri sürülen hayat ile düş, kurgu ve gerçekliği yeniden üretmeye denk düşen edebiyat arasında bağ kurmaya dönük girişimler en temelde “yaşanmakta olan hayat, anlatılmakta olan hayattan ayrılamaz” (Randall, 1999, s. 98) düşüncesinden hareket etmektedir. Bu anlamda edebiyat ile hayatın ayrıştırılmasının aksine birleştirilmesi yahut yakınlaştırılması gerekliliği

dillendirilmektedir. Toplumsal olan ile kurmaca olanın birbirinden ayrılmadığı, aksine birbirine dikişlendiğine işaret edilmekte (Sayın, 1998, s. 141) ve böylece edebiyat ile hayat arasında uçurumlar değil köprülerin varlığı dikkatlere sunulmaktadır. Edebiyat, sadece hayatı, toplumu, gerçeği yansıtmaz; aynı zamanda insanlara farklı bir yaşam tarzı da önerir. Hayata yeni bir şekil verir. “Her edebiyat eseri belirli bir dünya görüşünü, inancı, doktrini, ideolojiyi savunur veya bunlara tepki de bulunur” (Köseihal, 1967, s. 8) görüşü, edebiyatı aktif, canlı ve bilinçli bir girişim olarak resmetmektedir. Yine Stendhal romanı tarif ederken şu ifadeleri kullanır: “Roman, anayolda seyrederken kimi zaman göğün derin maviliğini kimi zaman da çamur birikintilerini yansıtan bir aynadır” bu görüşten hareketle edebiyatı, toplumsal yapının değişik kesimlerinin aile ilişkilerinin, sınıf çatışmalarının ve dönemin sosyal gerçekliğin yansıması olarak görebiliriz.

Edebiyat dünyasında birçok sanatçı öykü ve roman yazarken bunları sadece okumak ya da kaleme almak amacıyla yazmamıştır. Öykü ve romanları sadece yazmakla kalmayıp eserlerdeki olay ve durumları yaşamaya ve hatta edebî karakterleri kendi kişiliklerinde yaşatmaya çalışmışlardır. Bu noktada Cevdet Kudret de öykü ve romanlarının hem anlatıcısı hem de kahramanı olmuştur. Kendi romanını yazmıştır. Kendi öyküsünü kaleme almıştır. İçinde yaşadığı toplumu anlatmıştır. Çektiği sıkıntıları, problemleri dile getirmiştir. Doğup büyüdüğü toplumun umutlarını, sevinçlerini, gözyaşlarını kendi ruhunda ve bedeninde hissetmiştir. Çaresizliği, yokluğu yaşamış, yoksul insanları anlatmıştır. Geçim sıkıntısı çekmiş açlığı ve yoksulluğu yazmıştır. Hayal kırıklığına uğramış, umudu haykırmıştır. Haksızlığa maruz kalmış, adaletten bahsetmiştir. Savaşı görmüş, savaşı yaşamış, barışı özlemiştir. Cevdet Kudret, Stendhal’ın tarifiyle içinde yaşadığı toplumun sesi, aynası olmuştur.

Toplumcu gerçekliğe göre sanat yansıtmadır. O halde diğer yansıtma kuramlarından nasıl ayrılır? Nasıl bir gerçekliktir yansıtılan ve nasıl yansıtır? Daha önce gördük ki sanatı yansıtma olarak tanımlayanlar yansıtılan gerçeklikten farklı şeyler anlardı. Bazılarında bu, yüzey gerçeklik bazılarınca insan tabiatının özü, bazılarınca idealleştirilmiş gerçeklik, yine bazılarınca toplumun günlük hayatıydı. Toplumcu gerçeklik bunlardan en sonuncusuna, yani gerçekçilik akımına yakındır ama önemli birkaç noktada ayrılır ondan. Toplumcu gerçekçiliğe göre sanatın

yansıttığı gerçeklik toplumsal gerçekliktir, ama bu gerçeklik devrimci gelişme içinde görülür ve doğru olarak tarihi somutlukla, işçi sınıfının eğitimi gözetilerek yansıtılır (Moran, 2013, s. 53). Burada Cevdet Kudret'in toplumcu görüşü Berna Moran'ın bahsettiği toplumcu gerçeklikten ayrılır. Cevdet Kudret gerçeği anlatır, gerçeği haykırır, gerçeği yazar. Fakat hiçbir zaman gerçekçiliğe siyasi (ideolojik) bir anlam yüklemeyiz. Toplum gerçeği ile siyaset gerçeğini birbirinden ayırır. Kendi dünya görüşünü, siyasi düşüncelerini eserlerine yansıtmamaya önem gösterirdi.

Bir edebiyat eserini yalnızca fikirlerine, felsefesine dayanarak hiçbir zaman değerlendiremeyiz. Değerlendirmeyi bunlara dayanarak yapanlar, eleştiriciden çok ahlâkçı, politikacı, sosyolog ya da felsefeci sayılabilirler. Sadece estetik açıdan eleştiri yapanlarsa, yazarın hayatla, toplumla, insanla, dünyayla ilgili şeyler söylemek istediği ve bundan ötürü fikirlerin önemli bir yer işgal ettiği eserler karşısında eleştiriden bekleneni veremezler (Moran, 2013, s. 277). Bu yönüyle Cevdet Kudret, edebiyatı hem estetik açıdan hem de toplum gerçekliği açısından başarılı bir şekilde yansıtmıştır.

Edebî yaşamına şiirle başlayan Cevdet Kudret, 1938-1958 sürecinde öykü ve romanlarıyla toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışına önemli katkılar sağlamıştır. Romanları ve *Sokak* adı altında bir araya getirdiği öykülerinden sonra geçim sıkıntısı nedeniyle yazı çalışmalarını farklı alanlarda sürdürmüştür. Gözlemci gerçekçi bir anlayışın görüldüğü öykü ve romanlarında, bir tezin ispatını yapmadan, bir siyasi görüşü veya ideolojiyi savunma refleksine girmeden, sosyal adaletsizliği, yoksul bırakılmış halkı, savaşın toplumsal düzen üstündeki tahrip edici etkileri, ahlâki yozlaşmaları ve bürokrasinin işlevini yitiren yapısını yine kendi yaşamından hareketle yeniden kurgular. Bu nedenle onun romancılığı/öykücülüğünü, beslendiği otobiyografik parçalardan ve deneyimlerden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Cevdet Kudret öykü ve romanlarında kendi yaşamından da çizgiler taşıyan, Türkiye'nin Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki otuz yıllık dönemini gerçekçi bir bakış açısıyla, siyasal, toplumsal yönleriyle yansıtmıştır. *Sınıf Arkadaşları* (1942), *Havada Bulut Yok* (1958), *Karincayı Tanırsınız* (1976) adlı romanlarında Süleyman'ın I. Dünya Savaşı'na denk gelen çocukluk yıllarını ve tek parti dönemine rastlayan öğretmenlik sürecini görmek mümkündür. Bunların ötesinde romanlarında bir dönem Türkiye'sinin siyasal ve toplumsal dönüşümünü

müşahede etmek de mümkündür. *Sokak* (1974) adı altında yayımlanan öykülerinde de yazarın romanlarındaki anlayışı sürdürerek devrinin toplumsal, siyasal, ekonomik, bürokratik problemlerini özyaşam öyküsü ile harmanlayarak kurguladığı görülür.

Cevdet Kudret Solok, geçim sıkıntısı nedeniyle roman ve öykü yazmaktan bir süre sonra vazgeçse de dünyanın çeşitli ülkelerinde yayımlanan antolojilerinden alınmış bazı öyküleri ve nehir roman özelliği taşıyan romanlarıyla edebiyatın toplumsal gerçeklikle etkileşimini oldukça sade ve duru bir dille kurgulamıştır. 1940'lı yıllardan 1976'ya kadar yazdığı öykü ve romanları, yazarın öteki kimliklerinin gölgesinde kalmış ve bu metinler üzerine akademik bir dikkat gelişmemiştir. Bu tez çalışması, Türk edebiyatı için değerli eserler ortaya koymuş önemli bir isim olan Cevdet Kudret'in öykü ve romanlarında sıkça dile getirdiği yoksulluk temasını ve savaş dönemi Türkiye panoramasını yansıtması bakımından literatüre önemli katkı sunacaktır.

Çalışmamızın birinci bölümünde bir yazar olarak Cevdet Kudret Solok'un yaşamı ve eserlerine yer verilerek onun Türk edebiyatındaki konumu belirtmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde Kudret'in sanat anlayışı ve düşünceleri etraflı bir şekilde ele alınmıştır. Tezin esasını oluşturan diğer bölümlerde ise eserler analitik bir yöntemle incelenerek Cevdet Kudret'in öykü ve romanlarında sosyal gerçekliğin izdüşümleri ortaya çıkarılmıştır. İnceleme bölümünde ayrıca Cevdet Kudret'in öykü ve roman anlayışı, Türk edebiyatı içerisindeki yeri ve önemi tespit edilmiştir. Bunu yaparken yazarın öykü ve romanlarını yazmaya başladığı günden günümüze kadar yayımlanmış bütün roman ve öyküleri ele alınarak incelenmiş, elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Daha sonra dönemin dergi, gazete ve dergilerin özel sayıları taranarak sanat ve edebiyat dünyasında uyandırdığı yankılar saptanmıştır. Bu doğrultuda yayınlanmış kaynakların taranmasında kütüphane kataloglarından, bilgisayar ve internetten yararlanılmıştır.

Cevdet Kudret'in yazdığı öykü ve romanlar üzerinde özellikle içerik açısından yapılacak olan incelemede dönemin toplumsal ve siyasal atmosferi ile ele aldığı sorunlara yaklaşımı değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

CEVDET KUDRET'İN HAYATI

1.1. Cevdet Kudret'in Hayatı

7 Şubat 1907 yılında İstanbul'da doğar. Asıl adı Süleyman Cevdet Kudret'tir. 1934 yılında soyadı yasası dolayısıyla aldığı SOLOK soyadını, 1959 yılında birtakım sıkıntı ve zorunluluklar sonucunda Kudret'e çevirerek aslına döndürür.

Babası Birinci Dünya Savaşı sırasında 1918 yılında Musul'da ölen terlikçi Sadullah Efendi'dir. Annesi Hatice Hanım'dır. Numune-i İrfan İlkokulu ile Davutpaşa Ortaokulu'nu bitirdikten sonra İstanbul Erkek Lisesi'ne yazılır. Lisedeyken bir hastalık sonucu öğrenimine ara vermek zorunda kalır. Yarım kalan öğrenimini 1930'da İstiklal Lisesi'nde tamamlar. 1933'te Darülfünun Hukuk Fakültesi'ni bitirir. 1934'te Kayseri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği ile işe başlar. 1937'de İhsan Nisari Hanım'la evlenir. Öğretmenlik ve çalışma yaşamı, 1938-1939 Ankara Konservatuvarı edebiyat ve diksiyon öğretmenliği, 1945-1950 yıllarında Ankara Erkek Lisesi öğretmenliği ile Türk Ansiklopedisi'nde edebiyat sekreterliğinde geçer. 1950 yılında Demokrat Parti'nin başa geçişiyle Bitlis Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atanınca öğretmenlikten ayrılıp kısa bir süre avukatlık yapar. 1963-1965 yılları arasında Türk Dil Kurumu'nda redaktör, 1967-1970 yılları arasında Bilgi Yayınevi'nde danışman, 1970-1975 yılları arasında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda öğretim görevlisi olarak çalışır. Emekli olunca Bodrum'a yerleşir. Ayşe adında bir kızı vardır. 10 Temmuz 1992'de yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak İstanbul'da Cerrahpaşa Hastanesi'nde ölür. Mezarı, Rumelihisarı Aşiyân Mezarlığı'ndadır (Özyalçiner, 2007, s. 17).

İlk şiiri 1922'de Servet-i Fünûn dergisinde yayımlanır. Yusuf Ziya Ortaç'ın çıkardığı Meşale dergisinde yazan genç şairlerin arasına katılır. Sabri Esat Siyavuşgil, Ziya Osman Saba, Yaşar Nabi Nayır, Muammer Lütfi, Vasfi Mahir Kocatürk, Kenan Hulusi Koray ve kendisinden oluşarak Yedi Meşale diye anılan bu topluluk 1928'de ortak kitapları olan Yedi Meşale'yi çıkarırlar. Aynı yıl Meşale dergisinin kapanmasıyla topluluk dağılır. Ziya Osman Saba'dan sonra şiirde en çok direnen Cevdet Kudret'tir. 1929'da ilk şiir kitabı Birinci Perde'yi yayımlar. Birinci

Perde'den sonra yazdığı şiirlerle toplumsal konulara yönelir. Dergilerde yayımlanan şiirleri dışında oyunları da tefrika edilir. Kimi oyunları da sahnelenir. *Tersine Akan Nehir* (1929), *Rüya İçinde Rüya* (1930), *Kurtlar* (1933) adlı oyunları Darülbedayi'de sahnelenir. *Danyal ve Sara* (1938) adlı oyunu Varlık dergisinde, *Yaşayan Ölüler* (1936) adlı oyunu Ağaç dergisinde tefrika edilir. *Cumartesi Çocuğu* adlı güldürü biçimindeki oyunu ise tamamlanamaz. *Süleyman'ın Dünyası*” üst başlıklı; *Sınıf Arkadaşları*, *Havada Bulut Yok*, *Karıncayı Tanırsınız* adlarını taşıyan roman üçlemesinde Türkiye'nin Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki otuz yıllık döneminde, yaşananların toplumsal bir kesitini yansıtır. Soyadı yasasından sonra kullanmaya başladığı Cevdet Kudret Solok imzasının ardından 1952'den başlayarak önce Nevzat Yesirgil, Suat Hizarcı, Abdurrahman Nisari, Nermi Ocaklı, Cevdet Baykara, Cevkud takma adlarını kullanarak Türk edebiyatının önemli kişileri ve yapıtları üstüne araştırma, inceleme, eleştiri yazıları, tanıtım ve el kitapları yazar. Tanzimat'tan bu yana edebiyatımızın gelişimini inceleyen üç ciltlik Türk Edebiyatı'nda Hikâye ve Roman adlı kitabıyla önemli bir boşluğu doldurur. Karagöz ile Ortaoyununu da inceleyen kitaplarından Karagöz'de otuz beş Karagöz oyununu da derler. Abdurrahman Nisari adıyla liseler için edebiyat ders kitapları hazırlar. Bunun yanı sıra yardımcı ders kitapları da yayımlar. (Özyalçiner, 2007, s. 18).

Cevdet Kudret'in yaşam öyküsünü eşi İhsan Kudret *Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret* adlı kitapta şöyle anlatır: “Cevdet Kudret mizacına yatkın bulmadığı hukuk mesleğini benimsemedi. Öğretmen oldu. 22.05.1935-01.11.1936 tarihleri arasında askerliğini yaparak Kayseri Lisesi'ndeki görevine döndü. 23.12.1937'de öğrencisi İhsan Nisari ile evlendi. O yıllarda Ankara Devlet Konservatuarı kurulmaktaydı. Güzel Sanatlar Genel Müdürü Cevat Dursunoğlu, konservatuvara alınacak öğretmenleri titizlikle seçmekteydi. Reşat Nuri Güntekin'in önerisiyle Cevdet Kudret Solok'u 27.09.1938'de Ankara Konservatuarı Edebiyat ve Diksiyon Öğretmenliği'ne atadı”. Cevdet Kudret'in yeni çevresi çok ilginçti. Hitler rejiminden kaçarak Türkiye'ye sığınmış birçok ünlü sanatçı (Carl Ebert, Pretoryus, Lico Amar vb.) konservatuvarda hocalık yapmaktaydı. Cevdet Kudret, tiyatro alanında da eser vermiş, oyunları Darülbedayi'de oynanmış bir yazar olarak tiyatro bölümünün sahne çalışmalarına da katılmaktaydı. Bu görevi ona mutluluk veriyordu (Özyalçiner, 2007, s. 23).

1938'de Atatürk'ün ölümü üzerine İsmet İnönü cumhurbaşkanı olur. Yeni kabinede Milli Eğitim Bakanlığı'na Hasan Ali Yücel getirilir. 03.07.1939'da Cevdet Kudret Solok gerekçesiz olarak konservatuvardan Ankara Erkek Lisesi'ne nakledilir. Konservatuvar edebiyat dersleri de o ara okula müdür atanan Orhan Şaik Gökyay'a verilir. Cevdet Kudret'in 'Solok' soyadını niçin aldığını eşi İhsan Kudret şu şekilde açıklar: "O yıllarda, Solok serbest nazımla şiir yazmayı sürdürüyor, bir yandan da ilk romanı olan *Sınıf Arkadaşları*'nı yazıyordu. Bir gün bakanlıktan bir mektup aldı. Hasan Ali'nin imzasını taşıyan bu mektupta Cevdet Kudret'e "Solok" soyadını niçin aldığı soruluyordu. Solok'un bu mektuba yanıtı şöyleydi: " Kurtuluş Savaşı'nda Sol Cenahı başarıyla savunan komutan Nazmi Paşa'ya Atatürk tarafından verilen soyadını bir gün soru konusu olabileceğini hiç düşünmediğim ve de yazılışındaki 'O'lar hoşuma gittiği için "Solok" soyadını aldım. Saygılarımla Cevdet Kudret SOLOK" (Kudret, 1998, s. 58). Yazarın bazı kısa nesirlerinin (Varlık, 1935-1936) "Cevdet Kudret Sol" imzasıyla yayınlandığı da bilinmektedir. Bu durum dikkate alınacak olursa, Kudret'in; fikirlerini soyadında yansıtmak istediği de düşünülebilir ki, yazarın siyasi faaliyetlerde bulunmamakla birlikte, sosyalist bir dünya görüşüne sahip olduğu bilinmektedir. Yazılarındaki bazı detaylar da onun muhalif tavrını göstermektedir (Dervişoğlu, 2005, s. 7).

Demokrat Parti'nin iktidar olduğu dönemlerde de Cevdet Kudret'in sıkıntıları bitmez. 14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti iktidar olur. Yeni kabinede de Milli Eğitim Bakanlığı'na Tevfik İleri getirilir. Daha önceki yıllarda tohumları atılan McCarthy'cilik¹ büyük boyutlara ulaşmıştır. Öğretmenler oradan oraya sürülür. Bu arada Cevdet Kudret 06.10.1950 tarihinde Bitlis Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni olarak nakledilir. Bu, memuriyette "tenzili sınıf" anlamında bir uygulama olarak bilinir. Cevdet Kudret yasal olarak itiraz hakkını kullanmaz "Şan olsun diye gideceğim" der. Milli Eğitim Bakanlığı'nın en üst yetkililerinden bir kişinin (Faik Reşit Unat) muhtemel birtakım tehlikelere karşı uyarısı üzerine Bitlis'e gitmekten vazgeçer. 23.10.1950 tarihinde görevinden istifa eder. Memur yaşam anlayışından vazgeçerek geçimini serbest bir meslekte aramaya başlar. Hukuk'u bitirmiş olması belki de yıllar sonra işe yarayacaktır. Avukatlık stajına başlar. 21.03.1952'de

¹McCarthy'cilik: 1940'lı yılların sonunda başlayıp 1950'li yılların sonuna değin ABD'de sürmüş antikomünist kuşkuluktur.

avukatlık belgesini alır. Bu belgeyi aldıktan sonra bir ticaret kentidir diye avukatlığı İstanbul'da yapmayı düşünür. Karaköy'de borç harç bir büro açar. Ancak günler geçer kapısını çalan olmaz. Bir gün halası onu ziyarete geldiğinde Cevdet Kudret'in odasının karşısındaki terzi atölyesinden uyarılır. "Polis takibinde işini ona verme" derler. Cevdet Kudret bu haberi alınca, İstanbul'da ekmek parası kazanamayacağını anlar, Ankara'ya döner. Fakat avukatlık yapmaz. Şiir, hikâye ve roman yazmayı sürdürür. 1958'de *Havada Bulut Yok* yayımlanır. Bu çalışmalar geçimini sağlayacak türden değildir. Başka türlere yönelir; çalışmalarını edebiyat tarihi alanında yoğunlaştırır. Önce değişik imzalarla sonra kendi adıyla ünlü yazarlar üzerine inceleme kitapları yazar. Abdurrahman Nisari adıyla çıkardığı lise ders kitapları, metodu ve hazırlanışındaki özeniyle büyük beğeni kazanarak çok aranan kaynaklar arasına girer. Hem o dönemin ağır şartları hem de Cevdet Kudret'in çektiği sıkıntılar onu yalnızlığa ve biraz da çaresizliğe itmiştir. Geçim şartlarının da her geçen gün biraz daha ağırlaşması üzerine Cevdet Kudret, Demokrat Parti'nin önde gelen bakanlarından, hikâyeci Samet Ağaoğlu ile görüşür. O güne kadar herhangi bir nedenle kendisi hakkında soruşturma açılmadığını, herhangi bir nedenle karakola çağrılmadığını, mahkemeye verilmediğini, yıllardır süren bu haksız yaptırımın mutlaka aşılması gerektiğini anlatır.

Ağaoğlu yakın ilgi gösterir, mutlaka bir şey yapacağına söz verir. Birkaç gün sonra Ağaoğlu, Cevdet Kudret'e devlet bankalarından birinde yayın müşavirliği verileceğini söyler ve "falancayı hemen gidin görün" der. Bunun üzerine Cevdet Kudret o kişiyi görmeye gider. İlgiyle karşılaşır. Umudu artar. Artık bu işe kesin gözüyle bakar. Ama durum tam da böyle olmaz. Hava değişir. Konuya soğuk bakıldığını fark ederek kendisine yardımcı olan insanları zor durumdan kurtarmak için işin yakasını bırakır. Kendi işleri için başkalarının sıkıntıya girmesine razı olmaz (Özyalçınar, 2007, s. 27).

1959 yılında Cevdet Kudret'in kafasını kurcalayan başka bir konu vardır. Kızı Ayşe, o yıl liseyi bitirecek, üniversite yılları başlayacak. Okulu bitirdikten sonra iş arayacak, kendisi yüzünden kızının sıkıntılar yaşayacağını düşünüp durur. Solok soyadı, onunla beraber nereye gitse, nereye başvurursa insanların gözünde bir hafta olacak. Kendisi için asla aklına getirmedığı soyadı değişikliğini kızı için düşünmeye ve de bunu kabullenmeye başlar. Bir süre sonra Cevdet Kudret mahkemeye başvurur

soyadını değiştirir. Kullanmakta olduğu Kudret soyadını alır. Daha sonra bir süre Türk Dil Kurumu'nda çalışır. 1967-1970 yılları arasında da Bilgi Yayınevi'nde danışmanlık yapar. Cevdet Kudret'e yıllardır yapılan hukuk dışı uygulamalara ve yaptırımlara Prof. Muammer Aksoy dayanamaz, sesini yükseltir. Cevdet Kudret'in Siyasal Bilgiler Basın Yayın Yüksek Okulu'na öğretim görevlisi olarak alınması için üniversiteye başvuru yapar. Prof. Muammer Aksoy, Cevdet Kudret'in bütün kitaplarını alır, üniversitenin senato toplantısına katılır. Cevdet Kudret'in savunmasını coşkuyla yapar, teklif kabul edilir. Yirmi yıl işsizlikten sonra Cevdet Kudret 63 yaşında 01.03.1970 tarihinde bu göreve atanır. Üç yıl sonra 01.05.1973'te yaş haddinden emekli olur. Cevdet Kudret, bu zorlu, sıkıntılı günlerde artık yorulduğunu hisseder. Bodrum'a yerleşir. “Bundan böyle keyfim için okuyacağım, keyfim için yazacağım” der. Başta çok mutludur. Birkaç yıl sonra kendisinin sıkılmaya başladığını, bir gün İstanbul'u özlediğini dile getirir. Bu arada geçirdiği bir kalp krizi onları korkutur. 1986 yılında Kudret ailesi İstanbul'a döner. Rumelihisarı'na yerleşirler. Burayı çok seven Kudret ailesi sık sık dostlarıyla bir araya gelir. Cevdet Kudret ve eşi Bodrum'un yalnızlığından kurtulmuştur (Özyalçıner, 2007, s. 28).

Doğup büyüdüğü, acısıyla tatlıısıyla güzel günler geçirdiği İstanbul'a karşı her zaman bir sevgisi, özlemi olan Cevdet Kudret'in yaşi ilerlemiştir. Bir gün yakın arkadaşı Sayın Konur Ertop'la beraber doğduğu evi bulmaya giderler. Adres: Davutpaşa Kasap İlyas Mahallesi, Odalarii Sokak, No:12. Evi bulurlar. Evin eskidiğini söyleyen Cevdet Kudret, kişiliğinin şekillendiği yıllarda içinde yaşadığı bu eve karşı duygusaldır. Evin daha sonraları Cerrahpaşa Hastanesi tarafından istimlâk edilip yıkıldığını duyunca çok üzölür. Yıl 1992, Cevdet Kudret hastalanır. Cerrahpaşa Hastanesi'nin tren yolu ve deniz tarafına bakan bir odasında yatar. Yakın dostu Ertop onu ziyarete geldiğinde etrafı dikkatlice inceler. Tren köprüsü, cami, doğdukları evi görmeye gittiklerinde gördüğü dekor gözlerinin önündedir. Ertop, hastanede Cevdet Kudret'in odasında eşi İhsan Kudret'e kesin bir tahminle “Cevdet, doğduğu evin tam üstünde yatıyor.” diye fısıldar. 10 Temmuz 1992'de saat 15.00'da Cevdet Kudret yaşamını yitirir. İsteği üzerine Aşiyan Mezarlığı'nda toprağa verilir (Özyalçıner, 2007, s.28).

1.2. Cevdet Kudret'in Eserleri

1.2.1. Şiir Kitapları

Yedi Meşale (altı arkadaşıyla birlikte), Muallim Halit Kütüphanesi, İstanbul 1928.

Birinci Perde, Hamit Matbaası, 1929.

İkinci Perde, yayımlanmamış.

Üçüncü Perde, yayımlanmamış.

1.2.2. Tiyatro Oyunları

Tersine Akan Nehir, 1929 yayımlanmamış.

Rüya İçinde Rüya (1929), Varlık Dergisi, 1934 sayı 31-37.

Danyal ve Sara (1931), Varlık Dergisi, 1938.

Kurtlar (1932), Gündüz Dergisi, 1936, sayı 8-18.

Yaşayan Ölüler, Ağaç Dergisi, 1936, sayı 2-17.

Cumartesi Çocuğu, bitmemiş.

Yerli Mallar, 1930 ulaşılamamıştır.

Hamle Et, 1930 ulaşılamamıştır.

İntihar, 1930 ulaşılamamıştır.

Dram Üç Perde, 1931 ulaşılamamıştır.

1.2.3. Romanları

Sınıf Arkadaşları, Ahmet Halit Kütüphanesi, 1943. İnkılâp ve Ankara Kitabevleri, 1976. Evrensel Basım Yayın, 2006.

Havada Bulut Yok, Düşün Yayınevi, 1958. İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1976. Evrensel Basım Yayın, 2006.

Karıncayı Tanırsınız, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1976. Evrensel Basım Yayın 2006.

1.2.4. Öykü

Sokak, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1975.

1.2.5. Denemeleri

Dilleri Var Bizim Dile Benzemez, Bilgi Yayınevi, 1966.

Bir Bakıma, İnkılâp ve Aka Kitabevleri.

Benim Oğlum Bina Okur, Varlık Yayınları, 1983.

Kalemin Ucu, Cem Yayınevi, 1991. Merkez Kitapçılık, 2006.

Dillerin Gizli Dünyası (Cevdet Kudret'in Dil ve Eğitim Üzerine Denemelerinden Bir Seçki, Haz.: Cemil Kavukçu), Merkez Kitapçılık 2006.

1.2.6. Derlemeleri

Tanzimat'tan Sonra Türk Edebiyatı Antolojisi, Ulusal Matbaa, 1942.

Türk Edebiyatı Hikâye ve Roman Antolojisi, Nebioğlu Yayınevi, 1945.

Dede Korkut, Varlık Yayınları, 1953, 1958, 1962.

Tanzimat Edebiyatı Antolojisi, Varlık Yayınları, 1955.

Fuzuli Leylâ ve Mecnun, Yeditepe Yayınları, 1958.

Yurt İçin, Ulus İçin, Yeditepe Yayınları, 1958.

Dede Korkut: Hikâyeler, Varlık Yayınları, 1962, 1966.

Teodor Kasap: İşkilli Memo, Elif Kitabevi, 1965.

Nâzım Hikmet: Kuvâyi Milliye, Bilgi Yayınevi, 1968, 1974, 1986.

Bugünkü Türkçemizle Dede Korkut Hikâyeleri, Varlık Yayınları, 1970, 1973, 1976, 1980, 1986.

Ferâizci-zâde Mehmet Şakir: Evhami, Varlık Yayınları, 1974.

1.2.7. İncelemeleri

Son Şiirler, Teyfik Fikret (Cevdet Kudret), Varlık Yayınları, 1952, genişletilmiş 2. baskı 1968.

Fuzuli (Nevzat Yesirgil), Varlık Yayınları, 1952, 1955, 1959, 1963, 1968, 1974, (Cevdet Kudret) İnkılâp Kitabevi, 1985, 2003.

Nedim (Nevzat Yesirgil), Varlık Yayınları, 1952, 1953, 1959, 1965, 1969, 1977.(Cevdet Kudret) İnkılâp Kitabevi, 1985, 2003.

Bâki (Nevzat Yesirgil), Varlık Yayınları, 1953, 1963, 1972, (Cevdet Kudret) İnkılâp Kitabevi, 1985, 2003.

Hüseyin Rahmi Gürpınar (Suat Hızarcı) Varlık Yayınları, 1953, 1964- (Cevdet Kudret) Varlık Yayınları, 1974.

Ahmet Rasim (Suat Hızarcı) Varlık Yayınları, 1953, 1965.

Eşref: Hicviyeler, Yeditepe Yayınları, 1953, 1955 - Bilgi Yayınevi, 1970. Varlık Yayınları, 1977.

Hüseyin Cahit Yalçın (Suat Hızarcı) Varlık Yayınları, 1957, 1969.

Yunus Emre (Nevzat Yesirgil) Yeditepe Yayınları, 1958, 1963. (Cevdet Kudret) İnkılâp Kitabevi, 1985, 2003.

Karacaoğlan (Nevzat Yesirgil) Yeditepe Yayınları, 1958 (Cevdet Kudret) İnkılâp Kitabevi, 1985, 2003.

Şinasi: Şair Evlenmesi, Yeditepe Yayınları, 1959.

Ahmet Mithat, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1962.

Ziya Gökalp, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1963.

Pir Sultan Abdal, Yeditepe Yayınları, 1965.

Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I, Varlık Yayınları, 1965, 1977. Bilgi Yayınevi, 1971- Varlık Yayınları 1981. İnkılâp Kitabevi, 1987, 1998. Dünya Yayıncılık, 2004.

Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman II, Varlık Yayınları, 1967, 1978, 1981. Bilgi Yayınevi, 1971. Varlık Yayınları, 1981. İnkılâp Kitabevi, 1987, 1998. Dünya Yayıncılık, 2004.

Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III, İnkılâp Kitabevi, 1990,1999. Dünya Yayıncılık, 2004.

Karagöz I, Bilgi Yayınevi, 1968,1963.

Karagöz II, Bilgi Yayınevi, 1969.

Karagöz III, Bilgi Yayınevi, 1970.

Karagöz I, II, III, Yapı Kredi Yayınları, 2004.

Ortaoyunu I, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1973- İnkılâp Kitabevi, 1994.

Ortaoyunu II, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1975- İnkılâp Kitabevi, 1994.

Abdülhamit Devrinde Sansür, Milliyet Yayınları, 1977.

Örnekli Türk Edebiyat Tarihi (15.yy ortalarına kadar), T.C. Kültür Bakanlığı, 1995, 2000.

Edebiyat Kapısı, Yapı Kredi Yayınları, 1997.

1.2.8. Okul Kitapları

Türk Edebiyatı, Lise II (Agâh Sırrı Levend imzasıyla), İnkılâp Kitabevi, 1950.

Metinli Türk Edebiyatı Lise III (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi, 1951, 1953, 1954.

Metinli Edebiyat Bilgisi, Lise I (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi,1954, 1957.

Metinli Türk Edebiyatı, Lise II (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi,1954.

Metinli Türk Edebiyatı, Lise IV (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi,1954.

Metinli Batı Edebiyatı, Lise IV (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi, 1954.
Metinli Türk Edebiyatı, Lise I (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi, 1955.
Metinli Türk Edebiyatı, Lise II (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi, 1955. 1956.
Metinli Batı Edebiyatı, Lise II (Abdurrahman Nisari), İnkılâp Kitabevi, 1955. 1957.
Türk ve Batı Edebiyatı, Lise I (Abdurrahman Nisari), Örgün Yayınlar, 1979.
Türk ve Batı Edebiyatı, Lise II (Abdurrahman Nisari), Örgün Yayınlar, 1979.
Türk ve Batı Edebiyatı, Lise I (Cevdet Kudret), Gendaş A.Ş., 1990.
Türk ve Batı Edebiyatı, Lise II (Cevdet Kudret), Gendaş A.Ş., 1990.
Türk ve Batı Edebiyatı, Lise III (Cevdet Kudret), Gendaş A.Ş., 1990.

1.1.9. Yardımcı Ders Kitapları

Batı Edebiyatından Seçme Parçalar, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1972, 1977, 1980.
Türk Edebiyatından Seçme Parçalar, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1973.

1.2.10. Okullara Yönelik kitapları

Örneklerle Edebiyat Bilgileri I, İnkılâp Kitabevi, 1980, 2003.
Örneklerle Edebiyat Bilgileri II, İnkılâp Kitabevi, 1980, 2003.

1.2.11. Aldığı Ödüller

1974 Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü (Ortaoyunu adlı araştırmasıyla) 1988 Kültür birikimimize katkılarından dolayı “ Emeğine Saygı” şilti (Varlık Dergisi).

1989 Dil Derneği'nin Türk Dili Onur Ödülü

1991 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü (Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman adlı incelemesiyle).

1992 Edebiyatçılar Derneği'nin Onur Ödülü.

1.2.12. Hakkındaki Kitaplar

İhsan Benimle Çalışır mısın? İhsan Kudret, Anılar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1998.
Cevdet Kudret'e Mektuplar, İhsan Kudret-Handan İnci, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1995.
Cevdet Kudret'e Saygı, İhsan Kudret-Alpay Kabacalı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1993.
Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret, Adnan Özyalçınar, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2007.

İKİNCİ BÖLÜM

CEVDET KUDRET' İN SANAT ANLAYIŞI

2.1. Cevdet Kudret' in Edebi Anlayışı

“Edebiyat sanatçısı, herkesin kullandığı sözcüklerle herkesten başka türlü söyleyen kişidir.” diyen edebiyatın ağır işçisi Cevdet Kudret, edebiyatın hemen hemen her alanında ve birçok türünde eser vermiş üretken bir sanatçıdır. 1976 yılında “Bir Sanatçının Günlüğü” başlıklı radyo programındaki konuşmaları bize Cevdet Kudret'in sanat anlayışı hakkında bazı çıkarımlara ulaşmamızı sağlamaktadır. Yaşadığı sıkıntılar, dönemin sosyal özellikleri, maddi problemler yazarın kalemini fazlasıyla etkilemiştir. Kendisini, yaşamını, çocukluğunu şöyle nitelendirir: “Benim çocukluğum 1. Dünya Savaşı yıllarına rastlar. O zaman dünya savaşı demek saman ekmeği yenen devir demektir. Yakup Kadri bir ozan yermek için “Saman yiyen nesil” diye tarizde bulunmuştu. Ben savaş yıllarında sekiz dokuz yaşlarındaydım. Yani Saman yiyen neslin en küçük kuşağından idim” (Kudret, Kabacalı, 1993, s. 141). Savaş yıllarındaki bu sıkıntılar ileride yazacağı öykü ve romanların da tematiğini oluşturur. Cevdet Kudret, dönemin ağır ekonomik sıkıntılarını da şu şekilde dile getirir: “O döneme ait ikinci izlenimim ekmeklerin camilerde dağıtılması idi. Ya da bizim orada camide dağıtılıyordu. Müezzinin odasında. Belli saatlerde vesikalarımızı gösteriyor, ekmeğimizi alıyorduk. O gün bir adam, ekmek arabasından ekmekler boşaldıktan sonra kendisini arabanın içine attı. Ve arabanın zemininde kalan ekmek unlarını yalamaya başladı. Belki vesikası yoktu. Öylesine aç kalmıştı ki, o unları yalayarak karnını doyurmaya çalışıyordu” (Kudret, Kabacalı, 1993, s. 142). Tüm bu ağır şartlar altında bir şeyler yazmak karalamak güç olsa da bir şeyler yazmanın, haykırmanın gerekliliğine inanırdı. “İşte böyle bir aşamadan geçerek bugüne geldiğim için benim tabiatıyla ilk sanat eserlerimde aydınlık bir hava, neşeli bir hava yoktu elbette. İlk sanat eserlerimin yapısındaki karamsarlık işte buradan geliyor” (Kudret, Kabacalı, 1993, s. 142) diyen Cevdet Kudret bu sıkıntılar içerisinde asla karamsarlığa, umutsuzluğa düşmemiştir.

Dönemin toplumsal ve ekonomik sıkıntılarının yanında bir de eğitim sistemindeki bozukluklar Cevdet Kudret'in yazı yazma ve kendisini yenileme noktasında bir engel teşkil etmekteydi. Dönemin eğitim sistemini ise şöyle

değerlendirir: “Bu sakat eğitim sistemi bizden sonra da, son zamanlara kadar sürdü. Biz de bu yoldan kurtulabilmek için bir o kadar daha çaba sarf etmek zorunda kaldık. Bizim gençliğimizde, çocukluğumuzda ya da ilk gençlik çağımızda şimdiki kadar bol çeviri yoktu. Ben Shakespeare’in *Romeo ve Juliet*’ini okuyabilmek için Abdullah Cevdet’in çevirisi *Şehbal* isimli bir dergide tefrika edilmiş vaktiyle, Ali Emirî Efendi Kütüphanesi’nde dergiyi buldum ve haftalarca okuldan kaçarak onu okudum. Biz böyle kaçamak şeylerle okuma fırsatını elde ettik. Bunlar şimdiki kuşaklar için hayal ve masal gibi geliyor. Biz edebiyatın kapılarını açmak için adeta kapıları zorluyorduk” (Kudret, Kabacalı, 1993, s. 143).

Cevdet Kudret, cumhuriyet devri Türk şiirinin ilk edebi topluluğu olarak bilinen “Yedi Meşale”nin bir üyesi olarak edebiyat dünyasına katılır. Bu topluluk 1928 yılının Nisan ayında çıkardıkları Yedi Meşale adlı kitapla, üyelerinin bile ummadığı bir ilgiyle karşılaşır. Cevdet Kudret, yıllar sonra Filiz Nayır Deniztekin’in kendisiyle yaptığı söyleşide Yedi Meşalecilerin bir araya gelişini ve ortak kitap çıkarma düşüncesinin doğuşunu şöyle anlatır:

“(…) 1926-1927 yıllarında, o dönemin genç ozan ve yazarları Servet-i Fünûn dergisinde yazmaya başlamışlardı. Kimisi çeşitli liselerde, kimisi darülfünunun (üniversite) ilk sınıflarında okuyan bu gençler sık sık gidip gelmeye başladıkları derginin yönetim yerinde birbirleriyle tanışmışlardı. Bunlardan 7 tanesi arasında yakın bir arkadaşlık doğdu. Dergi yönetim yerindeki toplantılar kendilerine yetmez olunca, hafta sonu tatillerinde evlerde toplanmaya başladılar. Çoklukla da, Yaşar Nabi’nin Şehzadebaşı’nda, Vefa’ya giden yoldaki evinde toplanılırdı. Günün birinde, o güne dek yazdıklarımızdan seçmeler yaparak onları bir kitapta toplamayı düşündük. Çeşitli önerilerden sonra, *Yedi Meşale* adı üzerinde anlaşmaya varıldı (Deniztekin, 1988, s. 97).

Cevdet Kudret’in edebiyata olan bu azim ve isteği ileride onu büyük bir sanatçı yapacaktır. Nitekim lise yıllarında ilk şiirleri yayımlanmaya başlar. 1929 yılında ilk şiir kitabı *Birinci Perde* yayımlanır. *Birinci Perde* adlı şiir kitabında göze çarpan iki unsur bulunmaktadır. Birincisi kitabının son sayfasında “Bu kitaptaki şiirlerde 820 kelime kullanılmıştır” notu; ikinci önemli unsur ise kitabın giriş sayfasında “Büyük şaire; Türk edebiyatının nazım ve nesrine yeni bir hava getiren pek aziz ve muhterem

usta Ahmet Haşim'e nihayetsiz ve derin hürmetlerimle beraber, sanatımın şu *Birinci Perde*'si ithaf olunur" notu (Yavuz, 2007, s. 78). Cevdet Kudret, kitapta kullandığı sözcüklerin sayısını vererek sınırlı kelimelerle şiir yazdığını belirtmiş ve Ahmet Haşim'e bir göndermede bulunmuştur. Şiir kitabının yayımlanmasından bir yıl sonra Ahmet Haşim bir yazısında Kudret'in şiirlerini şöyle değerlendirir:

“Cevdet Kudret Bey'in şiiri, mevzu itibarile bu tarife ne kadar muvafıktır. Hiçbir satırın tanıdığımız bildiğimiz âlemle münasebeti yoktur; kırmızı adamlar, kırmızı rakkaseler, kırmızı şehirler, kırmızı şatolar... Sanki bu genç bir yakut dünyasından bizim toprağımıza nefyedilmiş, başı hâlâ ayrıldığı âlemin hasretiyle inliyor. Bu genç sathî bir hayalperest değil, bu genç derunî hakikatini anlatıyor. Samimiyeti buradan geliyor” (Haşim, 2007, s. 25). Haşim'e göre hayatın tüm gerçekliğini derin duygularla dizelere dökmesi Kudret için iyi bir başlangıç olur.

Birinci Perde adlı şiir kitabı yayımlandığında Cevdet Kudret henüz yirmi iki yaşındadır. Yedi Meşalecilerden Yaşar Nabi Nayır, Cevdet Kudret'in *Birinci Perde*'si ve şiir anlayışını şöyle açıklamaktadır: “Bütün bu mini mini şiirler ne ahenktar bir şekilde bina edilmişlerdir. Cevdet'in kendisine mahsus hiç de ağdalı olmayan fakat şayan-ı hayret bir ifade tarzı vardır. Bakınca hiçbir fevkaladelik fark edemezsiniz, fakat bir aynını yapmak imkânsızdır. Şair kitabına ölüm şarkılarıyla başlıyor. Ölüm hakkında şimdiye kadar çok şey söylenmiştir, fakat daha söylenecek şeyler kalmış olduğunu bu şiirler bize ispat ediyor:

Ben böyle yapayalnız yaşıyorken daha dün

Şimdi ne çok adamla doldu boş odalarım.

Yirmi yıl yer üstünde sürünüp duran beni

Omuzda götürdüler, omuzda götürdüler...

Sevincinden omzunda taşıdı cihan beni...

Dört duvardan ibaret bir odada, başucunda bir mumdan başka arkadaşı olmadan can vermenin ne derin bir hüznü vardır. Sonra onu hayatında aramayan bir sürü dostun cenazesine koşması ne iğrenç bir riyakârlıktır” (Nayır, 2007, s. 82). Şairin şiirlerinde gerçekliği ve ironiyi ne derece ustalıkla kullandığını yukarıdaki dizelerde görmekteyiz. *Birinci Perde* adlı şiir kitabı dışında da Cevdet Kudret, şiir yazmaya

devam etmiştir. Şiirleri yayımlanmasa da şiir yazmayı bırakmamıştır. Bu dönem Cevdet Kudret için “İkinci Perde” dönemi sayılır Bu şiirlerde halk şiirinin izlerini ve dönemin toplumcu hassasiyetlerini görmek mümkündür. Sennur Sezer bir yazısında Kudret’in şiir anlayışını şöyle özetlemektedir:

“Cevdet Kudret halk şiirinden yararlandığı şiirlerinde zor günleri anlatmıştı çoğunlukla. Bunları bugün yazılmış gibi okuyabiliriz: Tanıdıklar bizi yere / Yatırı / yatırıverin / İki arşın bezi bize / Yetiri yetiriverin // Bankacıyı kapımıza, / Vergiciyi kapımıza / Candarmayı kapımıza getiri getiriverin // Halımızı çulumuzu / Paramızı pulumuzu / Kızımızı, oğlumuzu / Götürü götürüverin // Dışinizi leşimize / Lokmanızı aşımıza / Kargınızı döşümüze / Batırı batırıverin // Aşımızı eşimizi / Üçümüzü beşimizi / İşimizi işimizi / Bitiri bitiriverin” (Sezer, 2007, s. 75). Yine Nazım Hikmet’in etkisinin Cevdet Kudret’i özellikle Anadolu’da öğretmenlik yıllarında derinden etkilediğini söylemek yanlış olmaz.

Şiir dışında Cevdet Kudret’in en önemli özelliklerinden biri de edebiyat tarihi alanında yazdığı eserlerdir. Eski Türk edebiyatı alanında yazdığı monografiler, eleştiri yazıları, liseler için yazmış olduğu edebiyat ders kitapları oldukça önemlidir. Edebiyat tarihi alanında yazdığı eserlerde sağlam belgeler ve izlediği akılcı yöntemler önemlidir. Dili oldukça başarılı bir şekilde kullanır. Sade, açık, özlü ve kısa anlatımı tercih etmiştir. *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* adlı eseri edebiyat tarihi alanında önemli bir yere sahiptir. Bu eser iki ciltten oluşur. Birinci cildi 1859-1910 yılları arasındaki Tanzimat’tan Meşrutiyet’e uzanan dönemleri kapsar. Eserde dönemin dil, tema ve çeviri gibi sorunları ele alınmıştır. İkinci cilt ise 1910-1923 yıllarını kapsamaktadır. Cumhuriyet döneminin roman ve öyküleri ele alınmış, örnek metinlerle incelenmiştir (Karaören, 2007, s.74). Cevdet Kudret’in *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* adlı eseri yayımlandığı dönemlerde büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Yazarın kitabı Türkçede roman ve hikâyenin ilk 50 yıldaki serüvenini ilgi çekici örnekleriyle en doğru şekilde tanıtır (Ertop, 2007, s. 48).

Yazarın iki ciltten oluşan *Örneklerle Edebiyat Bilgileri* adlı eseri de edebiyat tarihi açısından önemle incelenmesi gereken bir yapıttır. Birinci cildinde Cevdet Kudret, anlatım yolları ile anlatım çeşitlerini, ikinci ciltte de edebiyat akımları ile edebiyat türlerini anlatıyor. Kudret, edebiyatın tekniğini, bilimsel yanını sunarken bunu örneklerle destekliyor. Böylece verilen bilgi okurun kafasında somutlanmış

oluyor (Hızlan, 2007, s. 53).

Hemen hemen yazınsal türlerin tamamında eser veren Cevdet Kudret'in önemli bir yönü de denemeciliğidir. Şiir, öykü, roman tiyatro, dil ve farklı konular üzerine yazdığı denemeleri "*Bir Bakıma*" (1977) adlı kitapta toplar. Denemelerinde birey-toplum ilişkisi apaçık ortadadır. Denemelerinin bir diğer önemli özelliği de denemelerindeki yergi gücüdür. Adnan Binyazar, bir yazısında Cevdet Kudret'in deneme ve eleştiri yönünü şu cümlelerle açıklar: "Cevdet Kudret, denemeleriyle - özellikle kültür, dil, edebiyat konularını ele alarak - bu güzellikleri yok etmek isteyenlere, gerçekleri külleyeceklerini sananlara karşı savaş açmıştır. Bu bilinçsizliği gösteren kim olursa olsun; ister politikacı, ister geçici bir zaman için öne çıkmış bir egemen, ister gücünü oturduğu koltuktan alan bir yönetici... Kim olursa olsun, kendisini onun doğruyu gösteren eleştirilerinden kurtaramaz. Bunu bir insanlık görevi, bir yurttaşlık bilinci sayar (Binyazar, 2007, s. 91). Cevdet Kudret'in denemelerinde nesnellik ve kanıtlama ağır basar. Denemelerinde daha çok dil, kültür ve sanat konularına yer verir. Cevdet Kudret, bir şair, öykücü ve romancı olarak dil konusuna çok önem verir. Türkçenin sadeleşmesine, Arapça ve Farsçadan aldığımız kelimelerin arındırılmasına kafa yorar. Dil konusunda yazmış olduğu *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez* (1966) adlı kitabı bu yönüyle önem arz etmektedir.

Cevdet Kudret'in tiyatro alanındaki çalışmaları da önemlidir. *Karagöz* (1968-1970) çalışması hacimli ve büyük bir eserdir. Üç cilt olan bu eserde 37 oyun, 19 muhavere ile 56 örüye ulaşılmıştır. Geleneksel gölge oyunu hakkında etraflı bilgilerin yer aldığı bir eserdir. Tiyatro üzerine yazdığı ikinci eser iki ciltten oluşan *Ortaoyunu*'dur. (1973-1975) Tıpkı *Karagöz*'de olduğu gibi geleneksel halk tiyatromuzu irdeleyen bir yapıttır. Tamamı yirmi dört oyundan oluşan bu eser tiyatro severler için faydalı ve rehber bir kitaptır. Birçok tiyatro eseri veren yazar diğer türlerde olduğu gibi tiyatrodada da yerli ve milli konulara yer verilmesi gerektiğini savunmuş, Tanzimat'ta Batı tiyatrosu ile karşılaşan aydın yazarlarımızın, halk tiyatrosu geleneğini küçümsemelerini sert bir şekilde eleştirmiştir. İlber Ortaylı bir yazısında sanatçının tiyatro alanında verdiği eserleri "Türk tiyatrosu kadar, toplumsal tarih ve kültür tarihimiz için de olumlu bir olaydır. Macar Türkolog Kunos'tan bu yana sadece 7 tanesi yayımlanan Ortaoyunu metinleri Cevdet Kudret'in arşiv araştırmalarıyla 20'ye çıkmış olup aydınlarımızın Türk tiyatrosu hakkında daha

değerli ve doğru yorumlar yapmasını sağlayacaktır” (Ortaylı, 2007, s. 108) değerlendirmesi önemlidir.

Cevdet Kudret’in yazın hayatımızda eser verdiği bir diğer alan da öykü ve romandır. Öykü ve romanlarında kendisini ve içinde yaşadığı toplumu, gerçekçi ve etkileyici bir dille anlatmıştır. Cevdet Kudret, öz yaşamını şöyle dile getirmiştir: “Ben özel yaşamımı her zaman arka plana çekmişimdir. Halkın genel yaşayışı içinde sıradan bir insan olarak yaşamayı yeğledim. Onun için özel yaşayışımın önemli dönemleri halkın yaşayışının önemli dönemleri ile iç içe girmiştir” (Milliyet, 1992). İstanbul’da doğup büyümesine rağmen Anadolu’yu ve Anadolu insanının sorunlarını işleme onun halkçı özelliğini göstermektedir. Cevdet Kudret, 1976 yılında “*Bir Sanatçının Günlüğü*” başlıklı radyo programındaki konuşmasında öykü ve romana yönelişini şöyle açıklar: “Romancılığa yönelince onda da Gogol’u yeğledim. Gogol’un özellikle *Ölü Canlar*’ının büyük etkisi altında kaldım. Bu etki dediğim taklit değil; ondan esinlenmek, ondan ders almak anlamında söylüyorum. Stendhal’i sevdim. *Kırmızı ve Siyah*’ı bilhassa. Yani üslubundaki yalınlık bakımından sevdim, ki kendi üslubumu, o demin söylediğim hani, “Güneş battı” diyemeyip de “Güneş intihar etti” sözünden dönmeyi ve yalın üsluba yönelmeyi Stendhal’den öğrenmiş oldum. Bizim edebiyatımızda da beni ilk etkileyen yazar Halit Ziya, *Mai ve Siyah*’ı oldu” (Kudret, Kabacalı, 1993, s. 146).

Cevdet Kudret’in öykü ve romana yönelişinde Batı ve Türk klasiklerinin etkisinin olduğu görülmektedir. Öykü ve romanlarındaki sadelik, yalınlık ve içtenlik Kudret’in göze çarpan ilk özelliğidir. Dilindeki samimilik ve canlılık ise içinde yaşadığı toplumun samimiyeti ve kendi içerisindeki insan sevgisidir. Edebiyata genç yaşta giren ve Yedi Meşaleciler arasında yer alan Cevdet Kudret’ in ilk romanı 1942’de yayımlanan *Sınıf Arkadaşları*’dır. Bu romanda Kudret, Birinci Dünya Savaşı yıllarındaki çocukluk anılarını ve yaşamını toplumcu bir gözle anlatır. 1958 yılında çıkan *Havada Bulut Yok* adlı romanında ise tek parti dönemi Türkiye’sini anlatır. Cevdet Kudret, bu dönemde edebiyat öğretmenliği mesleğini sürdürür. Bu roman otobiyografik özellikler taşımaktadır. 1976 yılında yayımlanan üçüncü romanı ise *Karıncaı Tanırsınız*’dır. Bu, roman üçlemesinin son cildi sayılır. Bu romanda Kudret, İstanbul’un Cumhuriyet döneminde, tıpkı işgal dönemini andıran bir biçimde zorlaşan yaşam koşullarını anlatır. Düşüncelerinden dolayı çektiği sıkıntıları, iş

bulma noktasında yaşadığı problemleri ve emek sömürsü romanının ana başlıkları sayılır.

Cevdet Kudret'in 1940'larda yazdığı hikâyeleri derlediği *Sokak* (1974) ise klasik öykü anlayışı ile çağdaş öykü anlayışını birleştirme açısından önemli bir eserdir. *Sokak*'ta on iki hikâye bulunmaktadır. Altışar öykülük iki bölümden oluşur. Birinci bölüm eğlencelik, yani güldürü öyküleri, ikinci bölüm ise ağlancalık yani dramatik yanı ağır basan öykülerdir. Cevdet Kudret Gösteri adlı bir gazetede kendi öykü ve roman anlayışını şu cümlelerle özetler: “Ben biyografik romanla başladım işe. 1914'ten 1945'lere kadar getirdim. Birbirini tamamlayan ayrıca her biri bağımsız birer cilt olan üç roman yazdım. Böylece Türk toplumundan otuz yıllık bir kesit vermek istedim. Hatta bu tarz romanlara -yazmadım, söylemedim ama- “kesit roman” diye bir ad taktım kendi kendime. Uyguladığım roman tekniğinde kendimce yapmak istediğim şey şu: O zamana kadar olaylar tek kahraman üstünde örülür, tek kahramanın serüveni ile roman biterdi. Ben ise asıl kahramanı Süleyman'ın çevresinde toplumun türlü kişilerini vermeye çalıştım. Bu fikri de Gogol'un ünlü romanı *Ölü Canlar*'da uyguladığı teknikten aldım. Bilirsiniz, *Ölü Canlar*'da roman kişisi, çeşitli çevreleri dolaşır başka başka kişiler verilir. Ben de o tekniği benimseyerek Türkiye'ye uyarlamaya, o verilerle çeşitli çevreleri vermeye çalıştım” (Gösteri, 1992, s. 5). Cevdet Kudret, kendi romanını yazmıştır. Yani kendi romanını kendi kalemle yazmıştır. Düşüncelerinden ödün vermediği için güç bir yaşam sürmüştür. Yasaklara ve baskılara karşı olduğunu, özgür düşüncenin yazınsal türlerle halka ulaştırılması fikrini benimser. Cevdet Kudret, öykü ve romanlarında toplumcu halkçı ve gerçekçidir. Edebiyat-toplum ilişkisinin önemli olduğunu bilir ve ona göre yazar. Ama asla eserlerinde ideolojik öğelere yer vermez. Kendi dünya görüşünü eserlerine siyasi bağlamda yansıtmaz. Onun eserlerini okurken kendi geçmişinle yüzleştiğini hissedersin. Cevdet Kudret'in romanında hepimiz kendimizden ve çocukluk, ilk gençlik ve gençlik hayatımızdan birer parça buluruz. Kendi geçmiş hayatımızı yeniden yaşıyoruz. Sade bununla kalmıyor, kafamızı kurcalayan çeşitli problemleri, hayat sahneleri içinde, aydınlık ve elle tutulur kadar canlı olarak görüyoruz (Boratan, 1944, s. 38). İşte bu yüzden Cevdet Kudret'in romanı senin romanındır, benim romanımdır diyebiliriz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEVDET KUDRET'İN ÖYKÜLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. Savaş ve Yoksulluk

İkinci Dünya Savaşı'nın Cevdet Kudret üzerinde derin izler bıraktığı yazdığı öykü ve romanlarda görülmektedir. 1939 ile 1945 yılları arasında devam eden savaş Türkiye'de yaşanmamış olmakla birlikte bu dönemde etkisini devlet ve toplum üzerinde açıkça hissettirmiştir. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti İkinci Dünya Savaşı'na dâhil olmasa da savaşın yol açtığı büyük sıkıntılardan kurtulamamıştır. Hükümet muhtemel bir saldırı karşısında birçok tedbir almış, alınan bu tedbirler de ülkedeki ekonomik durumun ağırlaşmasına yol açmıştır. Başta gıda maddeleri olmak üzere pek çok ürünün fiyatı artmıştır. Bununla birlikte halkın satın alma gücü her geçen gün azalmaya başlamıştır. En zaruri ihtiyaç maddeleri dahi bulunmaz olmuştur. Fırsatçılar, karaborsacılar, soyguncular çoğalmaya başlamıştır. İstanbul başta olmak üzere bu sıkıntılar Anadolu'nun birçok yerinde görülmeye başlamıştır. Beslenme sıkıntısının baş göstermesi birçok salgın hastalıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Savaş devam ederken ortaya çıkan bu olumsuz tablo savaş sona erdikten sonra da devam etmiştir. Yoksulluk, işsizlik, bakımsız ve hasta bir nesil, gıda fiyatlarındaki artış gibi birçok sorun ortaya çıkmış, insanlar bu sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde yazılan eserlerin ortak teması savaş ve yoksulluktur. Açlık ve yoksulluk toplumun kaderi haline gelir. Fakirliğin yol açtığı bir diğer olumsuz durum ahlâki yozlaşmanın ortaya çıkmasıdır. Bütün bunlardan ilk olarak etkilenen grup ise toplumun temelini teşkil eden aile kurumudur. Yoksulluk ailelerdeki huzuru alt üst eder, bireyler arasındaki ilişkinin giderek bozulmasına neden olur. Aile reisleri kendilerini çaresiz hissederler. Halide Edip Adıvar'ın *Sonsuz Panayır*'ındaki baba bu çaresizlerden biridir. Çaresizlik onlara barış zamanında tenezzül etmeyecekleri işler yaptırır. Ölen bir şahsa ait nüfus cüzdanıyla ekme karnesi almak bunlardan biridir (Uğurlu, 2009, s.1743). Bu dönemde ekmeğin karneye bağlanması, ahlâki çöküş, fakirlik; aile ve toplum yapısının bozulmasına neden olmuştur. İleride bahsedeceğimiz Cevdet Kudret'in öykü ve romanlarının da konusunu bu kavramlar oluşturacaktır.

İkinci Dünya Savaşı döneminde Kayseri'de edebiyat öğretmenliği yapan

Cevdet Kudret *Havada Bulut Yok* adlı romanında savaşın neden olduğu açlık, kıtlık, yoksulluk ve sefaletin toplumda yol açtığı sıkıntıları dile getirmiştir. Yoksulluk ve açlığın neden olduğu hastalıkların artması toplumda korku ve endişeye neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ilaç sıkıntısı Türkiye'yi de derinden etkilemiştir. Tıpkı gıda karaborsacıları gibi ilaç karaborsacıları da çoğalmıştır. Salgın hastalıkların artmasıyla ciddi sağlık sorunları baş göstermiştir. Yoksul semtlerde tifüs salgını başlamış, salgından dolayı ölenlerin sayısı her geçen gün artmıştır. Bu dönemde beslenme, sağlık sorunları ve barınma, romanların konusunu oluşturmuştur. Savaşın toplumda yol açtığı en büyük tehlikelerden biri de karaborsacıların ortaya çıkmasıdır. Kurdun dumanlı havayı sevmesi gibi vurguncuların da savaştan rant sağlaması halkta bıkkınlığa yol açmıştır. Karaborsacıların tek hedefi vardır: Para. Para kazanmayı hedefleyen soyguncular halka üçüncü bir savaşı yaşatmışlardır. İstanbul'da savaştan çok karaborsacıların zulmü hâkimdir. Cevdet Kudret'in *Karanfil Sokağındaki Ev* adlı öyküsünde İkinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu karaborsacılık ve stokçuluk etraflı bir şekilde anlatılmıştır. İkinci Dünya Savaşı Türkiye'yi doğrudan etkilemese de halk, savaşın olumsuz izlerini derin bir şekilde yaşamıştır. Savaşın yıkıcı etkileri edebi eserlere konu olmuştur. Bu dönemde yazılan eserlerin birçoğunda İkinci Dünya Savaşı yıllarının güç koşullarında işsizlik, açlık çeken insanlar, yoksulluk, salgın hastalıklar, hayata tutunabilmek için karın tokluğuna çalışan sigortasız işçiler, emeğin sömürülmesi, karaborsacılık gibi konular ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

3.2. Cevdet Kudret'in Öyküleri

Cevdet Kudret, Türk edebiyatında genellikle araştırmacı eleştirmen, edebiyat tarihçisi ve denemeci yönleri ile tanınır ve bilinir. Yedi Meşaleciler şiir topluluğu ile adını ilk kez duyuran yazar, şiir, tiyatro, öykü ve roman türlerinde de eserler vermiştir. Bu türlerle ilgili yazdığı eserler hakkında yeterli incelemelerin ve çalışmaların olmadığını görmekteyiz. Öykü ve romanlarında gerçekçi bir anlayış yansıtan Cevdet Kudret, dergilerde ve farklı zamanlarda yayımladığı öykülerini *Sokak* (1974) adlı kitapta toplamıştır. İstanbul'da yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Kendi söylemi ile “küçük bir azınlığın keyifli yaşamına değil büyük bir çoğunluğun sıkıntılı yaşayışına aday olarak” dünyaya gelen yazar, yaşamının

büyük bir bölümünü sıkıntılar ve yokluklar içinde geçirmiştir. Bu sıkıntılar onun hem roman üçlemesi olan *Süleyman'ın Dünyası*'nda hem de öykülerinin büyük bir bölümünde kendisini göstermektedir. Süleyman, öykü ve romanlarında kendi ismiyle ve de otobiyografik gerçekliğiyle yaşamın merkezinde yer almıştır. Öykülerinde yoksulluk temasının ön planda olması içinde yaşadığı dönemin bir bakıma tanıklığıdır. Bu yoksulluk aynı zamanda Türkiye'nin bir döneminin panoramasını da bize göstermektedir. Yoksulluğu sosyal gerçeklik bağlamında ele alan yazar yoksulluk problemini asla bir ideolojiye angaje etmemiştir. Öykülerindeki yoksulluk tamamen vicdani ve insani yönleriyle ön plana çıkmaktadır. Yine yoksulluk olgusunu dönemin şartları ve kendi yaşam öyküsü ile birlikte değerlendirir.

Edebiyata şiirle başlayan Cevdet Kudret, öykü ve romanlarıyla toplumcu gerçekçi sanat anlayışına önemli katkılar sunmuştur. Öykü ve romanlarında sosyal gerçekliği başarılı bir şekilde anlatan yazar bu anlatımlar esnasında asla ideolojik davranmamıştır. Eserlerinde, özellikle de öykü ve romanlarında İkinci Dünya Savaşı'nın toplumda yol açtığı sıkıntıları, dönemin sosyal adaletsizliğini, yoksulluk olgusunu, eğitim anlayışını, ahlâki çöküşü ve işlevini yitiren bürokrasiyi canlı bir şekilde kaleme almış ve bunları kendi yaşam gerçekliğiyle yeniden yorumlamıştır. Bu yüzden öykü ve romanlarını yazarın otobiyografik gerçekliğinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Cevdet Kudret öykü ve romanları için “Gerek hikâyelerimde, gerek *Süleyman'ın Dünyası* genel başlığı altında toplanan roman üçlemesinde kendi yaşantımdan izler var elbette, ama oradaki Süleyman ben değilim artık, benim dışımda bir kişi...” (Dervişoğlu, 2007, s. 164) demektedir. Cevdet Kudret, eserlerinde özel yaşamını her zaman arka planda tutmuş, halkın içinde sıradan bir insan olarak yaşamayı tercih etmiştir. Yazarın, öykü ve romanlarında kendi yaşantısından hareket ederek toplumun geniş bir kesimine hitap ettiği görülmektedir. Onun topluma açılımı kendisi ile başlamaktadır. Cevdet Kudret, öykü ve romancılığını şu şekilde değerlendirir: “Ben biyografik roman ile başladım işe. 1914'ten 1945'lere kadar getirdim. Birbirini tamamlayan, ayrıca her biri bağımsız bir cilt olan üç roman yazdım. Böylece Türk toplumundan otuz yıllık bir kesit vermek istedim. Hatta bu tarz romanlara -yazmadım, söylemedim ama -‘kesit roman’ diye bir ad taktım kendim kendime. Uyguladığım roman tekniğinde kendimce yapmak istediğim şey şu: O zamana kadar olaylar tek kahramanın üzerine örülür, tek

kahramanın serüveni ile roman biterdi. Ben ise asıl kahramanı Süleyman'ın çevresinde toplumun türlü kişilerini vermeye çalıştım. Bu fikri de Gogol'un *Ölü Canlar*'da uyguladığı teknikten aldım. Bilirsiniz *Ölü Canlar*'da roman kişisi, çeşitli çevreleri dolaşır; başka başka kişiler verilir. Ben de o tekniği benimseyerek Türkiye'ye uyarlamaya, o verilerle çeşitli çevreleri vermeye çalıştım” (Kabacalı, 1993, s. 183).

Cevdet Kudret, öykü ve romanlarında insanların yoksullukla mücadelelerini anlatırken, yoksulluğun sebebinin dönemin iktidar anlayışından kaynaklandığını öne sürer ve bu düşüncesini yüksek sesle dile getirir. Bunu yaparken de yoksulluk mücadelesini siyasi-ideolojik bir karakter haline getirmeden insani boyutta birey ile iktidar ilişkisi bağlamında değerlendirir. Yaşadığı sıkıntılardan dolayı Türkiye'nin o dönemde sosyal, siyasal ve ekonomik açmazlarının panoramasını bizlere gösterir. Yazar, öykü türünde yazdığı metinlerde bireyden, aileye, aileden topluma doğru genişleyen sorunlara yer verir. Cevdet Kudret 1940'lı yıllara ait, bunlardan sadece biri 1955 yılına aittir, on iki öyküsünü değişik zamanlarda ve farklı dergilerde yayımlamıştır. Beklemediği bir ilgi ile karşılaşınca tüm öykülerini 1974'te *Sokak* adlı öykü kitabında bir araya getirir. Yazar, kitap hakkında şunları dile getirir: “Kitapta on iki hikâye var. Birkaç tanesi, yayımlandıkları dergilerde bulunup başka dillere çevrildi. Binlerce sayfa arasından nasıl bulunur ortaya çıkardıklarını bilmiyorum. Bir tanesi (Sokak), 1962'de Moskova'da basılan Yirminci Yüzyıl Türkiye Hikâyeleri antolojisine alındı, adı da kitaba ad olarak seçildi: ‘Naşa Ulitsa’ (Bizim Sokak); bir başkası (Gök Mahkemesi), 1973'te Sofya'da basılan bir Türk hikâye antolojisi ne alındı, onun da adı kitaba ad olarak verildi: ‘Sadnina Bogovete’ (Tanrılar Mahkemesi), bir tanesi de (Ölü Yemeği), 1961'de Amerika'da yayınlanan ‘A Treasury of Modern Asian Stories’ (Modern Asya Hikâyeleri Seçmeleri) adlı antolojiye Türk hikâyesini temsil eden tek örnek olarak alındı, oradan başka dillere çevrildi. Bu dış ilgi beni yüreklendirdi; oldu olacak bari şunları bir araya toplayayım dedim. İyi mi ettim, kötü mü ettim bilmiyorum. Gerçek yargıyı okuyucu verecek beğenilirse, ne mutlu onlara; beğenilmezse, bir yana atılır gene eski uykularına dalıp giderler” (Kudret, 2010, s. 10).

Sokak, halk tiyatrosu anlayışını gösteren bir bölümlemeyle sunulur. Karagöz oyununda olduğu gibi “sokak” kelimesi dikdörtgen biçiminde alt alta ve yan yana

dizilerek oluşturulmuş bir göstermelik ile başlar. Yazarın burada vermek istediği mesaj Karagöz, Ortaoyunu gibi halk oyunlarının ne kadar önemli olduğu vurgusudur. Halk oyunlarına göstermiş olduğu önem ve ilgiyi yazarın birçok hikâyesinde görmekteyiz. Göstermelik bölümünden sonra altışar hikâyeden oluşan ‘Eğlencelik’ ve ‘Ağlancalık’ bölümleri gelir.

Sokak, dönemin toplumsal sorunlarını, köy ve kent gerçekliğini daha çok da insan gerçekliğini anlatması yönüyle önemli bir eserdir. Anlatımının canlı ve inandırıcı olması, öykü kahramanlarının yaşayan kişilerden ve toplum içinden seçilmesi de esere ayrı bir renk katmıştır. Bu yönüyle de Cevdet Kudret’in *Sokak*’ının klasik Türk öykücülüğünden modern öyküye geçişte önemli bir basamak olduğunu söyleyebiliriz. *Sokak*’ta yer alan on iki öyküden ilk altı öykü ‘Eğlencelik’ başlığı altında verilmiştir. Bu öykülerde gülmece unsurunun öne çıktığını söyleyebiliriz. Yazarın gülmecedan oluşan bu öyküleri anlatırken toplumsal sorunları ironik bir anlatımla sunması dikkat çeker. *Sokak*’ın birinci bölümünde yer alan öykülerde genellikle İkinci Dünya Savaşı’nın toplumda yol açtığı adaletsizlikler, geçim sıkıntısı, devletin yanlış ekonomik politikaları, bürokrasinin tıkanması ve işlevini yitirmesi, karaborsacılık, ahlâki çöküntü ve yozlaşma gibi konulara yer verilmiştir. *Sokak*’ın ikinci bölümünde ise birinci bölümde olduğu gibi altı öykü bulunmaktadır. Bunları da yazar ‘Ağlancalık’ başlığı altında yer vermiştir. Bu bölümde yer alan öykülerin çoğunda yoksulluk farklı boyutlarla karşımıza çıkmaktadır. Köy yoksulluğunun ve köy sıkıntılarının zirve yaptığı bu dönemde yazarın öykülerinde kent yoksulluğunu ele alması gözden kaçmamaktadır. Yoksulluğun neden olduğu mutsuzluk toplumda giderek etkisini göstermektedir. Yazar, yoksulluğu ideolojik bir malzeme olarak görmez ve de sunmaz.

Yaşamın büyük bir bölümünü yoksullukla mücadele halinde geçiren yazar yoksulluğu kendi trajedisinden başlayarak anlatır. Daha sonra toplumun geniş bir kesimine yayılan bu trajediyi başarıyla, canlı ve insani yönleri ile kaleme alır.

Ağlancalık bölümünde yer alan öykülerin önemli özelliklerinden biri de otobiyografik gerçekliğe açıkça yer vermesidir. Yazar, öykülerinde uyguladığı otobiyografik gerçekliği romanlarında da başarılı bir şekilde uygulamıştır. *Sokak*’taki öykülerde iki büyük Dünya Savaşı’nın izleri, savaşın neden olduğu yoksulluk,

güçlülerin devlet tarafından himaye edilmesi trajik ve kimi zaman da alaysı bir tutumla ele alınmıştır.

Geçim sıkıntısı, artan vergilerden dolayı yaşanan hayat pahalılığı, karaborsacılık, ahlâki çöküntü, beslenme problemi, sağlık sorunları, mekân sıkıntısı ve gecekondulaşma problemleri toplumu derinden etkilemiş olup öykülerde bunların trajik bir biçimde yansımalarını görebilmekteyiz. Cevdet Kudret'in öykülerini bir bütün olarak incelediğimizde göze çarpan ilk önemli unsurun yoksulluk olduğunu, yoksulluğun bireye ve topluma yansımalarının ne şekilde gerçekleştiğini okumak önemlidir.

Yoksulluğu tek başına değil de dönemin siyasal yapısıyla, düzenle ilişkilendirilmesinin daha da doğru olacağını belirtmek gerekir. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki sosyal, ekonomik ve siyasi durumunu ortaya çıkarmak açısından da yoksulluk olgusunun önemli bir unsur olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekir.

3.3. Sokak'taki Yoksulluk

Cevdet Kudret'in öykülerini bir bütün olarak incelediğimizde *Terlikler* öyküsü dışında tüm öykülerin ortak noktasının yoksulluk olduğunu söyleyebiliriz. Bazı öykülerinde yoksulluk teması esere tamamen hâkimken bazılarında ise sadece bir kesit ya da motif olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoksulluk, Türk edebiyatında sıkça işlenen konuların başında gelir. Fakat Cevdet Kudret'in yoksulluğa bakışı kendi yaşam gerçekliğinden beslenmektedir. Türk edebiyatında yaşamı ile sanatı arasında kuvvetli bir bağ bulunan yazarlardan birinin de Cevdet Kudret olduğunu söylememiz yanlış bir bilgi olmaz.

Yoksulluk ve yoksullukla dolu bir yaşama sahne olan bu hayat, yazarın öykü ve romanlarını besleyen ana kaynak olmuştur. Kendi yaşamından yola çıkarak tanık olduğu hayatı anlama ve anlatma yazarın en belirgin özelliğidir. Bu nedenle öykü ve romanları gerçeklik ve yaşanmışlıklarla doludur. Cevdet Kudret'in öykülerinde anlattığı kişiler, toplumun alt tabakasını oluşturan sıradan, yoksul ve küçük insanlardır. Öykülerinde kendi yaşamından hareketle ekmeği için mücadele eden insanları anlatır.

Yoksulluğu çocuk yaşından itibaren tanımaya başlayan Kudret, sıradan ve yoksul insanların yaşadığı bir mahallede büyür. Cevdet Kudret, öykülerinde yoksul kesime dışarıdan ya da tepeden bir bakışla yaklaşmaz. Aksine yoksulluk hallerini kendisinde yaşar ve onlara taraf olur.

Cevdet Kudret, şehirli bir yazar olarak kent yaşamının içinde yer alan yoksulluk hallerini öykülerinde başarılı ve canlı bir biçimde yansıtmaya çalışmıştır. Burada da yeni bir kavramla karşılaşmaktayız: Gecekondu. Cevdet Kudret, kendisinin de bir parçası olduğu bu mekânları hem kenar mahalle, yani gecekondu, hem de kent içinde ama kentliler ile belirli bir mesafede duran hanelere ilişkin geniş tasvirlerle anlatır. Aynı zamanda mekânın insanla ve düzenle bütünlüğünün sağlanması, yoksulluğun sadece fiziki- maddi bir yok(sun)luk değil, sosyo-politik bir mesele olarak da algılanmasına olanak sağlar (Balık, 2015, s. 34).

Kent yoksulluğu, Cevdet Kudret'in öykülerinin çoğunda karşımıza çıkmaktadır. Özellikle öykü kitabının ikinci bölümünde temel konulardan biri de kent yoksulluğudur. Kent yoksulluğu içinde birçok problemle öykülerinde canlı bir yer tutmaktadır. Konut sıkıntısı, gecekondu, yoksul ve kenar mahalleler, bodrum katları, çadır yaşamı bunlardan bazılarıdır. 'Ağlancalık' bölümündeki öykülerde kent yoksulluğunu gerçekçi ve dramatik yönleriyle bir arada anlatan yazar 'Eğlencelik' bölümündeki öykülerde kent yoksulluğunu daha çok ironik yönleriyle ele almıştır.

Sokak'ta yer alan öyküler İkinci Dünya Savaşı ve onu takip eden yıllarda yazılmıştır. Savaşın en önemli sıkıntılarının biri de göç probleminin ortaya çıkmasıdır. Yaşanan göçler beraberinde konut sıkıntılarını da getirmiştir. Kitaba ismini veren "*Sokak*", "*Göçmen*", "*Öbür Ankara*", "*Dikimevi*", "*Ölü Yemeği*" öykülerinde mekân kenar mahallelerdir. Kenar mahallelerde yokluk ve yoksulluğun birlikte ele alındığı manzaralar öykülerin tamamına hâkimdir. Özellikle "*Öbür Ankara*" öyküsünde yoksulluk bir bütün olarak öyküde kendisini göstermektedir. Öykü, Ankara'nın ilçesi Altındağ ve çevresinde geçen yoksulluğu, emek sömürsünü anlatması bakımından önemlidir. Bu öyküde özellikle köyden kente göç edenlerin yaşadıkları mekânlar yoksullukları ile birlikte anlatılmıştır. *Öbür Ankara* öyküsünün ana kahramanı İsmail'dir. İsmail, amcası oğlu Ömer'in Altındağ mahallesinde oturduğunu köye gelen bir mektuptan öğrenir. Onu bulmak üzere mahalleye gelir,

gördüklerini etraflı bir şekilde gözlemleyerek anlatır. Gördükleri karşısında şaşkına uğramıştır. Kafasındaki kent ya da şehir kavramı çok farklıdır. Aslında gördükleri; geldiği, yaşadığı, yerden yani köyden çok da farklı değildir. Hayalinde tasavvur ettiği şehir; geldiği, yaşadığı yerden sadece biraz daha büyük ve kalabalıktır. İsmail, “Kendi köyünün dekorunu burada hemen hemen eksiksiz olarak bulmuştu. Şehri kendisi için pek yabancı bir ülke diye hayallediği ve orada böyle bir yer bulunabileceğini köyde iken aklına bile getiremediği için, şimdi umduğunun dışında bir görünümle karşılaşınca, içi güvenle doldu, yavaş ve sağlam adımlarla ilerlemeye koyuldu” (Kudret, 2010, s. 110). Gördükleri karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen İsmail şehir hakkındaki görüşlerini şöyle nitelendirir: “Burada ne çok ev vardı; demek ki “şehir, şehir” dedikleri buydu: evlerin sayısı köydekenden daha çoktu, o kadar! (Kudret, 2010, s. 111).

Öbür Ankara'da yoksulluğun simgelerinden biri de konutların yapısı ve bakımsızlığıdır. Yazar, öyküye mekân olan konutları şöyle nitelendirir. “Ev adı verilen bu yapıların kimisi kireçle badanalı, kimisi badanasız, hepsi kerpiçten ve birer katlıydı. Çoğu bir oda ya da bir aralıktan ibaretti; içlerinde pek azı üç dört odalı imiş gibi görünüyordu. Daha içine girmeden anlaşılıyordu ki, aynı odada hem yemek pişirilir, hem bulaşık yıkanır, hem ailece oturulur, yatılır ve ara sıra, çocuklar uyuduktan sonra gece yarısına doğru, sevişilirdi; doğum, ölüm, her şey, her şey, bir ömrün bütün macerası, bütün girdisi-çıkıtısı şu birkaç metrekare yerin içinde geçirdi. Her kulübenin gerisinde, iki üç metre ötede gene kerpiçten ya da eskimiş tahtalardan derme-çatma yapılmış birer baraka vardı, bunlar apdesane idi” (Kudret, 2010, s. 11). İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan köyden kente göçün doğal bir sonucu olarak gecekondulaşma problemi karşımıza çıkmaktadır. Gecekondulaşma sorununu yazar hem insani hem de sosyal açıdan ele almış ve bunları gerçekçi bir şekilde resmetmiştir.

Öbür Ankara'da üzerinde sıkça durulan konulardan biri de beslenme ve barınma sorunudur. Öyküde tek odalı gecekondularda bir arada yaşayan sekiz dokuz gencin trajik yaşamları anlatılmaktadır. Sadece bir baş soğan, bir parça peynir ve üç - beş zeytin tanesi ile yaşamlarını idame eden gençlerin yaşamları insani boyutlarıyla ele alınmıştır. Ayda yılda bir sünnet düğünlerinde yapılan mangal sayesinde yedikleri bir parça et onlar için ulaşılmazdır. Bu da bize dönemin şartlarının ne derece ağır

olduğunu göstermektedir. *Öbür Ankara*'da fırsatçı bir tip olarak karşımıza çıkan Palabıyık Hasan Efendi'nin yaşadığı yer sağlık problemlerini barındıran bir çevre olarak yansıtılmıştır. Kenar mahallelerin en önemli problemlerinden biri de çevre şartlarının sağlıksız oluşudur. Yazar, Palabıyık'ın yaşadığı çevreyi şöyle resmeder: “Bentderesi buraya gelinceye kadar şehrin bütün pisliğini, çöplerini çamaşır çirkeflerini, lağım sularını toplar ve burada artık, içine fiçılarla mürekkep dökülmüş gibi, kapkara bir halde kıvrıla kıvrıla akar giderdi; ortasındaki büyük taşlara çarptıkça kabaran köpükler bile beyaz değildi” (Kudret, 2010, s. 118).

Yoksulluğun getirmiş olduğu sağlık sorunları ve çalışma şartlarının çok ağır oluşu birçok öyküde karşımıza çıkmaktadır. *Dikimevi* adlı öyküde çalışmak zorunda olan bir annenin iş koşulları şöyle anlatılmaktadır: “Dikimevi, Ahırkapı'da idi. Her gün oraya kadar yaya gitmek ve dönmek gerekti. Yalnız gidiş, kadın ayağı ile, iki buçuk saatlik bir yoldu. Saat sekizde işbaşı yapılırdı. Annemle büyükannem, iş zamanından dört saat önce kalkar, bizim kahvaltımızı hazırlar ve tam beş buçukta yola çıkmış bulunurlardı” (Kudret, 2010, s. 77). Aynı sıkıntıların *Öbür Ankara*'da da yaşandığı görülmektedir. Sekiz-on insanın tek göz bir odada birlikte yaşamalarına bir de çalışma koşullarının ağır oluşunun eklenmesi ile yaşam trajik bir boyuta ulaşır. Yazar bu ağır şartları şöyle özetler: “Çalışmalarına gelince, bu, sabahın yedisinden akşamın yedi buçuğuna kadar (yarım saat öğle tatiline çık) tam on iki saat sürerdi. Akşam oldu mu, işte böyle toz toprak ve kan ter içinde eve dönerler; yere, pis bir kilim üzerine sırt üstü uzanırlardı” (Kudret, 2010, s. 113).

Kitaba ismini veren *Sokak* öyküsünde ise yazar yoksulluk paydası etrafında birlikte yaşayan ailelerin dramlarını anlatır. Olayların anlatıldığı mekân İstanbul'dur. Yazar İstanbul'u şöyle betimlemektedir: “Bizim sokak İstanbul'un ta bir ucundadır. Ağzı, Cerrahpaşa Hastanesi'nin yanından Davutpaşa İskelesi'ne doğru inen dik yola açılmaktadır. Belediyenin bütün uygarlık araçları onun önünden ya da çevresinden geçer, fakat içine girmez” (Kudret, 2010, s. 67). Anlatıcı, burada kenar mahallelerin dışlanması hususunu açıkça gözler önüne sermektedir. Belediye işçilerinin biriken çöpleri toplamaması nedeniyle sağlık sorunlarının baş gösterdiği ve çevreye de kötü kokuların yayılmasına sebep olduğu anlatılmaktadır. Elektriğin ve suyun olmayışı da “Sokak” ta yoksulluğu ve sıkıntıları arttırır. Elektrik sadece mahalle camisinden ve biraz yukarıımızdaki Bakkal Bodos'un dükkânından başka o yöredeki yapıların

hiçbirinde yoktur. Yazar, öyküde şehirde elektriğin olmayışını da ironik bir şekilde dile getirir. “Sözün kıyası ‘elektrik’ denen nesne bir Tanrının evinde bir de Bakkal Bodos Ağa’nın dükkânında vardır” (Kudret, 2010, s. 68.). İnsanlar aydınlanma ihtiyacını da petrol lambası yakarak sağlamaktadır. Evlerde suyun akmaması da ayrı bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. İşten yorgun dönenler, “suya gelince, onu bizim sokağın beş yüz metre uzağında aramak gerekir” (Kudret, 2010, s. 68) sözleriyle bu çileyi gözler önüne sermektedir. “Sokak”ta yaşanan tüm olumsuzluklara, sıkıntılara ve yoksulluğa rağmen insanların herhangi bir olay karşısında ortaklaşmasının önemini yazar şöyle açıklamaktadır: “Bizim sokakta hayat hep aynı düzeyde, hep aynı bir örneklik, yoksulluk, önemsizlik içinde gider. Orada insanların evleri ayrı ise de, herhangi bir olay karşısında duyguları, düşünceleri hep birdir. Belki de yaşadıkları hayat koşullarının benzerliği, aynı ailenin kişileri gibi, onları birbirlerine yakınlaştırmıştır” (Kudret, 2010, s. 69). Bu yönüyle de “Sokak” kolektif benliği barındırması yönüyle önem arz etmektedir.

Cevdet Kudret’in *Ölü Yemeği* adlı öyküsünde ise yoksulluk son noktaya ulaşmıştır. Öykünün baş kahramanı Dursun Ağa, sakalık² yaparak geçimini sürdürmektedir. Dursun Ağa’nın ani ölümü karısı Gülnaz Kadın ile iki çocuğunu ortada bırakmıştır. Ölü evine komşuları tarafından üç-beş gün yemek getirilir. Yemeğin kesilmesiyle birlikte çaresiz kalan Gülnaz Kadın iki çocuğuyla ne yapacağını kara kara düşünmeye başlar. Yoksulluk probleminin beraberinde getirdiği beslenme sıkıntısı ile baş başa kalan çocuklar dayanamazlar ve hasta düşerler. Gülnaz Kadın’ın küçük çocuğu ile arasında geçen diyalog ise yoksulluk trajedisinin son noktasıdır: “Küçük oğul yattığı yerden onu dikkatle seyrediyordu. Hasta sayıklamağa başladığı zaman çocuk, yatağının içinde doğruldu, yalnız anasının duyabileceği kadar hafif bir sesle:

-Anne, dedi, ağabeyim ölecek mi?

Kadın, tenine soğuk bir rüzgar değmiş gibi ürperdi; ürkmüş gözlerle oğlunun yüzüne baktı:

-Niye sordun?

²Sakalık: Evlere, çeşmeden, ırmaktan vb. genellikle hayvan sırtında su taşımayı meslek edinmiş kimse.

Çocuk, anasının bakışları önünde bir an durakladı, sonra kulağına doğru uzandı, ağabeyine duyurmamağa çalışarak, fısıltıyla söyledi:

-Beyaz Evden (Komşudan) gene yemek gelir mi?

diye” (Kudret, 2010, s. 90). Müslüman adetlerinden biri de ölü evine yemek götürülmesidir. Babasının ölümünde eve gelen yemekleri düşünen küçük çocuğun ölü yemeğinden medet umacak düzeyde açlık ve yokluk içindeki küçük bir çocuğun yemek gelir ümidiyle abisinin ölümünü düşünmesi trajedinin son noktasıdır. Öykünün yazılış tarihi, İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü bir döneme denk gelir. Ekonomik problemlerin toplumun geniş kesimini kuşattığı bu yıllarda yoksulluk kronik bir hale dönüşür. Öykünün kahramanları olan anne ve çocukların bu durumlarına karşı çevrenin, komşuların duyarsız kalması, insanlığın ve vicdanın önemini yitirdiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluğun sebep olduğu ahlâki yozlaşma bu öyküde açıkça görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasi problemleri ele almak açısından yazarın *Göçmen* öyküsü oldukça önem arz etmektedir. Özellikle de yoksulluk-mekân ilişkisini anlamak ve göstermek açısından öyküyü incelemek yerinde olur. Yurt dışından göç eden vatandaşların barınma sorunlarının anlatıldığı *Göçmen* öyküsünde ağır işleyen bürokrasi de ironik bir şekilde ele alınmıştır. Cevdet Kudret, devlet eliyle yoksulluğa ve sefalete mahkûm edilmiş bir kitlenin ağır yaşam koşullarını gözler önüne sermektedir. Soğuk havaya rağmen çadırlarda yaşamak zorunda kalan göçmenlerin, bürokrasinin keyfi tutumu nedeniyle hastalanmaları ve hatta ölüme terk edilmeleri vicdani boyutlarıyla ele alınmıştır. Yazar göçmenlerin yaşadığı çadırları şu sözlerle özetlemektedir: “Havalar adamakıllı soğumuştü. Çadırların kapısı ne kadar sıkı kapanırsa kapansın, dışarının soğuğu gene içeriye işliyordu. İnsanların soluğu ile biraz ısınır gibi olan hava, insanlar dışarıya çıktıktan sonra, çadır bezinin deliklerinden yavaş yavaş sızıp gidiyor ve onun yerine, kimi zaman yağmurlu, kimi zaman kuru bir rüzgar kapının her açılışında içeriye hızla doluyor, bütün köşe bucağı kaplıyordu. O zaman beş altı insanın yeniden bir araya toplanıp soluması, çadırın havasını ciğerleriyle ısıtması gerekiyordu. Hele geceleri, sabaha kadar yağın kırağı ile çadırların bezi nemleniyor, ipleri geriliyor, göçmenlerin toprak üzerine serili döşekleri, sırtlarındaki örtüleri, bohçalarındaki yedek çamaşırları, yatarken ayaklarından çıkardıkları çorapları,

çarıkları sinsi bir nemle rutubetleniyordu. Çocukların çoğu, kadınların da bir bölümü öksürmeye başlamıştı” (Kudret, 2010, s. 94). Öyküde geçen mekân ile anlatılmaya çalışılan yoksulluk; beraberinde beslenme, hastalık ve ölüm gibi sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunları en çok çocuklar ve anneleri yaşamaktadırlar. Havaların birden soğuması ile ortaya çıkan hastalıkların özellikle kadın ve çocuklar üzerindeki etkileri öyküde belirgin bir şekilde görülmektedir. Öykünün özetini ise “Soğuk en çok çocuklara dokunuyordu. Hemen hepsi ciğerleri sökülür gibi öksürüyordu” (Kudret, 2010, s. 98) cümlesi vermektedir.

Göçmen adlı öyküde yoksulluk trajik bir sona tamamlanır. Bürokrasinin devletin imkânlarını kendi keyif ve ziyafetleri için kullanmaları kabul edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin temsil ettiği kişilerin, görevlilerin çadırlarda ölüme terk edilen göçmenlerin durumlarına kayıtsız kalmaları vicdani ve ahlâki çöküşün son noktasıdır. Göçmenlerin problemlerini çözmek için kurulan Göçmen Yerleştirme Komisyonu yaşanan trajediyi görmezden gelerek akşamları içki masalarında vakit geçirerek sorunları örtbas yoluna gitmiştir. Tüm bu nedenlerden dolayı *Göçmen*'de bir çocuğun açlık ve hastalıklardan dolayı ölümü öyküyü trajik bir sona nihayetlendirir. Ağır şartlar altında yaşamlarını sürdüren göçmenlerin sorunlarını çözmek amacıyla her akşam belediye binasında toplanan görevlilerin çözüm bulma bahanesiyle bir araya gelmeleri sadece vakit geçirmek, yemek ve içmekten ibarettir. *Göçmen* öyküsünün son bölümünde bir ihtiyar, kucağında dört yaşlarında görünen bir çocuk ölüsüyle belediye binasına gelir. Belediye binasında göçmenlerin sorunlarını çözmek için her gece içki alemleri yapan komisyon üyeleri, belediye başkanı ve kaymakam bulunmaktadır. İhtiyar adam, komisyon üyelerinin bulunduğu odaya girerek “hepsinin kimliğini çiğneyen adımlarla odanın ortasına doğru ağır ağır ilerler, yürürken boşlukta bacakları sallanan çocuğu masanın üstüne boylu boyunca yatırır” (Kudret, 2010, s. 101). İhtiyarın kısık, acı, vahşi bir sesle “Bunu da yiğin” demesiyle öykü tamamlanır.

Cevdet Kudret'in küçük yaşlarda babasını kaybetmesi, yoksul bir hayat sürmesi ve hayata tutunabilme adına ağır şartlarda çalışması yazdığı eserlere yansımıştır. *Göçmen* öyküsünde bunların yansımalarını açık bir şekilde görmekteyiz. Yoksulluğun, açlığın ve sağlık problemlerinin daha çok çocukları etkilemesini yazarın otobiyografik gerçekliği ile birlikte ele almak yanlış olmaz. *Göçmen*'de de

olduğu gibi yoksulluk ve beslenme probleminin daha çok çocukların maruz kaldığı gerçeği yazarın yaşam öyküsü ile değerlendirilebilir.

3.4. İkinci Dünya Savaşı'nın Topluma Yansımaları

Cevdet Kudret öykülerinin büyük kısmını İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve savaş sonrasında kaleme almıştır. Yazarın öykülerindeki gerçeğliği anlamak için dönemin şartlarını iyi okumak ve görmek gerekir. Yazarın öykülerinde dile getirdiği başta yoksulluk olmak üzere sosyal ve siyasal meselelerin tamamı İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı Türkiye gerçeğliğine yaslanmaktadır. Savaşın getirdiği ağır ekonomik önlemler, dönemin sosyal ve siyasal yapısı, yazarın öykülerinin yaslandığı gerçeğliği ortaya koymak açısından önemlidir. 1939'da başlayıp 1945'te sona eren İkinci Dünya Savaşı'na her ne kadar Türkiye katılmasa da savaşın ekonomik ve siyasal boyuttaki tahribatları ile yüz yüze kalmıştır. Toplum olarak oldukça ağır ve sıkıntılı bir süreç yaşanır. Ekonomik açıdan olumsuz bir tablo ortaya çıkar. Bu tablo siyasal ve sosyal açıdan toplumu derinden etkiler. Dönemin yazarları, sanatçıları bu tabloya eserlerinde sıkça yer verirler. 1940'ta çıkarılan Milli Koruma Kanunu ile devlet ekonomiyi kontrol altına almaya çalışır. Fakat alınan bu kararlar ve tedbirler insanların sıkıntılarına çare olmaz. Hatta sıkıntı ve problemlerin artmasına neden olur. Gıda maddeleri başta olmak üzere pek çok ürünün fiyatı artmaya başlar. Halkın satın alma gücü her geçen gün azalır. Savaştan istifade eden karaborsacılar, fırsatçıları ortaya çıkar. Ekonomik sıkıntılar ve yoksulluk beraberinde sağlık problemlerinin artmasına yol açar. Savaşla beraber salgın hastalıklar da ortaya çıkar. Açlık ve yoksulluk insanlar için bir kader haline gelir. Cevdet Kudret'in *Sokak*'ın birçok öyküsünde anlatmak istediği tam da bunlar: açlık, geçim sıkıntısı, stokçuluk, karaborsacılık, barınma ve beslenme sıkıntıları, bürokratik oligarşi ve ahlâki yozlaşma...

Yazarın 1948 yılında kaleme aldığı *Karanfil Sokağındaki Ev* adlı öyküsü savaş dönemi ve dönemin ekonomik politikalarının topluma yansımaları açısından önem taşımaktadır. Öykünün hemen giriş bölümünde “Bizim ev sahibi Karanfil sokağında oturur. Biz de onun alt katında, kömürlükten bozma dairede, iki aile bir arada barınırız” (Kudret, 2010, s. 17) sözleriyle dönemin barınma ve konut sorununu gözler önüne sermektedir. Ağır ekonomik şartlar nedeniyle iki ailenin aynı evde

kalması dönemin sosyal gerçekliğini ortaya koyması açısından önemlidir. İkinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu olan geçim sıkıntısı ve hayat pahalılığını ise yazar şu şekilde açıklar: “Savaş başladı başlayalı, her şey ateş pahası kesilmişti. Şeker 32 kuruştan 500 kuruşa, ekmeğin kilosu 9 kuruştan 30 kuruşa fırlamıştı. Başka giyecekler de ona göre... Eskiden yerli mallardan 475 kuruşa aldığım ayakkabı ile bir buçuk yıl idare ederdim, şimdi 40 liradan aşağı ayakkabı yok. Kumaşlar yanına yaklaşılabilecek gibi değil” (Kudret, 2010, s. 17). Savaşın bir sonucu olarak da fırsatçıların, karaborsacıların halkı sömürmesidir. Fiyatların bu kadar artmasını da buna bağlayabiliriz. Devletin yanlış ekonomik politikaları yüzünden halkın temel ihtiyaçları olan başta ekmeğin ve şeker olmak üzere birçok gıda maddesinin fiyatlarının artması durumunu *Karanfil Sokağındaki Ev* adlı öyküde görmekteyiz. Öykünün anlatıcısı olan Rasim'in ev sahibi, yaz gelince tatile çıkar. Evi ise kiracısı Rasim'e emanet eder. İşte böyle bir dönemde eve hırsız girer, polis çağrılarak evde yapılan incelemelerde devlet memuru olan ev sahibinin stokçuluk yaptığı görülür. Öykünün anlatıcısı ve başkahramanı Rasim eve girdiğinde gördüğü manzarayı şu şekilde açıklar: “İlk olarak, sandıklardan ortaya saçılanları yazdık. Birer entarilik sekiz on parça basma ile yarım top kadar “amerikanbezi”, üç çift hiç giyilmemiş erkek ayakkabısı, bir kutu dolusu Amerikan malı ruj, ağızları hiç açılmamış Fransız malı esans şişeleri filan. Kilere gittik, orada da sekiz sandık şeker, bir çuval un, vb. yazdık” (Kudret, 2010, s. 19).

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na girmemesine rağmen savaşın yol açtığı problemlerden bir türlü kurtulamaz. Toplumun geniş kesimini oluşturan işçiler, memurlar, köylüler bu sıkıntılarla yüz yüzedirler. Açlık ve yoksulluk beraberinde birçok sağlık sorununu getirmektedir. Temel ihtiyaç maddelerinin temininde bile birçok problem ortaya çıkar. Her geçen gün fiyatların artması karaborsacılığın önünü açar. Temel ihtiyaçlardan olan ekmeğin bile karneye bağlanması uygulaması dönem şartlarının ne derece ağır olduğunu göstermektedir. Cevdet Kudret, tüm bu sorunları hem çocukluk yıllarına rastlayan Birinci Dünya Savaşı hem de öğretmenlik yaptığı İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşamıştır. Yazarın öykülerini incelerken dönemin şartları kadar yazarın da yaşam öyküsü önem arz eder. Cevdet Kudret, savaş yıllarına ait anısını paylaşırken dönemin ağır şartlarını ve halkın yaşadığı sıkıntıları gözler önüne sermektedir: “Çocukluğumu hayal meyal hatırlıyorum. Fatih'te Otlukçu

Yokuşu denen bir semtte oturuyorduk. Benim çocukluğum Birinci Dünya Savaşı yıllarına rastlar. O zaman Dünya Savaşı demek saman ekmeği yenen devir demektir. Yakup Kadri bir ozanı yermek için “Saman yiyen nesil” diye tarzde bulunmuştu. Ben savaş yıllarında sekiz dokuz yaşlarındaydım. Yani saman yiyen neslin en küçük kuşağından idim. O döneme ait bende büyük etkisi bulunan birkaç anım var. Meselâ kaptan bir dayımız vardı. Onlara, yani askerlere, kaptanlara beyaz ekmeği verilir. Annemle bir gün gitmişiz onlara. Öğle yemeğine rastlamış. O devirde herkes bir yere giderken ekmeğini beraberinde götürürdü. Biz kaptan dayının sofrasında kendi ekmeğini yedik. Saman ekmeği yemek bir maharet işiydi. Ağzınızda ekmeği şöyle bir usturuşlu döndürecekmiş. Yoksa saman damağınıza saplanır ve çıkarmak oldukça zor olurdu” (Kudret, 1993, s. 141-142).

Yazarın *Dikimevi* adlı öyküsü tüm boyutlarıyla otobiyografik özellik taşımaktadır. Bu öyküde yazar, savaşın acımasızlığını daha çok çocuklar ve kadınlar üzerindeki etkilerini Süleyman adlı anlatıcıyla dile getirir. Süleyman burada yani öyküde yazarın kendisidir. Bu dönemde yani İkinci Dünya Savaşı'nın etkisini sürdürdüğü yıllarda ekmeğin karneye bağlanması yazarın başka öykülerinde de karşımıza çıkmaktadır. Cevdet Kudret'in *Öbür Ankara* öyküsünde köyden hemşerilerinin yanına gelen İsmail'in kazandığı parayı nasıl harcadığına dair bilgiler hesaplarda ortaya çıkar. İsmail para kazanmak için Ankara'ya gelir. Ankara onun için bir umuttur. İsmail'in beklentisi ile karşılaştığı durum birbirinden farklıdır. Köyden kente gelen insanların hayalleri birbirine yakındır. Biraz para kazanmak, biriktirmek ve kazandıklarıyla dönüp köylerinde biraz toprak almak. İsmail'in aynı evde birlikte yaşadıkları arkadaşlarının “Paranın günde 10 kuruşu karne ekmeğine, 30 kuruşu karnesiz kaçak ekmeğe, 40 kuruşu da katığa giderdi. Etti mi ayda 24 lira. Buna adam başına 1.5 lira da ev kirası koy, eder 25.5 lira” (Kudret, 2010, s. 113) sözleri ve hesapları hayal ile hakikatin birbirinden farklı kavramlar olduklarını göstermektedir. Bu hesaba ek olarak geri kalan yedi lirayı da köydeki çoluk çocuğa gönderirlerdi. Ay sonunu zar zor getiren işçilerin ay sonunda ne öküz ne de bir karış toprak alabilecek tek paraları kalmazdı. *Sokak*'taki öykülerin çoğunda mekân kenttir. Kent yoksulluğu ön plandadır.

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle uygulanan ekonomik önlemler arasında Varlık Vergisi kapsamında köylülere uygulanan vergi dayatmaları da görülmektedir.

Sokak'ın köy yoksulluğunu anlatan tek öyküsü *Eşya Piyangosu*'dur. İkinci Dünya Savaşı'nın ağır şartları sadece şehirlerde değil köylerde de etkisini göstermektedir. *Eşya Piyangosu* adlı öyküde, yaşamlarını zar zor sürdüren köylülere bir de devlet tarafından uygulanan ağır vergi yükünün eklenmesi olayları anlatılmaktadır. Devletin yoksul köylülere ağır yaptırımlarını anlatan öyküde Yahya Budak ile dört köylünün, nahiye müdürü tarafından çağrılıp jandarma zoruyla şehre götürülmeleri anlatılır. Nahiye müdürü ile köylüler arasında geçen vergi muhabbeti dönemin sosyal gerçekliği bakımından önem arz etmektedir:

“ Nahiye Müdürü yumuşar gibi oldu.

-Bir daha “kanun” lafını ağzınıza alacak mısınız?

-Vallahi almayacağız. Kanun bizim neyimize? Yenmez içilmez, ne diye alalım ağzımıza?... Sen ne istersen biz onu alırız Bey.

-Piyango bileti alın!

-Peki peki. Ama beş tane çok. O kadar gücümüz yetmez, iki tane alsak?...

-Olmaz.

-Biz yoksul adamlarız Bey. Toprağımız bile yok, şunun bunun yanında gündelikçiyiz. Haydi çoluğun çocuğun boğazından keselim, bir haftada da bilet için çalışalım. Ama daha çoğuna dayanamayız, Bir haftadan öte aç durulmaz ki...” (Kudret, 2010, s. 107).

Pazarlık sonucu vergi adı altında üç bilet almaya razı olurlar. Köylüler bilet almazlarsa sonucun ne olacağını çok iyi bilmektedirler. Nahiye müdürü onları tehdit edip bilet almamaları halinde cezalandırılacaklarını söyler. Gün boyu aç susuz kalan köylüler karınlarını doyurmak için nahiyenin içine giderler. Çaresiz bir şekilde köyün yolunu tutarlar. Devlet otoritesinin yoksul köylülere ağır yaptırımları, zulüm ve despotluğa dayalı yönetim anlayışı, uygulanan vergiler ve savaş sonrası yılların topraksız bırakılmış yoksul köylü üzerindeki etkileri dramatik ve ironik bir şekilde anlatılmıştır. Devletin köylü üzerindeki otoritesini temsil eden nahiye müdürünün keyfi tutumları nedeniyle yoksul olan köylünün daha da yoksullaştırılması öykünün temasını oluşturmaktadır.

Sokak'ta yer alan öykülerde sadece İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri, yoksulluk

ve açlık gibi konular yer almaz. Savaş ve ekonomik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan ahlâki yozlaşma birçok öyküde karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar devlet tarafından alınan tedbirler ülkenin savaşa girmesini önlemiş olsa bile toplumdaki ahlâki çöküşün önüne geçilememiştir. Ahlâki yozlaşmanın sosyal ve psikolojik etkileri toplumda kendisini göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında rüşvet, ikiyüzlülük, fırsatçılık, vurgunculuk, bencillik ve emek sömürüsü günlük yaşamın sıradan bir parçası haline gelmiştir. İnsan vicdanı ve kamu vicdanı kavramları ortadan kalkmıştır. Cevdet Kudret'in birçok öyküsünde savaş fırsatçılarının yoksul halkı sömürmesi bunun bir sonucu olarak görülmektedir.

Cevdet Kudret, öykülerinde sadece emek sömürüsü yapan fırsatçıları ve vurguncuları anlatmaz. Dönemin sağlık sorunları, doktorlardaki etik yozlaşmaların artması da öykülerin konularını oluşturmaktadır. Yazarın *Gök Mahkemesi* adlı öyküsü bu bağlamda önem arz etmektedir. Öykünün merkez, baş kişisi başhekim Ali Gür'dür. Bir rapor işinden dolayı bıçaklanır ve ölür. Öykü bundan sonra öbür dünyada devam eder. Yani mekân öbür dünyadır. Öbür dünyada başhekim Ali Gür ile yargıç arasındaki diyalog doktorların mesleki etikten ne kadar uzaklaştıklarını görmemiz açısından son derece önem arz eder:

“Küplü bucağının Arapdere Köyü'nden İbrahim Çakır adında biri yaralanarak hastaneye yatınca, Dr. Ali Gür hastayı pansuman odasına çağırmış, yaralayanın eğer çok ceza yemesini istiyorsa ona göre rapor hazırlayacağını, bunun içinde, eliyle para işareti yaparak, para istediğini bildirmiştir. Başka bir gün aynı köyden Bekir Tuzcu adındaki kimseden de aynı maksatla 200 lira istemiş, pazarlık sonunda 50 liraya uyuşup parayı almıştır. Sayın yargıcım, sanık bu kadarla da kalmayıp, son zamanlarda işi daha da azıtmış, Bu kez her iki taraftan da para sızdırmaya çalışmıştır. Şöyle ki: Kadın yüzünden ağır yaralı olarak yatan Mustafa Demir adlı hastayı da bir gün ötekiler gibi pansuman odasına çağırmış, “Eğer 400 lira verirsen, demiş, uygun bir rapor yazarım, herif birkaç yıl hapse girer, kan da sana kalır”. Adam yoksul olduğu için verememiş Ali Gür, bu sefer, yaralayan Hüseyin Vural'ın babası Ahmet Vural'ı evine çağırmış, eğer 500 lira verirse, yaralıya 10 günlük adli bir rapor yazıp Hüseyin'i aşırı ceza yemekten kurtaracağını, eğer vermezse oğlunun halinin yaman ve duman olacağını söylemiş. Adam, o kadar parası olmadığını, öküzünü filan satıp ancak 150 lira vereceğini bildirmişse de doktor kabul etmemiş, o tarihten bir ay sonra

da, yaralı Mustafa Demir, bakımsızlık yüzünden hastanede ölmüş. Bunlar Dr. Ali Gür'un içine daldığı suç denizinden ancak bir kaç damladır" (Kudret, 2010, s. 30). Anlatılanlardan yola çıkarak şu çıkarımlarda bulunabiliriz: Ülkenin içine düştüğü vicdani boyut, meslek ahlâkına ilişkin problemler, rüşvet, doktorların işlerini yürütürken başvurduğu gayri ahlâki yöntemler gerçekçi ve ironik bir şekilde ele alınmıştır. Başhekimini yargılayan hâkimin ayağına batan dikenini çıkarmak için doktorların cennette köy, huri istemeleri, rüşvet düzeninin ne derece etkin olduğunu hatta rüşvetin her iki dünyada da hâkim olduğunun ironik anlatımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine doktorlara ve dönemin sağlık politikalarına yönelik bir eleştiri de kitaba ismini veren *Sokak* adlı öyküde yer almaktadır. Öyküde yoksul insanlara karşı vicdani değerlerini yitiren doktorların durumları farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Yoksul bir mahallede, doğum sırasında sıkıntı yaşayan bir kadın için gelen doktor, tedaviye başlamadan önce ev sahibi yaşlı kadına vizitesinin elli lira olduğunu ve bunun da peşin olarak ödenmesi gerektiğini söylemesi vicdani ve insani değerlerin yok olduğunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doktor ile ihtiyar kadın ve mahalleli arasında geçen diyalog ise oldukça trajiktir:

-Hanım, dedi, ben her şeyi önceden konuşmasını severim: benim vizitem elli liradır.

- Elli lira mı?

Ağzından, başka bir söz çıkmadı; gitti merdiven basamağına oturdu, başını avuçlarının arasına aldı.

Doktor gene konuştu:

-Sonradan anlaşmazlık olacağına, önceden konuşmak iyidir.

Kadınlardan biri:

-Doktor, dedi, bizim o kadar paramız yok; hiçbir zaman da olmadı; size en çok yirmi lira verebileceğiz!

Doktor cevap verdi:

-Yapamam efendim, başkaları belki yapar, fakat ben tanınmış doktorum, fiyatımı düşüremem, yapamam! (Kudret, 2010, s. 71). Doktorun hastanın canını hiçe

sayarak pazarlığa girişmesi ve evi terk etmek istemesi mahalle sakinleri tarafından tepkiyle karşılanır. Mahalleli ortaklaşarak eksik kalan parayı tamamlayıp doktoru ikna ederler. Doktor eve geri gelerek hastayı kurtarır. Öykü kiminin parası kiminin duası sözüyle tamamlanır. Her iki öyküde de doktorlara ve dönemin sağlık sistemine yönelik ironik eleştiriyi görebiliriz. Yazar bunları anlatırken gördüğü, tanık olduğu durumları da gerçekçi bir şekilde anlatmıştır. Öykülerinin çoğunda olduğu gibi bu iki öyküde de yazarın otobiyografisinin hareket noktası olduğu gerçeği görülmektedir. Yazarın otobiyografik gerçekliği adeta öykülerinin merkezi haline gelmiştir.

Ahlâki yozlaşmayı ve insani değerlerin yok olduğunu anlatan öykülerden biri de *Öbür Ankara*'dır. Öykünün başkahramanı olan Ali Osman Çimen'in incelenmesi ve tahlil edilmesi dönemin ahlâki yozlaşmasını ortaya çıkarmak için yeterlidir. Vicdani değerlerin yok oluşunu Ali Osman'ın kişiliğinde net bir şekilde görmekteyiz. İkinci Dünya Savaşı yıllarında devam eden fırsatçılık ve vurgunculuk Ali Osman Çimen karakteri ile canlı bir şekilde sunulmaktadır. Gecekondu ve yoksul mahallelerde onlarca ev yaptıran ve bu evleri de yüksek kiralara vererek haksız kazanç elde eden Ali Osman öyküde şöyle anlatılır: “ Ali Osman Çimen, Ilgaz'ın C... köyündendi. Altmış yaşında kadar vardı ama, kırk sekizinde filan gösteriyordu. Köyden çikalı yirmi yıldan çok olmuştu, ilk zamanlarda o da toprak işçiliği, istasyon hamallığı, daire odacılığı gibi türlü işlerde çalışmış, millet mekteplerinde biraz okuyup yazma öğrenmiş, kumaş fabrikası açıldığı vakit de bir kolayını bulup oraya işçilikle girmiştir. Bir zaman sonra onu - biraz okuyup yazma bilmesi burada işe yaramıştı - geçici bir süre için fabrika işletmesinde çalıştırmışlar, bu işi başardığı görülünce, orada kalmasını uygun bulmuşlardı” (Kudret, 2010, s. 115). Ali Osman Çimen, öyküde bir baba olarak çocuklarını dahi müşteri olarak görmektedir. Kendi çocuklarından bile evde kalma ve yemek parası almaktadır. Erkek çocukları için on yaşına kadar, kız çocukları için on dört yaşına kadar evde yemelerine göz yuman Ali Osman, bu yaşı geçen çocuklarından kendi kendilerini geçindirmelerini ister ve onlara yardım etmeyeceğini söyler. Çocukların çalışıp kazandıkları paraları bile onlardan alır. Çocuklarını salt para kazanan kişiler olarak görmesi ahlâki yozlaşmanın son noktasıdır. Ali Osman için para her şeyin üzerindedir. Onun için ailevi ve ahlâki değerler çok da önem arz etmemektedir. Evden ayrılıp babasına ait başka bir evde yaşamak isteyen oğlundan bile kira adı altında “hava parası” almak

istemesi bunun göstergelerinden biri olarak görülmektedir. Ahlâki yozlaşmanın ve insani değerlerin yok oluşunu *Sokak*'taki diğer öykülerde de görebilmekteyiz. *Ölü Yemeği* adlı öyküde aç kalan anne ve çocukların durumlarına karşı mahallenin duyarsız kalışı, mahalle bakkalı olan Bodos'un aç olduklarını bildiği halde veresiye gıda vermemesi vicdani değerlerin bittiğinin kanıtı olarak gösterilebilir. Buna benzer durumlara *Göçmen* adlı öyküde de rastlarız. Yerinden yurdundan kaçmak zorunda kalan göçmenlere çözüm bulmak için kurulan Göçmen Yerleştirme Komisyonu çözüm mercii olacağına sorunun bir parçası olur ve göçmenleri aşağılayan sözler sarf ederler: “ Ne diye para verecek mişim? Daha memlekete ayak bastıkları gün her şey ateş pahası kesildi. Ne idüğü belirsiz, öküzlü, arabalı bir sürü insan. Oturacak yerleri yokmuş da ev yapılacakmış. Ne iyi şey bu böyle. Evi olmayanlara bedava ev vermek de yeni mi çıktı? Yok şöyleymiş yok böyleymiş. Elin yabancıdan bana ne? Benim neyim olurmuş onlar? Anam mı? Babam mı? Bu zamanda kimseden kimseye fayda yok. Neredeyse kış bastıracaktı, zavallılar hâlâ çadırda kalıyormuş. Mektup yazıp da davet etmedik ya?” (Kudret, 2010, s. 93-98). Savaşın sebep olduğu zihniyet değişimi yukarıdaki cümlelerde açıkça görülmektedir. Belde halkının ve esnafın göçmenlere bakışı ahlâki yozlaşmanın ne dereceye ulaştığını bize göstermektedir. Bir yandan da ağır işleyen bürokrasinin yol açtığı sefalet ve devletin imkânlarını keyfince kullanan bürokrasi, göçmenleri ölüme terk etmiştir. Bu duruma mahalle sakinlerinin gözlerini ve vicdanlarını kapaması ise trajedinin geldiği son noktadır.

Sokak'ta yer alan öykülerin bir kısmı da sosyal ve siyasal hicve yönelik öykülerdir. Cevdet Kudret, öykülerinde dile getirdiği sorunları sadece tespit etmekle kalmayıp sorunların sistemle, bürokrasi ile olan ilişkilerini de gözler önüne sermiştir. *Göçmen* ve *Utanma Korkusu* öykülerinde bürokrasinin ağır ve aksak işleyişinden dolayı yoksulluğa mahkûm olan insanların dramları anlatılmıştır. *Kulak* öyküsünde ise fişleme ve jurnallik gibi olaylara değinmiştir. *Gök Mahkemesi*'nde devlet otoritesine göndermelerde bulunmuştur. Ağır ve keyfi işleyen bürokrasi dönemin sosyal gerçekliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gerçeklik birçok öyküde görülmektedir.

Öykülerini yazarken yaşamını merkez olarak alan Cevdet Kudret'in birçok öyküsünde de otobiyografik gerçekliğini kurgunun bir parçası haline getirdiğini görmekteyiz. *Kulak* adlı öyküde Cevdet Kudret'in otobiyografisinden izler taşıdığını

görmekteyiz. Cevdet Kudret'in hukuk fakültesi mezunu olup avukatlık yapamaması öykünün kurgusunu oluşturmaktadır. Öyküde Cevdet Kudret'in avukatlık yapmaya çalıştığı zamanlarda devlet tarafından takibe alınması olayı anlatılmaktadır. Dönemin baskıcı uygulamaları (dinleme, izleme, jurnal) kulak motifi ile simgeleştirilir. Öykünün ana kahramanı Ertuğrul'dur. Ertuğrul'un devlet memuru olabilmesi için bazı şartlar aranmaktadır. Bunlardan ilki, memurluğa atanabilmesi için Zaptiye Nezareti'ne, bugünkü karşılığı ile Emniyet Müdürlüğü'ne, usulen sormak ve oradan bilgi almak gerektiğidir. Müdürlükte görev yapan siyasi bölüm şube müdürünün yaptığı işlerden biri de fişlemedir. Fişleme ve jurnallığı yazar o dönemin şartlarını göz önünde bulundurarak normal ve sıradan bir iş olarak görmektedir. Siyasi Şube Müdürünün izleme ve takip işleri ile görevlendirdiği sivil polisler raporlar yazmaya zorladığı ve bu raporlarda yazılan trajikomik olaylar şu şekilde anlatılmıştır: “Filan kimse her gün sekiz çeyrek vapuru ile şehre iner, vapurda hep aynı yere oturmuş. Her gün sağ bacağını sol bacağının üstüne atarak oturduğu halde haziranın on ikisine rastlayan pazartesi ile on dokuzuna rastlayan pazartesi günleri sol bacağını sağ bacağının üstüne atarak oturmuş ve havada kalan ayağının ucunu da ara sıra sol tarafa doğru sallamış”. “Filan kimse her gün Seferoğlu cıgarası kullanırken filan gün Bafra Maden kullanmış; Bakırköy'den bindiği trende Sirkeci'ye kadar her gün altı sigara içtiği halde filan gün dört sigara içmiş; ya da cıgarayı her gün yazısız ucundan yaktığı halde, filan gün yazılı ucundan yakmış” (Kudret, 2010, s. 47). Journallığın ve takibin yoğun olduğu böyle bir ortamda şube müdürü işe alınacak Ertuğrul'un soruşturulmasını, takibe alınmasını ister. Ertuğrul'un peşine mavi pardösülü birisi takılır, Ertuğrul da izlendiğinin farkına varır. Korku ve endişe hali Ertuğrul'un yaşamının parçası haline gelir. Psikolojisi bozulan Ertuğrul, sürekli takip edildiğini ve kendisini dinleyen bir kulak olduğunu söylemektedir. “Kulak” motifiyle ortaya çıkan jurnal, izleme ve fişleme korkusu Ertuğrul'da sürekli kendisinin takip edildiği ve dinlendiği endişesini ortaya çıkarmış, olmadık zamanlarda ve mekânlarda kulaklar görmeye başlamıştır. Kulakla ilgili hiçbir şey görmek ve duymak istemez hale gelmiştir. Gittikçe vehimli bir kişiliğe dönüşmüştür. Bu korku öyle bir hal almış ki kulakla ilgili bildiği bütün deyimleri kullanmaz olmuştur. Öykünün sonlarına doğru Ertuğrul, kahvede bir arkadaşı ile otururken kocaman bir kulak gördüğü şüphesiyle “Kulak! Kulak!” diye bağırp kahveden çıkar. Öykü bir gazetede Ertuğrul

hakkında çıkan bir haberle son bulur. Haberde Ertuğrul isimli bir avukatın, vapurda arkadaşları ile konuşurken birden bire yerinden fırlayarak sarı iskaripini birinin kulağını koparmak istermiş gibi çekmeye başladığı, bunun üzerine Ertuğrul'un orada bulunan kişilerce engellenip sonra polise teslim edildiği ve akli dengesinin yerinde olup olmadığının tespiti için adalet tabipliğine gönderildiği yazılmaktadır. Takip, dinleme ve fişlemeye yönelik ironik bir anlatımla kurgulanan öyküde Ertuğrul adlı avukatın polis takibine alınmasının bir süre sonra bu durumun onda paranoyak bir hal alarak sürekli dinlenme, izlenme ve kulak saplantısıyla her tarafta kulak görmeye başlamasının Cevdet Kudret'in avukatlık yapmak istediği bir dönemde takip altında olmasından dolayı otobiyografik dürtü ile yazılmış olduğu düşünülebilir. Tuncay Bilecen bir makalesinde Gogol'un *Burun* öyküsü ile Cevdet Kudret'in *Kulak* öyküsünü karşılaştırmalı bir şekilde ele almış ve şu değerlendirmelerde bulunmuştur: "Gogol ve Cevdet Kudret'in kendi yaşam deneyimlerinden derin izler taşıyan öykülerinde sözünü ettikleri "memurluk halleri" aradan geçen onca yıla rağmen hâlâ güncelliğini korumaktadır" (Bilecen, 2014, s. 67).

Cevdet Kudret'in sosyal ve siyasal hicve yönelik kaleme aldığı *Hoş Geldin Victory* adlı öyküsü de dönemin başarılı örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Açlık ve sefaletin kol gezdiği ülkede İngiliz hayranlığının ve dalkavukluğunun anlatıldığı öykü dönemin panoramasını yansıtması yönüyle önem arz etmektedir. Öyküde bürokratik ve siyasal düzendeki aksaklıklar, bozukluklar anlatılmaktadır. Osmanlı-İngiliz dostluğunu dünyaya bildirmek amacıyla Victory adlı İngiliz zırhlısının İstanbul'a geleceği ve yapılacak olan hazırlıkların anlatıldığı öyküde dönemin zihniyet ve ahlâki bozuklukları da anlatılmaktadır. Öyküde sosyal ve siyasal hiciv ağır basmaktadır. Öykünün bir bölümünde İngilizlerin demokrasi bilincine sahip olduklarını ve subay-er ayrımının sadece görev esnasında söz konusu olacağını, dışarıda herkesin eşit haklardan yararlanacağı üzerine düşüncelerini söyleyen birine Zaptiye Nâzırının söyledikleri siyasal hicvin önemli işaretlerinden biri olarak görülebilir: "Çöpçünün oğlu günün birinde benim koltuğuma oturup memleket yönetmeye kalkacak öyle mi? Onu ben zor oturturum buraya. Herkes haddini bilmeli haddini! Aman bu sözleri başka bir yerde söyleme. Böyle gâvur icadı yaban düşünceleri memlekete sokmak doğru değil. Her memleketin kendi yapısına uygun bir yönetim usulü vardır. Bizim halk böyle demokrasi filan anlamaz, sonra yüzüne

gözüne bulaştırır; günün birinde hak, hukuk, anayasa, özgürlük, eşitlik filan demeye kalkarsa iş çıkırından çıkar. Aman gözünü seveyim, sakın kimseye söyleme” (Kudret, 2010, s. 40). İngiliz ulusunun hoşuna gitmek için elden gelen hiçbir şey esirgenmezdi. İşçiler, memurlar, halk verilen görevleri yerine getirmek zorundaydı. Bu emirlere itaat etmeyenler ise farklı şekillerde cezalandırılırdı. Yazarın “Bir gün dışının ağrıdığını bahane ederek misafir kabul etmek istemeyen bir kadın karakola götürüldü, odanın ortasına bir tahta sıra kondu, sıranın üstüne kadın yüzükoyun yatırıldı, etekleri yukarıya sıyrıtarak vücuduna on beş sopa vuruldu” (Kudret, 2010, s. 44) sözleri dönemin bürokratik işleyişini görmemiz açısından önem arz etmektedir.

3.5. Cevdet Kudret’in Öykülerinin Değerlendirilmesi

Cevdet Kudret’in on iki öyküden oluşan *Sokak* adlı eseri, İkinci Dünya Savaşı yıllarını anlatması yönüyle önemli bir eserdir. Öykülerinin büyük bir kısmı İkinci Dünya Savaşı yılları Türkiye’sinin panoramasını göstermesi yönüyle edebiyat ve gerçeklik bağlamında önemli bir yer tutmaktadır. Yazar, öykülerinde o dönemin geniş bir kesimini oluşturan yoksul insanlara sıkça yer vermiştir. Öykülerinde anlattığı yoksulluk manzaralarını hem komik hem de trajik yönleriyle ele almış ama daha çok trajik yönlerini işlemiştir. Yoksulluğu o dönem için sadece ekonomik bir sorun olarak görmez. Yoksulluk kavramını dönemin ağır ve aksak işleyen iktidar aygıtlarıyla, sistemle ve ahlâki boyutlarıyla birlikte ele alıp değerlendirmiştir. Açlık ve yoksulluğu insani ve vicdani boyutlarıyla anlatmıştır. Yoksulluğu ideolojik bir malzeme haline getirmemiştir. Politik ve siyasi çıkmazlara girmemiştir.

Cevdet Kudret’in öykülerindeki gerçeklik dönemin toplumcu gerçekçi yazarların anlayışlarından da farklıdır. Köy gerçekliğinin sürekli anlatıldığı ve yazıldığı bu dönemde Cevdet Kudret’in kent yoksulluğunu kaleme alması önemlidir. Cevdet Kudret *Sokak*’ta kentsoylu bir yazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öykülerinde mekân olarak daha çok büyük şehirlerin kenar mahallelerini ve gecekondualarını tercih etmiştir. *Sokak*’taki öykülerin diğer bir özelliği de Cevdet Kudret’in yaşamından izler taşımasıdır. Bu yönüyle Cevdet Kudret’in öyküleri otobiyografik özellikler taşımaktadır. Yazar, kendisini anlatırken içinde doğup büyüdüğü toplumun sorunlarına ve sesine de rehberlik etmiştir. Cevdet Kudret, yoksulluğu anlatırken yoksulluğu daha çok insanların yaşadığı mekân üzerinden

göstermeye önem vermiştir. Yoksulluk-mekân ilişkisi öykülerinde geniş yer tutmaktadır. Yine yoksullukla beraber konut sorunu, barınma, sağlık sorunları, beslenme problemleri ve açlık öykülerinin ana eksenini oluşturmaktadır. Tüm bu sıkıntıları ve problemleri anlatırken dönemin şartlarını da iyi okumak ve görmek gerekir. Zira Cevdet Kudret'in öykülerinin birçoğunun İkinci Dünya Savaşı yıllarında yazılmış olması bizim için önem taşımaktadır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında uygulanan ağır ekonomik programlar yoksulluğa sebep olmuş ve yoksulluk önlenemez bir boyuta ulaşmıştır. Savaş nedeniyle yoksulluğa mahkûm edilmiş toplumun trajedisini sade ve canlı bir dille kaleme almıştır. Savaşla birlikte ortaya çıkan ahlâki yozlaşma, rüşvet, fırsatçılık, karaborsacılık ve bürokratik yapının bozulması gibi konular da öykülere yansımıştır. Cevdet Kudret, öykülerinde sıradan, yoksul kişi ve aileleri anlatarak dönemin Anadolu gerçekliğini de başarılı bir şekilde yansıtmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CEVDET KUDRET'İN ROMANLARININ İNCELENMESİ

4.1. Cevdet Kudret'in Roman Anlayışı

Edebi eserler, içinde yaşadıkları toplumun düşünce yapısını, hissi yönlerini, yaşama bakış açılarını, sosyo-ekonomik ve siyasi yönlerini etraflı bir şekilde yansıtan eserlerdir. Bu eserlerin başında da roman türü gelmektedir. Roman, kendi döneminin ve toplumunun aynası görevini üstlenmesi yönüyle önem taşımaktadır. Edebi eserin hayatla ve toplumla olan ilişkisi roman türünde daha yoğun bir şekilde görülmektedir.

Romanın toplumla ilişkisinin yanı sıra romancılar genellikle eserlerinde kendi yaşamlarından hareketle önemli ipuçları ve bilgiler sunmaktadırlar. Yazar, kendi 'ben' ini ön plana çıkararak gerçek kimliği üzerinden yeni bir kurgu ve yeni bir kahraman oluşturur. Otobiyografik özellikler taşıyan bu tür romanlarda okur da yazarın yaşam öyküsünden yola çıkarak dönemin toplumsal ve sosyal olaylarını rahat bir şekilde okuma fırsatını bulur. Cevdet Kudret'in romanlarının önemi bu noktada ortaya çıkmakta ve önem taşımaktadır. Hem öykülerinde hem de roman üçlemesi olan *Süleyman'ın Dünyası*'nda kendi ismiyle otobiyografik gerçekliğiyle okurların karşısına çıkmıştır.

Cevdet Kudret, öykülerinde olduğu gibi romanlarında da açlık ve yoksulluğu, toplumdaki adaletsizliği, savaşın toplumda yol açtığı enkazları, ahlâki yozlaşmaları, bürokrasinin keyfi ve ağır işleyişini gözlemci ve gerçekçi bir anlayışla ele almıştır. Bunları anlatırken kendi yaşamından örnekler vermeyi tercih etmiştir. Bu yönüyle Cevdet Kudret'in romancılığını onun otobiyografik gerçekliğinden ayrı düşünmek imkânsızdır.

Cevdet Kudret'in romanlarında bir dönemin Türkiye'sinin tüm izlerini görmek ve bunları yaşamak mümkündür. Türk toplumunun özellikle Birinci Dünya ve İkinci Dünya Savaşı'nın geçirdiği evreleri, savaş döneminin ağır koşullarını ve savaşın toplumda bıraktığı derin etkileri görmek mümkündür. Yazar, bunları anlatırken gözlemlerinden ve birikiminden yararlandığı gibi kendi yaşamından hareketle toplumu başarılı bir şekilde kurgulamıştır.

Cevdet Kudret, uzun aralıklarla yayımlanan ve ayrı birer roman gibi görünseler de birbirinin devamı niteliğini taşıyan üç roman yazmıştır. *Süleyman'ın Dünyası* adlı üçlemde romanların başkahramanı Süleyman'dır. Bu noktada Cevdet Kudret'in asıl isminin de Süleyman Cevdet olduğunu hatırlamamız önem arz etmektedir. Ocak 1938 - Aralık 1942 tarihleri arasında kaleme aldığı *Sınıf Arkadaşları*, 1943'te; Aralık 1946 - Mayıs 1948 tarihleri arasında yazdığı *Havada Bulut Yok*, 1958'de; Şubat 1948 - Şubat 1958 tarihleri arasında yazdığı *Karıncayı Tanırsınız* ise ilk iki romanın ikinci baskılarıyla birlikte 1976'da yayınlanır. Yazarın, son romanını dokuz yılda tamamlamış olması ve başka roman yazmaması, 1950'lerden itibaren ders kitaplarına, inceleme ve derleme çalışmalarına ağırlık vermesine bağlanabilir. Kudret, 1988'de şöyle diyecektir: “ Binlerce sayfalık kitapları yazmak çok zaman alan bir işti. Şiiri bıraktıktan sonra giriştiğim roman yazarlığımı da işte o yüzden bırakmak zorunda kaldım. Roman çok zaman alan bir sanattı, benimse ekmek parası peşinde koşmaktan arta kalan zamanım yoktu” (Dervişoğlu, 2007, s. 158).

Cevdet Kudret 'ırmak roman' olarak nitelendirebileceğimiz bu üç romanında Türk toplumunun Birinci Dünya Savaşı'ndan İkinci Dünya Savaşı'na uzanan tarihsel bir döneminde Süleyman'ın kendi yaşam öyküsünden hareketle birlikte yaşadıklarına ve çevresindeki gözlemlerine yer vermiştir. Türk toplumunun özellikle otuz yıllık bir dönemini, buna savaş dönemi de diyebiliriz, bir tanık, bir yazar, bir kahraman gözüyle başarılı ve canlı bir şekilde anlatmayı başarmıştır.

Süleyman'ın Dünyası başlıklı üçlemenin birinci kitabı *Sınıf Arkadaşları*, İstanbul'un Birinci Dünya Savaşı'nın öncesinden başlayarak Birinci Dünya Savaşı ve İstanbul'un işgal edildiği dönemleri kapsar. Biyografik özellikler taşıyan roman, Süleyman'ın ilkokula (mektebe) gitmesiyle başlar, üniversiteyi bitirip Kayseri Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atanmasıyla son bulur.

4.2. *Sınıf Arkadaşları* Romanının İncelenmesi

Sınıf Arkadaşları romanı elli dokuz bölümden oluşmaktadır. Her bölüm bir başlıkla verilmiştir. Başlıkların hemen alt kısımlarında epigraflara yer vermiştir. Bunlar bir şiirden, öykü ve romandan ya da felsefi bir kaynaktan alınmıştır. Bazen de çok tanınmış ve bilinen bir sanatçıdan sözler aktarılmıştır. Bölümlerde anlatılmak

istenen olay ve düşüncelerle ilgili olan bu epigraflar³ romana farklı bir anlam katmıştır. Buradan da Cevdet Kudret'in yazarlığının çok farklı, değişik ve zengin kaynaklardan beslendiğini ve iyi bir araştırmacı olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Yazar, *Sınıf Arkadaşları* romanında toplumu ilgilendiren pek çok sorunu dile getirmiştir. Savaş, açlık, yoksulluk, toplumsal adaletsizlik, bürokratik engeller, ahlâki yozlaşmalar, dönemin eğitim anlayışı ve kültürel erozyon önemli sorun ve konu başlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Romanın ilk bölümü 'Birinci Sınıf' başlığıyla ve Ziya Osman Saba'dan bir şiirle başlar. Şiir, bölümde anlatılacak olaylarla ilgili ipuçları taşımaktadır. Süleyman'ın ilk mektebe başlama olayının anlatıldığı bölümde sınıfta okuyan öğrencilerin zengin - yoksul diye ikiye ayrılmasının çocukların oturma düzenine bile yansıdığı anlatılmaktadır. Yazar durumu şöyle anlatmaktadır: "Sınıfta çocuklar iki bölüme ayrılmıştı. Bir bölümü kapı yanındaki sıralarda oturuyordu. Bunlar yoksul çocuklarıydı. Üstleri başları o kadar iyi değildi. Hatta kimisinin ayağında ayakkabı bile yoktu, okula takunya ile gidip geliyorlardı. Bunlar, başlarını kitaptan kaldırmak; durmadan çalışmak, yazmaya çalışmak ve hiçbir zaman gülmemek cezası altında bulunan çocuklardı. Öbür bölümü, zengin çocuklarıydı. Onlar pencere yanındaki sıralarda otururlardı. İçlerinde, babası 'paşa' olan bile vardı. Hepsinin de ailesi çok meraklıydı. Çocuğu daha okula ilk teslim ettikleri gün "Kuzum Hoca Efendi, oğlumuzu temiz-pak çocukların yanına oturtun" diye tembih ederlerdi. İşte o yüzden, sınıfı böyle ikiye ayırmak gerekmişti. Bunlar okula arabayla ya da bir uşakla gidip gelirlerdi. Üstleri başları çok temizdi" (Kudret, 2012, s. 17).

Yazar burada dönemin eğitim sistemine ince bir eleştiri yapmaktadır. Dönemin eğitimcilerinin bile karar vermede zorlandığının anlatıldığı bölümde sınıfa giren Süleyman'ın nereye oturtulacağına öğretmenin karar vermede zorlandığı anlatılmaktadır. Süleyman'ın babasının sıradan bir esnaf olması onun kapı yanına; üstünün başının temizliğine göre de pencere kenarına oturması gerektiğini düşündü. Yoksul çocukların ötekileştirildiği ve yok sayıldığı bir eğitim sisteminde öğretmenin bağımsız davranmaması ise trajik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

³Epigraf: Bir eserin veya bir bölümün başlangıcında yer alan cümle, alıntı ya da şiirdir.

Yazar, romanın ikinci bölümünde yine dönemin eğitim sistemine bir göndermede bulunur. Süleyman'ın sınıf arkadaşlarından zengin olan Şevket'in yaramazlık yaptığı için öğretmen tarafından yerinin değiştirilmesi ve Şevket'in babasının okula gelerek öğretmene hakaret etmesi olayı anlatılmaktadır. Şevket'in babasının "Hoca Efendinin hemen işten çıkarılmasını dilerim" (Kudret, 2012, s. 20) diyerek parayla, siyasi gücüyle istediğini yapabileceğini müdüre göstermiştir. Öğretmenin de bu durum karşısında sınıfa giderek Şevket'ten özür dilemesi ve okula bir daha gelmemesi dönemin eğitim anlayışını okumamız açısından önem taşımaktadır. Toplumsal tabakalaşmanın, sınıf ayrımının aynı sınıfta dahi uygulandığının çocuk dünyasındaki karşılığı ve eğitime yansımaları iki kesimin çocuklarına yönelik iki farklı tavır sergilenmesi, zengin zümreye mensup ailelerin çocuklarının "hoca"lardan da üstün tutulmasının neticesinde ortaya çıkan tablonun eleştirel bir tarzda anlatılması, dönemin zihniyetini açıkça ortaya koymaktadır. Uygulanan eğitim sistemi, yoksulun ötekileştirildiği bir toplumsal düzeni göstermektedir (Balık, 2016, s. 377).

Toplumun geniş kesimlerinde farklı biçimlerde yaşanan yoksulluk durumu edebiyatımızda da geniş bir şekilde işlenmiş ve ele alınmıştır. Yoksulluk, Cevdet Kudret'in romanlarının ana eksenini oluşturmaktadır. Cevdet Kudret'in romanlarının bu yönüyle pek araştırılmadığı ve ihmal edildiğini düşünen Handan İnci, yazarın *Sınıf Arkadaşları* adlı romanı için şu değerlendirmelerde bulunur: "Babası cephede ölen küçük Süleyman'ın ve aynı sınıfta okuduğu arkadaşlarının öyküleriyle Birinci Dünya Savaşı İstanbul'unu anlatır yazar. Bir tarafta yoksulluğun en koyu görüntüleri, diğer tarafta karaborsada vurgun yaparak zenginleşen küçük bir kesimin alabildiğine parıltılı yaşamları vardır. Ancak Cevdet Kudret dönemin İstanbul'una özellikle yoksullar tarafından bakar ve onların öykülerini anlatır" (İnci, 2007, s. 153).

Yoksulluk teması Cevdet Kudret'in romanlarında daha çok tarihsel bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadır. *Sınıf Arkadaşları* adlı romanında yazar Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli sonucu olarak yoksulluk durumunun ortaya çıkmasını gösterir. Yoksulluk, savaş yıllarında neredeyse tüm İstanbul'u sarmıştır. Yazar durumu kitabın altıncı bölümünde kullanmış olduğu 'Bin Dokuz Yüz On Dört' başlığıyla şu şekilde anlatmaktadır: "1914". Bu bir tarihtir! "Umumi Harb" Bu bir deyimdir! "Abdullah". Bu bir addır, o tarihle o deyim arasına rastlayan bir ad. Bu ad, o

tarihten yirmi yıl önce ya da yirmi yıl sonra gelseydi, sonuç başka türlü olurdu” (Kudret, 2012, s. 30). 1914, Süleyman’ın babası Abdullah’ın Birinci Dünya Savaşı’na çağrıldığı tarihtir. Savaşa gidip bir daha da dönemeyen Süleyman’ın babasının anlatıldığı “İmparatorluk savaşı ve savaşı mutlaka kazanmak istiyordu” (Kudret, 2012, s. 36) cümlesiyle son bulan bölümdür.

Osmanlı İmparatorluğu’nun aktif bir şekilde rol aldığı ve katıldığı Birinci Dünya Savaşı yıllarında ülkenin ekonomik durumunun oldukça kötü olması topluma dolayısıyla halka da olumsuz yansımıştır. Açlık ve yoksulluğun giderek artması birtakım problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Savaş; psikolojik, sosyolojik, ahlâki ve vicdani problemleri de kendisiyle getirmiştir. Bu problemler edebi eserlere de yansımıştır.

Yazarın öykülerinde sıkça dile getirdiği ekmeğin vesikayla alınması durumu romanlarında da karşımıza çıkmaktadır. Süleyman’ın babası Abdullah’ın savaşa gitmesiyle yalnız kalan Süleyman ve annesi Ayşe, dedesi İbrahim Bey’in yanına sığınmak zorunda kalırlar. Süleyman’ın dedesi İbrahim Bey bu duruma pek de sevinmez. Kıt kanaat geçinen İbrahim Bey’in eşiyle diyalogu dönemin şartlarının ne derece zor olduğunu gözler önüne sermektedir:

“- Bu kıtlıkta onlara ne yedirip ne içireceğim?

- Ellerindeki evi kiraya veririz.

- Şu zamanda kiracı ne gezer? Herkes başının çaresini arıyor.

- Biz ne yersek onlar da onu yer, ne yapalım.

- Ekmek vesikalarını getirmişler mi?

- Evet” (Kudret, 2012, s. 38).

Romanın sekizinci bölümü “Ekmek” başlığıyla anlatılmaktadır. Yazar başlığın hemen alt tarafına Aristophanes’in “ Buğdayın fiatı göklere çıktı bizde, Tıpkı tanrılar gibi.” sözüyle dönemin şartlarını ironik bir şekilde ele almıştır. Başlık ve söz yazarın bu bölümde bize ne anlatacağını sezdirmiştir. Savaşın ağır şartları insanlar üzerinde etkisini her geçen gün artırarak göstermiştir. Fırınlarda ekmeğin satışının yasaklanması, ekmeklerin mahallelere arabalarla götürülmesi, muhtarların ve imamların ekmekleri mahalleliye dağıtma işini üstlenmeleri, her aileye içinde o

ailenin insan sayısını gösteren bir vesika verilmesi, ekmeği alabilmek için vesika gösterme zorunluluğu dönemin sosyal gerçekliğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Yazar, savaşın yol açtığı toplumsal buhranı ekmek - vesika ilişkisi etrafında anlatırken dönemin tarihsel gerçekliğini ve toplumsal belleği canlı tutmak istemiştir.

Savaş nedeniyle yoksul bırakılmış halkın durumunu yazar, kendi yaşamından, tanık olduğu bir olayla anlatır. Tam bir trajedi yaşanmaktadır. Süleyman'ın çocukluğunda tanıklık ettiği açlıktan ekmek arabasına atlayan ve ekmek tozlarını, unlarını yalayan adamın durumu yaşamın ne derece zor olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır: “Kırk, kırk beş yaşlarında bir adam-parası mı, yoksa vesikası mı yoktu? Bilinmez niçin – o yana bakmadı bile. O, dosdoğru gitti ve bir atılıştan arabanın içine yüzükoyun uzandı. Az önce boşaltılan ekmeğin, kapalı arabadan henüz uçmayan kokusu burnuna doldu. Ölecek gibiydi. Güzelliğin bu kadar aşırısına dayanılmazdı. Arabanın tahta döşemesi katranlı gibi kara ve pırl pırlıydı. Gözlerini kapadı, ekmek kırıntısı ve un döküntülerinin en çok toplandığı bir köşeye ağzını dayadı. Diline dünyanın en büyük tatlarından biri değdi. Nefes aldıkça burnuna unlar kaçıyordu. Çocukluğunda boğula boğula yediği leblebi unlarını hatırladı. Başı yepyeni duyumlar, tatlar ve anılar içine gömülmüştü. Yalamaya doyamadığı tahtalardan mikrop alabilir ya da diline kıymık batabilirdi. Bütün bunlar önemsiz şeylerdi... (Kudret, 2012, s. 42).

Yokluğun ve çaresizliğin anlatıldığı bu pasajda yazar savaş nedeniyle küçük bir azınlık dışında toplumun büyük bir kesiminin savaştan doğrudan etkilendiğini söylemektedir.

Savaşın yol açtığı olumsuz durumlardan biri de hırsızlık olaylarının her geçen gün artarak devam etmesidir. Yazar, bu durumu romanın dokuzuncu bölümünde “Hırsız” başlığıyla vermektedir. O dönemde cami kandilleri zeytinyağı ile yakılır ve halk buna önem vermektedir. Aç kalabileceklerini fakat Allah'ın evinin ışıksız kalamayacağını düşünür ve savunurlar. Her caminin aylık yağı müezzinlere teslim edilir. Mahalleli bir gece yatsı namazı için camide toplandıkları sırada kandillerin söndüğünü ve karanlıkta kaldıklarına şahit olurlar. Kandillerdeki tüm yağların çalındığını görürler. Mahalleli bunu Allah'a karşı işlenen bir suç olarak görüp hırsızlık olayının kim ya da kimler tarafından yapıldığını irdelemeye başlarlar.

Yazar, bu durumu ironik bir şekilde şu sözlerle tamamlar: “ Muezzinle imamın parça parça aldıklarını o bilinmeyen adam bir defada aldığı için suçlu sayılmıştır. O gece cami karanlık kaldı ve Allah, insanların halini görmekten kurtuldu” (Kudret, 2012, s. 48).

Birinci Dünya Savaşı'nın başında yoksullukla mücadele eden halkın savaşın sonlarına doğru açlık, hastalık ve ölümlerle mücadelesi romanın on sekizinci bölümünde “Anahtar” başlığıyla verilmiştir. Süleyman'ın dedesi İbrahim Bey'in torununu dahi aç bırakması, erzakları onlardan saklaması dönemin ahlâki yapısındaki çöküşü göstermesi açısından önem taşımaktadır. Savaşın başlarında etkisini hissettiren açlık ve yoksulluk durumunu yazar “ilk zamanlarda insanlar sadece acıkıyor ve zayıflıyorlardı; son zamanlardaysa ölmeye başladılar” (Kudret, 2012, s. 88) diyerek Birinci Dünya Savaşı sonlarında durumun daha da kötüye gittiğini, 1918 yılının İstanbul için hastalık, ölüm, yangın ve açlık yılı olduğunu vurgulamıştır.

Süleyman, babasının savaşa alınmasından sonra annesiyle birlikte dedesi İbrahim Bey'in evinde kalır. Süleyman, başka çarelerinin olmadığını bildiği için bir süre dedesiyle yaşamak zorunda kalır. Dede sevgisini pek de yaşayamayan Süleyman, dedesi İbrahim Bey'in ölümüyle ilgili sadece şunları hatırlamaktadır:

“Yere temiz bir yatak sermişlerdi. Buna “rahat döneği” deniyordu. İbrahim'i birazdan oraya yatıracaklardı. İhtiyar adamın kollarını iki yanına uzatmışlar, bacakları iki yana ayrılmasın diye ayaklarının başparmaklarını birbirine bağlamışlar, gözlerini kapamışlar, çenesini de beyaz bir bezle bağlamışlardı. Şimdi sıra, belindeki kuşağın çözülmesine gelmişti. Vücudun ortasına sekiz on kez dolanan bu yün kumaşın çözülmesi hiç de kolay olmamıştı. Her kat açıldıkça ev halkının şaşkınlığı artıyordu. Şu birkaç metre kuşağın arasından neler çıkmıyordu. İşte bir dilim beyaz ekmek, kâğıda sarılı beyaz peynir, iki parça sucuk, bir elma...

İşte bir enfiye kutusu, cıgara tabakası, para çantası, yazma mendil...

Kuşağın son katı da açıldı. İşte bütün bu sayılanlardan daha önemli bir şey: bir anahtar ” (Kudret, 2012, s. 90).

Süleyman'ın dedesi İbrahim'in yıllarca ailesinden gizlediği anahtar evin kilerinin anahtarıydı. İbrahim, eşinden, kızından, torunundan gizlediği erzakları kilere koymuş

anahtarı da kuşağına gizlemişti. İbrahim'in hanımı ve torunu Süleyman kileri açtıklarında gördükleri manzara karşısında donakalırlar:

“Süleyman bu dağ gibi yiyecek yığınının, yıllardan beri içinde biriken açlıkla, bir kere daha baktı ve : “Ah! Şunların hepsini birden yiyebilseydim!” diye düşündü ” (Kudret, 2012, s. 91).

Cevdet Kudret otobiyografik gerçekliğini bu bölümde de gözler önüne sermeye çalışmıştır. Açlık ve yoksullukla çocuk yaşta tanışan Cevdet Kudret, bu mesajı Süleyman'la vermek istemiştir.

Sınıf Arkadaşları romanının yirminci bölümünde yazar dönemin ahlâki çöküşünü ele almıştır. Savaş döneminde ölenlerin muhtar tarafından hükümete bildirilmemesi, hükümetin ölen adam için ucuz ucuza verdiği erzağı muhtarın kendine alması ve erzağı on kat, yüz kat pahalıya satması vakaları anlatılmaktadır. Tam bir vicdansızlığın ve ahlâksızlığın yaşandığı dönem belki de savaş psikolojisinin bir sebebi, sonucu olarak görülebilir.

Sosyal gerçeklik anlayışıyla yazılan edebi eserlerde toplumsal sorunların ortaya çıkarılması ve bu sorunlara çözüm bulma anlayışı önem taşımaktadır. Yazar, sosyal gerçekliği anlatırken karşıtıklardan ve karşılaştırmalardan yararlanmıştır. Romanın birçok bölümünde yazar “Süleyman'ın Arkadaşları” başlığıyla Süleyman'ın yakın çevresini, arkadaşlarını anlatmıştır. Kitabın elli dokuz bölümünün on birinde yazar Süleyman'ın farklı toplumsal kimlik ve statülere sahip arkadaşlarını anlatmaya, tanıtmaya çalışmıştır. Anlatıcı, bunu yaparken Süleyman'ın arkadaşlarını yoksul - zengin, iyi-kötü, doğu-batı gibi birbirine karşıt durumlarla vermesi Cevdet Kudret'in sanat anlayışında sıklıkla başvurduğu bir metot olarak görülmektedir. Yazar, yoksulluğu öncelerken zenginliği de ironik bir yaklaşımla eleştirmiştir. Bu da romana farklı bir okuma getirmiştir.

Sınıf Arkadaşları romanında yazar, yoksulluğu ve çaresizliği bu kez İstanbul'da çıkan tarihin büyük yangınlarından biriyle göstermek, okura sunmak istemiştir. Süleyman'ın yaşadığı çevrede geçen olay toplumun büyük bir kesimini etkilemiştir. Evsiz kalan insanların durumu son derece trajiktir. Bu yangında Süleyman ve annesinin sığındığı İbrahim Bey'in evi de yanmış, evi yanan öteki insanlar gibi medreseye yerleştirilmişlerdir. Süleyman ve annesi için yoksulluk bir

kat daha artmış hayatla mücadele tekrar başlamıştır. Yoksullukla mücadele yükü artan Süleyman ve annesi için hayat yeniden başlamaktadır. Süleyman'ın annesi geçinmek için dikiş dikmeyi tek çıkar yol olarak görmüş ve çalışmaya başlamıştır.

Cevdet Kudret, yaşamı boyunca çektiği sıkıntılara hep katlanmak zorunda kalmıştır. Onun yoksullukla ve düzenle (bürokrasi) olan sıkıntısı ve mücadelesi onu yaşamdan, insan sevgisinden asla koparamamıştır. Geleceğe olan umudu onu hep diri tutmuştur. Yangından sonra yaşamak zorunda kaldıkları mekan ve insanları anlatırken mutlu olmayı hep ön planda tutmuştur. Romanın son bölümlerinde yazar geleceğe olan umudu ve yaşama bakışını şöyle özetlemektedir:

“Burada hayat, elbette öbür evdeki kadar iyi geçmiyordu, fakat ne de olsa artık doğal biçimini almıştı; her şeye karşın mutlu olmaya çalışıyorlardı. Hatta kimi zaman, sözgelimi Süleyman'ın sınıf geçtiği, ya da okulu bitirdiği, ya da hafta başlarında yağlıkçıdan dikiş parasının alındığı zamanlar, adamakıllı mutlu bile olurlardı. Yıllar geçtikçe insan geçmişi unutup, yeni hayatı içinde de birtakım mutluluklar bulmaya çalışıyor. Yeryüzünde belki elbisesiz, belki ekmezsiz, belki havasız yaşama olanağı vardır. Fakat, mutluluksuz yaşama olanağı yok. En kara bir günde en umulmadık değersiz bir şey; bir zindan mahkumu için hücresinin anahtar deliğinden sızan bir ışık teli, bir hastanın ara sıra penceresine dokunan bir ağaç dalı, bir yıkıntının siperi altında sırt üstü yatan bir serserinin gözüne çarpan bir gök dilimi, açık kalmış bir musluktan akan su, denize vuran ay, öten kuş, uçan kelebek, yeşil ot, beyaz çiçek, taş, yaprak, böcek, bütün bunlar birer birer mutluluktur ” (Kudret, 2012, s. 280).

Süleyman, annesi ve yakın çevresi ilk zamanlarda katlanılmayacak kadar ağır buldukları bu hayatı anlamaya ve mutlu olmaya başlamışlar; küçük, sıradan ve basit şeylerle mutlu olmaya çalışarak yoksulluğu ve çaresizliği unutmaya başlamışlardı.

Sınıf Arkadaşları romanı dönemin toplumsal ve tarihi gerçekliğini göstermesi bakımından da önem taşımaktadır. Yazar, romanın kimi bölümlerinde önemli tarihi olaylara göndermeler yaparak tarihi olaylara da yer vermiştir. Yazar, romanın otuz üçüncü bölümünde Birinci Dünya Savaşı sonunda İstanbul' un işgal edilmesi olayını anlatır. Bu tarihi olayı anlatırken de “Kara Bir Gün” başlığını kullanması

dikkatlerden kaçmaz. Başlığın hemen alt tarafında Süleyman Nazif'e ait düşünceler dönemin tarihi gerçekliği bakımından önem taşır:

“(23 Kasım 1918) Fransız generalinin dün şehrimize gelişi münasebetiyle bir kısım vatandaşlarımız tarafından icra olunan nümayiş Türk'ün ve İslam'ın kalbinde müebbeden kanayacak bir yara açtı... Almanya orduları 1871 senesinde Paris'e dahil olarak takızafer altından geçerken bile Fransız'lar bizim kadar hakaret görmemişti. Ve bizim dün sabah saat dokuzdan on bire kadar hissettiğimiz yeis ve azabı duymamıştı” (Kudret, 2012, s. 159).

Yazar, 23 Kasım 1918'de İtilaf Devletlerinin İstanbul'u işgal etme olayını ironik bir tarzda kaleme almıştır. Yazarın devlet yönetimine, bürokrasiye ince göndermelerde bulunması dikkatlerden kaçmaz. İşgal girişimini “ İtilaf Devletleri Doğu Orduları Başkomutanı General “Franchet d'Esperey” büyük törenle İstanbul'a girdi.” (Kudret, 2012, s. 160) sözleriyle işgal mi davet mi olduğu kafaları karıştıran bir olay olarak zihnimizde canlandırmayı başarmıştır. Yine yazar, işgal manzaralarını anlatırken bir taraftan da bürokrasiyi eleştirmiştir.

Yazar, İstanbul'un işgal edilmesi olayını, Beyoğlu'nun baştanbaşa yabancı bayraklarla süslenmesini içine sindiremez. İşgal olayını şu cümlelerle sonlandırır:

“İstanbul'un üstüne bir karabasan çökmüştü. Hiç kimsenin sesi çıkmıyordu. Herkes evine kapanmıştı. Ertesi gün yalnız Süleyman Nazif'in erkek sesi, namluda kalan son bir savunma mermisi gibi Babıali Caddesi'nden çıktı, İstanbul ufuklarına çarptı: İşgali anlatan makalesiyle, 23 Kasım gününün “ Kara bir gün ” olduğunu ilan ediyordu ” (Kudret, 2012, s. 161).

Cevdet Kudret'in karşıtlıklardan faydalanarak romana ayrı bir renk katması bu bölümde de görülmektedir. Yazar, işgal girişimini “Kara Bir Gün” başlığıyla verirken romanın kırk dokuzuncu bölümünde işgal güçlerinin İstanbul'dan çekilmesi olayını da “Beyaz Bir Gün” olarak değerlendirmesi ve bu başlıkla anlatması gözden kaçmamaktadır. İşgal güçlerinin İstanbul'dan çekilmesi olayının anlatıldığı bu bölümde yazar, Lozan Antlaşmasına göndermelerde bulunur. Tarihi gerçeklik ve sosyal gerçekliğin birlikte ele alındığı bu kısımlarda yazar duygularını, ülkülerini, şöyle dile getirir:

“İstanbul’un üzerinden sanki bir bulut çekilmişti. Güneş parlaktı, ağaç yeşildi, insanlar beyazdı, şehir aydınlıktı. Ey İstanbul! Daha dün ufukların nasıl dardı. Bulutların karanlıktı. Bahçelerinde salkımsöğütlerin üzgündü. Meydanlarında kara bayraklar dalgalanırdı. Fırınlarında ekmek değil, saman pişerdi. En sağlam evlerini yangın süpürmüştü. En yiğit oğulların bir daha dönmek üzere gitmişti. Ey İstanbul! Yıllarca ne sefaletlere, ne sefahetlere katlandın!...” (Kudret, 2012, s. 237).

Süleyman büyüdükçe umutları da artarak çoğalıyordu. Annesiyle çektiği sıkıntıların, kederlerin, açlığın ve yokluğun bir gün sona ereceğini hayal ederdi. Üniversiteyi bitirdiği zaman kendilerinin de başkaları gibi rahat bir yaşama kavuşacaklarına inanırdı. Liseyi bitirip üniversite sınavlarına giren Süleyman ve arkadaşları uygun bir göreve atanmaları için Bakanlığa birer dilekçe ile başvurmuşlardı. Süleyman’ın üniversitedeki sınıfı dokuz kişiydi. Bunlardan kimileri birkaç hafta içerisinde İstanbul, Bursa, İzmir gibi güzel ve yakın yerlere atanmıştı. Süleyman, kendi atamasının neden geciktiğini sorduğu zaman, arkadaşları ona: “Biz işimizi takip ettirdik.” cevabını verirler. Süleyman, bunları duyunca şaşırıp kalır. Bu, adam ve torpil meselesini hiç düşünmemiştir. Süleyman bu durumu “Zaten düşünsem de neye yarardı? Yeryüzünde işimi “takip ettirebileceğim ” kimse yoktu...” (Kudret, 2012, s. 287) sözleriyle çaresizliğini ve kimsesizliğini bir kez daha ortaya koymuş, bürokratik işleyişe de ince bir göndermede bulunmuştur. Süleyman, başvurduğu tarihten ancak beş buçuk ay sonra Kayseri Lisesi’ne edebiyat öğretmeni olarak atanır.

4.3. *Havada Bulut Yok* Romanının İncelenmesi

Cevdet Kudret’in *Havada Bulut Yok* romanı *Sınıf Arkadaşları* adlı romanının devamıdır. Romanda olaylar 1934-1949 yılları arasında Kayseri’de geçer. İstanbul’da Haydarpaşa garında annesi tarafından uğurlanan Süleyman, Kayseri Lisesine edebiyat öğretmeni olarak gelmiştir. Akşamları öğretmenlerin de çıktığı kahvede takılır, şehrin aydınlarıyla tanışır. Kendini içkiye adanmış ve J.J Rousseau’nun hayranı resim öğretmeni Basri Bulut’un bir gece sokakta düşerek ayağını kırıp hastaneye kaldırılması üzerine Süleyman, Basri Bulut’un zaten yarı terk edilmiş ve aç bırakılmış eşi Nermin ile üç kız çocuğuna yardım eder. İki ay sonra

hastaneden çıkan ve eski ayaşlığına dönen Basri Bulut'un ölümünden sonra Süleyman'ın aileye yardım ziyaretlerinde bulunması dedikodulara sebep olmuştur. Çevrenin de kadına kötü gözle bakması üzerine Süleyman, genç dulun çocuklarını alıp İstanbul'a ablasının yanına gitmesini sağlar.

İdealist ve çalışkan bir öğretmen olan Süleyman kısa bir zaman içinde daldığı uyuşukluk ve taşra memuru psikolojisinden sıyrılarak olumlu işler yapmak istese de karşısına sürekli bürokratik engeller çıkar. İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve devamında yaşanan açlık ve kıtlık dönemlerinde Süleyman, Halkevi'nin sosyal yardım kolunda çalışarak yoksullara ve halka destek olur. Kayseri'nin fakir mahallelerinde yardıma muhtaç insanlara ulaşması ve onlara yardımcı olması dönemin iktidarı tarafından yanlış yorumlanmış bu yüzden de Halkevi'nden çıkarılmıştır. Okula gelen müfettişin soruşturması da Süleyman'ın aleyhine sonuçlandırılmıştır. Müfettişin Ankara'ya dönüşünden bir hafta sonra Süleyman'ın 'görülen lüzum üzerine' bakanlık emrine alınmasının anlatıldığı roman yakın tarihimizin gerçekliğini anlatması yönüyle önemli bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genç ve idealist bir öğretmen olan Süleyman Kayseri'de on beş yıl kalır. Görevden uzaklaştırılınca lise muhasebecisine adresini bırakarak ertesi sabahki trenle İstanbul'a döner. Adını "Havada bulut yok, bu ne dumandır / Mahlede ölü yok, bu ne figandır?" halk türküsünden alan romanın bazı bölümleri bağımsız birer hikâye olarak da okunabilir.

Havada Bulut Yok romanı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye yansımasının bir özeti olarak okunabilir. Yazar, *Sınıf Arkadaşları* romanında olduğu gibi bu romanını da bölümler halinde yazmıştır. Toplam kırk bölümden oluşan eserde yazar her bölümün alt tarafına ünlü bir edebiyatçının ya da felsefecinin sözlerine yer vererek ilerde anlatacağı ya da vereceği mesajı okumamızı öncelemiştir. Romanın bazı bölümleri çok kısa ve hikâye özelliği taşımaktadır. Dönemin eğitim anlayışını sunması yönüyle de önemli bir eser sayılır. Romanda bir taraftan içki, kumar gibi bir eğitimciye yakışmayan davranışlar gösteren çaresiz kişilerden oluşan öğretmen grubuna yer verilmiş, öte yandan halkına yardımcı olmak isteyen, öğrencilerin sıkıntılarını kendinde yaşayan idealist öğretmenlere yer verilmiştir. Bu bakımdan

roman sadece İkinci Dünya Savaşı koşullarının değil, tek parti iktidarının baskısının, savaşın yarattığı zengin ve soysuz insanların anlatıldığı bir eser olarak da görülebilir.

Cevdet Kudret, öykü ve romanlarında mekân olarak daha çok İstanbul'u seçmiştir. Bir iki istisna dışında öykü ve romanlarının çoğu İstanbul'da geçmektedir. Bu yönüyle *Havada Bulut Yok* romanı mekân olarak değişiklik göstermektedir. Mekân Anadolu'dur. Yani Kayseri. Zaten romanın ilk bölümü " Yolculuk " ismiyle verilmiştir. Süleyman annesini ve İstanbul'u bırakarak Anadolu'ya geçer. Romanın ikinci bölümü ise " İlk Gün " başlığıyla verilmiştir. Süleyman göreve başladığı ilk günün akşamında kahveye takılan öğretmen arkadaşlarının misafiri olur. Kahvede müdür, öğretmenler ve çevre sakinleri sohbet edip tavlada oynarlar. Öğretmenler, müdürün gözüne girebilmek için tavlada bile bile müdüre yenilirler. Derece ve terfi ilerlemesi için müdüre yenildiklerini itiraf ederler. Süleyman, ilk başta bu duruma tahammül edemez, öğretmenlerin içine düştükleri durum karşısında sadece üzülür. Memur zihniyeti Süleyman gibi aydın öğretmenleri de kısa süre içinde etkisi altına alır. Süleyman, ilk gün ve sonraki günlerde kahveye takılmaya başlar, işlerin böyle yürüdüğünü görür ve içine sinmediği halde bu duruma alışmaya başlar. Kahvedeki yaşamı ve olayları Süleyman'ın aynı okulda çalışan öğretmen arkadaşı şu şekilde özetler:

"Biz insanlar, dedi, gülünç varlıklarız; zavallı, küçük, aciz... Bulduğumuz yerden bir karış yükselmek için didinir dururuz. Kimisi bir müdür sandalyesi için didinir, kimisi bir umum müdür sandalyesi için, kimisi... Kimisi bütün dünyayı ele geçirmeye uğraşır. Oysa dünya dediğin de ne? Küçücük bir yuvarlak. Ya onun içindeki insan? Bir zerre bile değil. Böyle olduğu halde, daha küçülmek için elimizden geleni yapıyoruz. Baremde otuz liradan otuz beş liraya geçebilmek için bütün bir yıl müdüre eyvallah demek, içki sofralarında kadehine rakı koymak, yolda bir ayak boyu sol gerisinde yürümek, her akşam tavlada bile bile yenilmek... Bütün bu sonsuz küçülmelerden sonra ele geçen şey nedir? Beş lira " (Kudret, 2006, s. 26).

Süleyman da diğer arkadaşları gibi yavaş yavaş taşra memurluğuna alışmaya başlar. Dersler bittikten sonra Numan Halit, Himmet Rıza, Ali Metin, Ömer Fethi ve başka öğretmenlerle beraber Hakkı Ağa'nın kahvesine gider. Bir gün, bir hafta, bir ay, bir yıl derken kendisini yavaş yavaş bırakır, o da tıpkı diğer arkadaşları gibi boş

vakitlerini kahvede iskambil, tavla oynayarak, akşamları da Şükrü'nün lokantasında içerek geçirmeye başlar. Çok okuyup yazan Süleyman, aylardır eline bir kitap dahi almaz olmuştur. Klasik memur anlayışı onu sarmış ve bitirmek üzeredir. Yaşamı okul, kahve ve lokanta üçgeninde sürüp geçmektedir. Süleyman'ın diğer arkadaşları bu duruma alışıktır. Fakat Süleyman bu durumu kabullenmez ve böyle olmasını da istememektedir. Romanın dokuzuncu bölümü Süleyman için çok anlamlı ve önemlidir. “Öldükten Sonra Diriliş” ismiyle başlayan bu bölümde Süleyman tekrar yaşama döner. Süleyman, gece saat on ikiye doğru lokantadan sarhoş bir şekilde çıkar. Kazancılar Sokağına sapacağı sırada, kale duvarının önündeki lambanın altında birini görür. Bir çocuk, elektrik direğine omzunu dayamış, sokak lambasının ışığının altında kitap okumaktadır. Merak edip biraz daha yaklaşıncı çocuğun kendi öğrencisi olduğunu görür. Evet, çocuk Süleyman'ın dokuzuncu sınıftan öğrencisi Remzi'dir. Evi barkı olmayan Remzi bir zenginin yanında çalışır, ahırda yatar. Ahırda samanlar yanmasın diye mum yakmasına izin vermezler. O da mecburen sokakta ders çalışmak zorunda kalır. Bu durumu öğrenen Süleyman için hayat yeniden başlar. Remzi'ye yarın okulda kendisini görmesini söyler ve ağır adımlarla yoluna devam eder. Süleyman, öğretmenlik mesleğine soyut bir adalet duygusuyla başlamıştı. Onun için her öğrenci eşitti. Ailesi, rolleri, makamları ve durumları ne olursa olsun hepsini bir görürdü. “Bilen geçer, bilmeyen kalır” görüşünü savunan Süleyman ne kadar yanlış bir yolda gittiğini bu gece kendi gözleriyle görmüş, karanlığın içinde ilerlerken yüksek bir şekilde haykırır:

“Sokak lambası altında çalışan kuşaklar başkalarıyla nasıl eşit olabilir? Bilmeyen kalır. Evet. Ama bilmeyenin niçin bilmediğini araştırıyor, buna bir çare bulabiliyor muyuz? İki çocuktan birisi, mum ışığı altında kitabını okuyor, öbürü ise kendisine ayrılmış özel bir odada pırıl pırıl yanan bir elektrik lambası altında... Mum devriyle elektrik devri arasındaki uzun zaman aralığını hesaba katmayacak mıyız? İkisinin başlangıç noktası bir değil ki. Birisi bilmem kaç yüzyıl ileriden yola çıkıyor, öbürü ise bir o kadar geriden... Bize gelince, biz sadece masa başında oturuyor, yarışmaların yalnız bitirişlerine not veriyoruz. Başlayışlarına aldırış bile eden yok. Hayır. Gerçek adalet bu değil. Buna bir çare bulmak gerek” (Kudret, 2006, s.71).

Süleyman, uykudan uyanmış gibi ertesi gün Remzi'nin ve Remzi gibi onlarca öğrencinin sıkıntılarını çözmek için kafa yormaya ve mücadele etmeye başlar. İlk

olarak okul müdürüne durumu anlatır, okul müdüründen yardım talep eder. “Okulun temizlik işlerinde, yemekhanede, yatakhane en aşağı sekiz on hademe kullanıyoruz. Onların yerine bu yoksul öğrencileri çalıştırsak... Böylece, hem oturacak sıcak bir oda, altında okuyacak bir ışık, hem de geceleri yatacak temiz bir yer bulmuş olurlar” (Kudret, 2006, s. 73). Bu sözler üzerine müdürün gülmeye başlaması Süleyman’ı çileden çıkarır. Müdürün Süleyman’a bunun imkânsız olduğunu söylemesi üzerine Süleyman ile müdür arasında geçen diyalog ise oldukça düşündürücüdür:

“ – Bunu önleme olanağı yok mu, müdür bey? Bu vesile ile çocuklara, hangi işte olursa olsun, çalışmanın ayıp sayılmayacağını, en iyi ahlakın çalışma ahlakı olduğunu öğretemez miyiz?

-Olmaz, azizim, olmaz. Kayseri’de Amerikalılık sökmez. Bırakın Allahınızı severseniz, durup dururken başımıza iş açmayın! Kafanızı bu işlere yoracağınıza, tavlada şeş-beş ile hangi kapıları alabileceğinizi düşünseniz daha rahat edersiniz.

-Bir zamandan beri ben de rahat etmeye başlamıştım, fakat dün gece kendi kendimden utandım.

-Şu çocuk yüzünden mi? Peki canım, onun, ders çalışma saatlerinde okulda kalmasına izin verebiliriz... Yalnız ... beni düşündüren nokta...başkaları da duyup gelmek isterlerse o zaman ne yaparız?

-Asıl sorun da o ya! Koca Kayseri’de Remzi bir tane değil herhalde. Eğer şimdiye kadar görmediğimiz Remzi’ler karşımıza çıkarsa, onlara da elimizi uzatırız. Adamakıllı bir ışık bulamadıkları için derslerini hazırlayamayan bu çocukları çıra, mum, kandil, idare lambası aydınlığından kurtarıp hepsini okulda bir odaya toplarız, yakarız tepelerinde iki lamba, “Haydi” deriz, “çalışın bakalım!” (Kudret, 2006, s. 74).

Süleyman ile müdür arasında geçen diyalog dönemin eğitim sorunları ve sosyal yaşamı göstermesi açısından önem taşımaktadır. Müdürden istediği cevabı ve yardımı alamayan Süleyman, bu çocuklara yardımcı olabilmek için okuldaki diğer meslektaşlarından yardım ister. Bu tür öğrencilerin ders durumunu düzeltmek için akşamları bir iki saat öğretmenlerin öğrencilere yardımcı olması her branştan bir öğretmenin etüt yapması öğrenciler üzerinde oldukça etkili olmuştu. Remzi’nin ders

durumu gittikçe düzelmeye yüz tutmuştu. Süleyman, ne aldığı bir parada çoğalma, ne mevkiinde bir yükselme, ne çevresinde bir değişme olmadığı halde, içinde bir başkalık, bir huzur, bir rahatlık hissediyordu. Süleyman'a göre bu, bir insanı kurtarmanın verdiği bir ferahlık ve huzurdu.

Süleyman, Kayseri'nin köy ve ilçelerinde Remzi gibi nice zeki, çalışkan ve yoksul öğrencilerin olduğunu araştırır ve bunlara yardımcı olmak için neler yapılacağına karar verir. Bunun için ilk iş olarak Milli Eğitim Müdürü'ne gitmeye düşünür. Romanın on dördüncü bölümünde bu konulara değinir. Milli Eğitim Müdürü konuyu güzel, önemli olduğunu ancak elinden bir şey gelemeyeceğini söyler ve Süleyman'ı İskân Müdürü'ne yollar. Süleyman, İskân Müdürlüğüne giderken tüm memurların uyuduğunu görünce şaşırır. Oradan da istediğini alamayan Süleyman, Milli Emlak Müdürü'ne gider. Milli Emlak Müdüründen öğrenciler için bir yurt binası talep eden Süleyman'a cevap aynı olur: Binamız yok. Son olarak Süleyman, Belediye Başkanına gider. Durumu anlatır, başkan Süleyman'dan konuyla ilgili dilekçe yazmasını ister. On beş gün sonra gelmesini konuyu belediye meclisinde görüşeceğini ve yardımcı olacağını söyler. Süleyman, az da olsa ümitlenmiş ve sevinerek belediyeden ayrılmıştır. On beş gün sonra Belediye Başkanı Süleyman'ı hatırlamaz, dilekçesini de bulamaz. Bu sefer başkan, tekrar dilekçe yazmasını ve yirmi beş gün sonra gelmesini söyler. Süleyman, bürokrasinin ne kadar keyfi ve ağır işlediğini görür, kendisine yardım etmeyeceklerini nihayet anlar ve oradan da ayrılır, ağır adımlarla okula döner.

Süleyman, bir şeyler yapamamanın huzursuzluğunu yaşar, kendisini suçlamaya ve sorumlu tutmaya başlar. Remzi ile o gece tesadüfen karşılaşması onu yeniden hayata bağlar. Süleyman'ı etkileyen ikinci olay ise okulda nöbetçi olduğu bir akşam yaşananlardır. Bir öğrenci bayılır, başına onlarca öğrenci üşüşür. Süleyman, çocuğun açlıktan bayıldığını anlamış öğrencilerden şekerli sıcak çay getirmelerini ister. Çayı içen çocuk az da olsa kendine gelir. Süleyman okulun kapısına bir araba getirtip çocukların yardımıyla hastayı arabaya bindirip lokantaya götürür. Güzelce yedirdikten sonra çocuğa bir kahve içmesini söyler. Süleyman ile çocuk arasındaki diyalog dönemin panoramasını göstermek açısından önemlidir:

“- Kahve içer misin?

- Alışık değilim. Bizim evde kullanılmaz bu.
- İç. Sınırlarını uyandırır. İnsan hep alışık olduğu şeyi kullanmaz. Anlatırsan anlarım. Kaç gün sürdü?
- Dört.
- Çok. (Düşündü.) “Ben iki gün dayanabilmişim.”
- Çalışıyor musun?
- Çalışıyorum. Akşamları... Okuldan çıktıktan sonra... Yük taşıyorum. Küçükken aldırış eden olmazdı. Şimdi öyle değil. Arkadaşlarım alay ediyor. Arka sokaklara gittim. Orda da iş olmuyor.
- Adın?
- Akif.
- Ben, Remzi diye biliyordum. (Düşündü.) “Remzi kendini kurtardı. Akif kurtaramayacak.”
- Nasıl? Kendine geldin mi? Kalkabilir miyiz?
- Evet. Bir şeyim kalmadı.
- Bir araba tutalım mı?
- Araba mı? (Güldü.) Bizim sokağa araba sığmaz. Hem, beni arabada görseler bütün mahalle güler (Kudret, 2006, s. 129).

İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuzlukları Anadolu'da etkisini arttırarak hissedilmeye başlar. Süleyman, İstanbul'da yaşadığı yoksulluğu bu sefer Kayseri'de kendi bedeninde ve ruhunda değil de öğrencilerin ve halkın yaşadıkları mekânlarda görür ve bunlar üzerinde kafa yorar. Kendisini yoksulluk romantizmine kaptırır. Yaşadığı ve görev yaptığı mahallede gördükleri Süleyman'ı oldukça etkiler. Böyle bir ortamda Süleyman bir şeylerin yapılması, halkın yoksulluk illetinden kurtulabilmesi için çözüm yolları aramaya başlar.

Romanın on dokuzuncu bölümünde Süleyman düşündüklerini pratiğe dökmek için o dönemde önemli bir kuruluş olan Halkevi'ne gider. Halkevleri Cumhuriyet döneminde ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında önemli birçok hizmette

bulunmuştur. Halkevleri, Cumhuriyetin, Cumhuriyet ideolojisinin ve özellikle 1930'lu yıllardaki ekonomik ve toplumsal koşulların bir ürünüdür. Şöyle ki 1929 dünya ekonomik bunalımının olumsuz etkileri Türkiye'de de kendini göstermiş, Serbest Fırka deneyimi (1930), halkın huzursuzluğunu açığa çıkarmış ve Atatürk çıktığı geniş kapsamlı yurt gezisinde durumu yerinde değerlendirmeye çalışmıştır. Yeni bir ekonomi politikasının belirlenmesinde, devletçiliğin yaşama geçirilmesinde bu bunalım ve deneyimin belirleyici olduğuna şüphe yoktur (Karpat, 1963, s. 58). Süleyman da böyle bir ortamda halka yapılacak yardımların devlet eliyle yapılması gerekliliği üzerine okul kapandıktan sonra akşam saat dört sularında Halkevi'ne gider. Halkevi Başkanı Reşat Bey ile tanışır. Reşat Bey, Süleyman'a Halkevi'nin edebiyat ve sanat kolundan başka sosyal yardım kolunda da çalışmasını ister. Bu teklife sevinen ve teklifi kabul eden Süleyman ileride başına geleceklerden habersiz bir şekilde oradan ayrılır.

Havada Bulut Yok romanının önemli bir yanı da dönemin eğitim sistemi hakkında bizleri aydınlatmasıdır. 1935 tarihinde yapılan nüfus sayımında görev yaptığı Kayseri'nin nüfusu 461.181'dir. Bu büyük şehirde lise öğrenimine devam eden öğrenci sayısı ise toplamda 700'dür. Bu rakamı gören Süleyman bir de Türkiye'de okuyan öğrenci sayısını görmek için o yıl yapılan nüfus sayımına ve istatistiğine bakar. Gördüğü rakamlar onu ümitsizliğe ve dehşete düşürür. Bütün memleketin nüfusu 16.158.018'dir. Lise öğrenimine devam eden öğrenci sayısı ise tüm yurttan 13.876'dır. Süleyman, bu rakamları gördükçe daha fazla çalışmak, köy ve kasabalara yardım eli uzatmak ve yoksul öğrencilere ulaşmak için Halkevi'nde köy gezilerine çıkmaya karar verir. Kafasındaki düşünceleri ise şöyle özetler:

“Fakat ben insanım, ağaç değilim. Halim ağaca ne kadar benzerse benzesin, dikildiğim yerde onun gibi kımıldamadan duramam. Hiçbir zaman. Buradaki işi beğenmiyorum muyum? Pekâlâ. Gider başka yerde çalışırım. Neresi bu başka yer? Neresi olursa olsun, yeter ki orada halk için çalışılsın, adı sanı bilinmeyen insanlar için... Sessiz, bilinmeyen, sayıları ancak nüfus sayımlarında belli olan, ondan sonra yine bir köşede unutilan, varlıklarıyla yoklukları bir insanlar... Hayatsız hayat, duyulmayan senfoni, gölgeler ordusu... sizin için çalışmak istiyorum. Haydi bakalım iş başına!” (Kudret, 2006, s.138). Süleyman, bu düşüncelerle Halkevi sosyal yardım koluna dört elle sarılır. Köy köy dolaşarak yardıma muhtaç kişi ve aileleri tespit eder.

Bu ailelere yardım ulaştırılması için elinden geleni yapar. Köy gezilerinde karşılaştığı yoksulluk manzaraları ve sağlık problemleri dönemin sosyal gerçekliğini yansıtması bakımından önemlidir. Gittikleri bir köyde, köylünün anlattıkları ise oldukça düşündürücüdür: “İki yıl var, bizim kazaya doktor gelmez. Gelse de bize yaramaz: Kaza uzak. Kışta kıyamette gidemeyiz. Yol yok. Yanımızdaki kaza bize daha yakın. Doktoru da var ya bize bakmaz “sizin köy bizim kazaya bağlı değil,” der. Başından savar. Altı aydır başımda bir ağrı saplı, geçmez bir türlü. Doktor bulamam ki göstereyim” (Kudret, 2006, s. 141). En temel gereksinimlerden olan beslenme ve sağlık Şartlarının bu derece zor ve ağır oluşunu savaşın toplumda açtığı yıkıcı bir etki olarak okuyabiliriz.

Yazar, romanın sonlarına doğru gittikleri yerlerdeki yoksul insanların yaşamlarını ve bu yoksullara yardım eli uzatmak için Şehrin ileri gelen esnaf ve zenginlerini bir arada anlatarak yoksul ve zengin gruplara göndermelerde bulunmuştur. Süleyman, topladıkları yardımların tükendiğini gördükçe düşünceleri değişmiş, asıl sorunun yoksullara yardım etmek değil, yoksulluğu ortadan kaldırmak olduğu fikrine varmıştır. İnsanlara çalışmanın ve alın teri dökmenin öneminin anlatılması konusunu gündeme getirmiştir. İyi niyetle yaptıkları yardımın ahlâki sorunlara yol açtığını grmştir. İnsanları sadakaya alıştırmak, dilencilik etmek yerine, yoksul halka yaşamak için çalışma imknlarının sunulması fikrini benimser. Böylelikle ahlk sorununun da kökten çözüleceğine inanır. Yazar, yoksulluk sorununun nasıl çözülebileceğini ise Şu cmlerle ortaya koyar:

“Bir yanda insan eli değmemiş topraklar, işlenecek madenler, her yağmurda köyleri basan başıboş sular; öbür yanda işsiz, a, sefil insanlar... Bir Şey yapılsa da bu ayrı ayrı duran iki cevher bir araya getirilse, ikisi birbirine sıkı sıkıya bağlansa... Yoksulluk nasıl kalkarmış? İşsizliği kaldırdığın zaman yoksulluk da kendiliğinden kalkar. Eskiden toprağa bağlı köleler varmış; toprak sahibi olanları iş zamanı çalıştırır, iş bitince de yine beslermiş... İnsanları a bırakmak için mi kölelikten kurtardık?.. Çalışkan, tokgzl, zeki, dayanıklı Anadolu insanı, ne a ve boş oturmaya, ne de sadakayla yaşamaya layık değildir (Kudret, 2006, s. 219).

Süleyman, romanın otuz yedinci bölümünde ise “*Yoksulluğun Kaldırılması*” başlıklı bir makale yazar. Makalenin basımı için mahalle ve sınıf arkadaşı

Haydar'dan yardım ister. Haydar'ın makaleyi basacağını düşünür. On gün sonra aldığı bir mektupta gazetelerinde bu tür konulara yer verilmediği kibarca anlatılır. Gazetelerinde daha çok macera ve polisiye haberlere yer verildiği söylenir. Süleyman, aynı yazıyı iki gazeteye daha yollar fakat gazeteler kendisine bile dönmez. İlle de yazının basılmasını istiyorsa suya sabuna dokunmadan yazmasını önerirler. Süleyman, makalesinin mutlaka basılmasını ister. Aynı yazıyı bu kez "Dünyaya Bakış" adlı dergiye gönderir. On beş gün sonra makalenin basılmış olduğu sayı ile birlikte bir de mektup alır. Mektupta Süleyman'a teşekkür edilir, başka makalelerinin de kabulü için kendilerine yardımcı olabilecekleri yazılır. Makalenin basımından birkaç hafta sonra havalar bozulmaya başlar. Süleyman, son zamanlarda gittikçe yalnız kaldığını sezer. Dışarıdaki bu hava okulda da görülmeye başlanır. Terfi yılı olmadığı halde okul müdürü bir hafta içinde üç kez Süleyman'ın dersine girer. Müdür yardımcısı ikide bir sınıf kapısını açıp içeriye yani dersi dinlemek ister. Halkevi'nde birlikte çalıştığı öğretmen arkadaşları Süleyman'dan uzak durmayı tercih ederler. Mesai arkadaşı felsefe öğretmeni Zühtü, Süleyman'ın ağzından çıkan her sözcüğü, cümleyi not eder. Süleyman, bu duruma başta bir anlam veremez. Fakat felsefe öğretmeni Zühtü'yü odasında kitaplarını karıştırdığı sırada görünce yavaş yavaş durumu anlamaya, şüphelenmeye başlar.

Süleyman, bu dumanlı havadan hoşlanmaz. Olanlardan rahatsızlık duyar ve öğretmenler odasında mesai arkadaşı Ömer Fethi'ye bu durumu sorar, ikisi arasında geçen diyalog dönemin şartlarını görebilmemiz açısından önem taşımaktadır:

"– Bakanlıktan emir gelmiş, senin kimlerle görüştüğünün denetlenmesi isteniyormuş.

Süleyman alnına vurdu

- Yaa! dedi, benden kaçmanızın sebebi buymuş ha!

Ömer Fethi babacan bir davranışla elini salladı:

- Birader, sen de ne diye başından büyük işlere giriyorsin?

- Ne yapmışım?

- Bir yazı mı yazmışsın, ne etmişsin? İşte onun içinmiş.

- Bir şey değildi. Güvenebilirsiniz.

- Bakanlık beğenmiyor ya, sen ona bak. İnsan memur olunca ancak amirlerinin beğeneceği şeyleri yapmalıdır. Eğer düşünsem benim de kafamda kim bilir neler geçer ama düşünemem ki! Neme gerek? Durup dururken başıma iş açılmasını istemiyorum doğrusu (Kudret, 2006, s. 224).

Savaş; yoksulluk, açlık, hastalık, ölüm gibi konuları beraberinde getirmiştir. Süleyman, bu felaketlerin edebiyatçılar ve sanatçılar tarafından eserlere yansıtılmamasının mümkün olamayacağını düşünür. Kendi kalemini de bu konulara çevirir. Yüreğindeki duyguları yazıya döker. Ona göre her türlü toplumsal kötülük ve savaş edebiyatla, sanatla yok olur. Kaleminin başına bela olacağını ise başta düşünemez. Sıkıntılar art arda gelmeye başlar. Halkevi'ndeki görevlerine de son verilir. Bir süre sonra okula bakanlık müfettişi gelir. Yaptığı teftişlerden sonra Süleyman hakkında tuttuğu raporu bitirip çantasına koyduktan sonra trene binip Ankara'ya döner. Gitmeden önce de okul müdürüne Bakanlığa gönderilmek üzere şöyle bir yazı yazmasını önerir:

“Siyasal eğilimi bilimsel düşünce ile uzlaşma kabul etmeyecek karakterde olan bir dergiye, lisemiz edebiyat öğretmeni Süleyman'ın, uzmanlığıyla ilgili de olsa, yazı göndermesini, bilim düşünce ve çalışmasına aykırı gördüğümü ve adı geçen öğretmenin bu karakteriyle okul içindeki durumunun göz önüne alınması gerektiğini saygılarımla arz ederim (Kudret, 2006, s. 236).

Müfettişin gidişinden bir hafta sonra, Süleyman okula girerken kapıcı kendisine bir zarf uzatır. Kâğıtta şunlar yazılmaktadır: “Liseniz edebiyat öğretmeni Süleyman, görülen lüzum üzerine Bakanlık emrine alınmıştır. Tebliği ile ayrıldığı tarihin bildirilmesini rica ederim (Kudret, 2006, s.237). Kâğıdı okuyan Süleyman hiçbir şey söylemeden çarşıya doğru yürür. Ertesi gün herkesin derste olduğu bir saatte, okula gider, okul saymanına İstanbul'daki adresini bırakır ve bundan böyle kaç para alabileceğini sorar. Süleyman on beş yılını doldurduğu için aylığının üçte birini alacağını öğrenir ve İstanbul'a döner.

Süleyman'ın Dünyası üst başlıklı romanın ikincisi olan *Havada Bulut Yok* adlı eser üç dönemin insan manzaralarını vermesi ve anlatması yönüyle önemli bir roman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu romanda da Cevdet Kudret, Süleyman olarak yalnızca bir roman kahramanı değil o romanı yazan ve yaşayan bir gözlemci olarak

da verilmektedir. Romanda İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'deki yansımalarını, tek parti döneminin baskıcı ve ağır şartlarını görebilmekteyiz. Tek parti iktidarının nasıl güçlülerin yanında yer aldığı, yoksul ve güçsüzleri de nasıl ekmeğe muhtaç bıraktıkları etraflıca anlatılmıştır. Süleyman, romanda dar çerçevede kendi özel yaşamını, geniş çerçevede ise taşradaki yaşamı ve taşra yaşamının getirmiş olduğu sıkıntıları ve problemleri etkileyici bir dille anlatmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın vermiş olduğu eziyetler de sıklıkla dile getirilmiştir. Cevdet Kudret, bu romanda mekân olarak Anadolu'yu seçmiştir. Kent soylu bir yazar olarak bilinen Cevdet Kudret'in, öykü ve romanlarında daha çok İstanbul'u anlatırken, bu romanda taşradaki yoksulluğa ve sıkıntılara yer vermesi gözden kaçmamaktadır.

4.4. *Karıncayı Tanırsınız* Romanının İncelenmesi

Karıncayı Tanırsınız Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* başlıklı roman üçlemesinin son cildir. *Karıncayı Tanırsınız* ilk kez 1976 yılında İnkılap ve Aka Kitapevlerince yayımlanmış, ikinci basımı otuz yıl sonra Evrensel Basım Yayın tarafından yapılmıştır. Bu roman üçlemesinin ilk cildiyle son cildi arasında otuz üç yıl farkın olması gözlerden kaçmamaktadır. Üçüncü cildin geç yayımlanmasının nedeni Cevdet Kudret'in *Karıncayı Tanırsınız* adlı romanı uzun bir zaman sürecinde yazmış olmasıdır. Yazar, bu romanı 1948-1958 yılları arasında yaklaşık dokuz yılda tamamlamıştır. Cevdet Kudret, bir söyleşisinde bu romanın dokuz yılda yazılmasının gerekçesini şu şekilde açıklamaktadır: “Roman yazmak çok zaman alan bir sanattı, benimse ekme parası peşinde koşmaktan arta kalan zamanım yoktu...”

Roman 1943 yılında İstanbul'da geçmektedir. Üçlemenin ilk kitabı olan *Sınıf Arkadaşları* romanında Birinci Dünya Savaşı yıllarının öncesi ve sonrasında anlatılan insanların yaşam öyküsü otuz yıl sonra yaşananlarla anlatılır. Burada yazar, okura roman kahramanlarının önceki ve sonraki hayatları karşılaştırmalı bir şekilde sunma imkânı vermiştir. *Karıncayı Tanırsınız* romanının diyaloglara dayanan sade, canlı ve etkileyici betimlemelerle sürükleyici bir anlatımının olduğunu görmekteyiz. Üçlemenin ilk iki romanında olduğu gibi *Karıncayı Tanırsınız* romanında da olaylar roman kahramanlarının duygu ve düşünce dünyalarını bilen bir anlatıcı tarafından anlatılmaktadır. Bu kişi yine Süleyman'dır.

Roman, kırk üç bölümden oluşmaktadır. Her bölüme, anlatılan bölüme okuru hazırlayan bir başlık verilmiştir. Başlıkların hemen alt kısmında Türk ve dünya

edebiyatından; Orhan Veli Kanık, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Tevfik Fikret, K. Hamsun, Turganyev, Gorki, Balzac, Gide, Dostoyevski ile Antik Yunan yazarlarının eserlerinden alınan kısa alıntılara yer vermesi ve bu alıntıların bölümle ilgili olması dikkatlerden kaçmamaktadır. Aynı metodu yazar ilk iki romanında da uygulamıştır.

Karıncaı Tanırsınız romanının temel karakteri Süleyman'dır. Görev yaptığı Kayseri Lisesi'nden "görülen lüzum üzerine bakanlık emrine alınmış" işsiz, onurlu ve idealist bir edebiyat öğretmeninın Kayseri'den ayrılıp İstanbul'a gelişı ve İstanbul'da yaşadığı sıkıntılarının anlatıldığı bir eser. Bu romanın konusu da baştan sona açlık ve yoksulluk olarak değerlendirilebilir. Romanın dördüncü bölümü Satılık Elbise ismiyle verilmiştir. Düşünceleri nedeniyle işsiz kalan bir öğretmenin yaşamını devam etmesi için paraya ihtiyacı vardır. Parası tükenen Süleyman, yaşam şartlarının her geçen gün kötüye gittiği bu zamanlarda ne yapacağını bilmemektedir. Çaresiz kalan Süleyman, aç kalmamak için Kayseri'de öğretmenlik yaptığı süre zarfında aldığı takım elbisesini satmak zorunda kalmıştır. Yoksulluğun geldiği son noktadır. Yazar, bu durumu şöyle anlatmaktadır:

"Satmaya kalkıştığı nesne sadece bir elbise değildi. Onunla birlikte anılarını, vücudunun sıcaklığını, kendini satıyormuş gibi bir duyguya kapıldı. Ama yapılacak başka şey de yoktu. Annesinin yanına gitti. Evin günlük masrafı için ayırdığı üç lirayı verdi. Sol elinde tuttuğu elbiseyi sedirin üstüne bıraktı.

- Bunu bir eskiciye satıver, anne, dedi. Hızla döndü, kapıdan koşar gibi çıktı, gitti." (s. 37)

Romanın on beşinci ve on altıncı bölümleri ise yoksulluğun ve açlığın zirve yaptığı kısımlardır. Yazar, bu bölümlerde İstanbul'da çalışan işçilerin ağır ve bir o kadar kötü olan yaşam koşullarını anlatır. Kundura işçilerinin yoğunlukta anlatıldığı bu bölümlerde emek sömürsünün geldiği nokta ve alın terinin karşılığını alamayan işçilerin yaşamla mücadeleleri anlatılmaktadır. İş aramak için Cibali'de bir cam eşya fabrikasına giden Süleyman gördükleri karşısında donakalır. Gittikleri fabrikada bardak, sürahi tarzı şeylerin yapıldığını gören Süleyman, işçilerin yarısından fazlasının çocuk olduğunu, yaşı en büyük çocuğun on iki yaşında olduğunu öğrenince şaşırır. Süleyman bu çocukların okul sıralarında olmaları gerektiğini

düşünür. Kayseri’de çok mücadele etmişti. Ama İstanbul’da çocuk işçilerin sayısı o kadar fazlaydı ki bunu düşünemedi bile.

Yazarın çocuk işçilerin çalıştığı mekânları anlattığı bölüm ise oldukça düşündürücüdür. “İçerisinin kösele, deri, ter kokusuna, dışarıdan gelen süprüntü kokusu karışıyordu. Odaya gireli daha on beş dakika dolmadan Süleyman’ın başı ağrımaya başladı. Dışarıda çöplüğün içinde de çalışanlar vardı; gülüşüyor, “Burası birinci mevki” diyorlardı”(Kudret, 2006,s. 80). İşçilerin çalıştıkları yerleri çöplükten bir yer olarak görmeleri dönemin yaşam gerçekliğinin ne kadar da zor olduğunu gözler önüne sermektedir. İşçilerin çalışmaktan başka alternatiflerinin olmadığını da yine işçilerin yazarla olan diyaloglarından anlamaktayız:

“İş oldu mu gece on ikiye, bire kadar çalışırız. Boş gezdiğimiz günleri kapatmak için. Üç gündür köpek gibi didiniyorum. Bazen böyle çalışılır.

- Evli misin?

- On yıldır. İki de çocuk. Karı hasta. Çamaşırı bile ben yıkarım. Çocuklar bakımsız. Ne okula gidiyorlar, ne iş yapıyorlar. Kaynanamın evinde oturuyoruz. Bir odada. Kira vermiyoruz. Kaynanam kira istiyor. O yüzden kavgalıyız. Ev boş olsa sokağa atacak. Neyse ki karı hasta yatıyor. Onu da kaldırıp atamıyor (Kudret, 2006, s.81).

Romanın on altı, on yedi ve on sekizinci bölümlerinin isimleri ise kitabın konusunu bizlere sezdirmektedir. Yazar bu bölümlere “Aç Açına” başlıkları vererek anlatacağı olayları önceden okura vermiştir. İş aramak için sokak sokak gezen Süleyman, parasının tükenmesiyle aç kalmış ve açlıktan dolayı öleceğini düşünmeye başlamıştır. Günlerdir parasızlıktan dolayı aç gezen Süleyman, bir insanın kaç gün aç yaşayabileceğini öğrenmek için Beyazıt’a doğru kütüphaneye gitmeye karar verir. Karıştırdığı kitaplardan birinde istediği bilgiyi bulur. Kitapta bir insanın aç ve susuz ancak bir hafta, yetecek kadar su alan normal bir insanın ise iki, üç hafta yaşayabileceği yazmaktadır. Süleyman bu habere sevinir. Çünkü aybaşına bir hafta kalmıştır. Aybaşında bakanlık emri aylığını alacağı için, suyun da parasız olduğunu bildiği için az da olsa sevinmiştir.

Süleyman, bulduğu her işte ancak bir iki gün çalışabilmiştir. Çok dürüst, yetenekli, idealist ve çalışkan olmasına rağmen neden işten çıkarıldığına bir anlam verememektedir. Zaman geçtikçe takip edildiğini, araştırıldığını ve kendisine iş

verilmemesi için uğraşıldığını anlamıştır. Çaresiz kalan Süleyman, Sahafklar Çarşısı'nda gezerken “eski kitaplar alınır satılır” ilanını görünce açlıktan, daha doğrusu ölümden kurtulduğunu bir an düşünerek dükkâna girip kitaplarını satmaya karar verir. Eve döner, kitaplarını kolilere yerleştirmeye başlar. Sadece *Mai ve Siyah*'ı alır. Onu satmak istemez. Aslında çok değer verdiği hiçbir kitabını satmak istemez. Kitapları satmak mı ölmek mi ikilemi arasında kalan Süleyman kitapları satmanın doğru olacağına karar verir. *Mai ve Siyah*'ı satmak istemeyişinin kendince birtakım nedenleri vardı. Bunlardan birincisi, hayatında ilk okuduğu roman olması ve romanın etkisinde kalması ikinci nedeni ise daha özel ve gizli bir gerekçe: *Mai ve Siyah* romanının kahramanı Ahmet Cemil'in kaderiyle kendi alinyazısının arasında bir benzerlik ve yakınlık görmesi. Sahafçının eve gelmesiyle açlıktan ve ölümden kurtulan Süleyman hem sevinmiş hem de üzülmüştür. Süleyman sahafçıdan aldığı parayla yiyecek bir şeyler almış annesi Ayşe Hanım da onları pişirip sofraya getirmiş. Karnını iyice doyuran Süleyman içinden geçenleri şöyle özetlemektedir:

“Neşeliyim işte!.. Öyle de mutluyum ki... “Mutluluk” denilen şey acaba bir dilim ekmekle bir bardak suyun, bir parça etin içinde mi gizli? Acaba etin ve ekmeğin içinden çıkarılıp da, daha ucuza alınabilen bir hap yapılamaz mı onunla? Mutluluk bir hap halinde yutulamaz mı acaba?” (Kudret, 2006, s. 114).

Romanın otuz sekizinci bölümünde Süleyman, yoksulluk psikolojisinin ne derece zor olduğunu hem yaşamakta hem de kendi ağzıyla itiraf etmektedir. “Yoksul Ölü” başlığıyla annesi Ayşe'nin ölümünün anlatıldığı bu bölüm son derece trajik bir şekilde verilmiştir. Annesinin durumunun günden güne kötüye doğru gittiğini düşünen Süleyman bir anda gözlerinin önüne annesinin ölümünü getirdi. Bunu düşünürken, alttan alta bir başka düşüncenin daha kafasının karıştırdığını sezdi. Eğer annesi ölürse kendisine bir masraf kapısı açılacaktı. Kefen parası, mezarı, sadakası gibi masrafları düşünen Süleyman “Yoksa bunun için mi istemiyorum ölmesini?” (Kudret, 2006, s. 186) diyerek parasızlığın tüm insani duyguları yok edecek güce sahip olduğunu bir kez daha anlamıştı. Kafasındaki düşünceleri ise şöyle özetlemektedir:

“Mirasa konmak için ana babalarının ölümünü gizli gizli bekleyen varlıklı aile çocuklarını düşündü. “Onlar, ceplerine para girecek diye ana babalarının ölmesini

isterler. Ben cebimden para çıkacak diye istemiyorum. Gene de bir noktada birleşiyoruz” (Kudret, 2006, s. 186).

Süleyman, annesinin ölümü üzerine arkadaşlarını arayarak kendisine yardımcı olmalarını ister. Ölüm raporunu almak için nöbetçi doktora giden Süleyman’ın doktorla aralarında geçen diyalogu ise oldukça düşündürücüdür:

“Doktor, Süleyman’a hastane ücretinin yatırılıp yatırılmadığını sordu. Süleyman:

- Daha yatırmadım, dedi. Önce size geldim. Belediyedeki işler için rapor isteyeceklerdir diye düşündüm.

- İlk ücreti yatırıp makbuzu getirmeniz gerek. Yoksa rapor veremeyiz.

Süleyman merakla sordu:

- Ne yapacaksınız yani?

- Ölüyü teslim etmeyiz. Kendimiz gömeriz. Genel çukurlara tabii” (Kudret, 2006, s. 187).

Cevdet Kudret, öykü ve romanlarında ironiye de yer vermektedir. Arkadaşlarından borç para alarak annesinin cenaze işlemlerini tamamlayan Süleyman yoksul ve kimsesiz insanların ölümünü ve defin işlemlerini ise şöyle dile getirmektedir:

“Belediyenin gönderdiği hocayla birlikte ancak beş kişiyi dolduran “cemaat” ellerindeki cenazeyi, yeni kazılmış bir çukurun içinde bekleyen mezarcılara teslim ettiler. Ölünün çukura indirilmesiyle üstünün örtülmesi birkaç dakika sürdü. Ortaya çıkan toprak yığını kürekle düzeltildi, başucuna bir numara dikildi. Belediye hocası, tümseğın yanı başında çömeldi, biraz Kuran, biraz da dua etti. Tören böylece sona erdi. Bu beş kişilik cenaze alayını dilencilerin gözü tutmamış olacak ki sadaka istemek için gelmediler” (Kudret, 2006, s. 188).

Yoksulluğu ve kimsesizliği böyle tarif eden Süleyman, annesinin ölüsünü ve mezarını bile kendi parasıyla satın alamamanın verdiği duygularla kendisini kalabalığın ortasına bırakıverir.

Karıncaı Tanırsınız romanının yirmi ikinci bölümü romanın düğüm bölümü olarak görülebilir. Yoksulluk ve açlık bu bölümde yerini yeni bir konuya bırakmıştır: Aşk. Süleyman, sınıf arkadaşı Kenan’ın düğününde Leyla ile tanışır. Leyla akademi mezunu bir ressamdır. Servet Bey’in zengin kızıdır aynı zamanda. Birbirlerinden

etkilenen Süleyman ile Leyla bir süre arkadaş olurlar. Aralarındaki sınıfsal ve sosyal farklılıklardan dolayı Süleyman bu aşkın sonunun nereye varacağı konusunda hep içinde şüphelerle yaşamayı sürdürür. Leyla'nın babası aralarındaki ilişkiyi öğrenince deliye döner. Çünkü Servet Bey, kızının zengin ve soylu bir ailenin çocuğuyla evlenmesini ister. Bu yüzden Servet Bey kızının kiminle evleneceğini merak edip kızı Leyla ile bu konuları konuşur. Aralarında geçen konuşmalar önem taşımaktadır:

“- Anlat bakalım, dedi hangisini seçtiniz? Mimar mı, mühendisi mi?.. Daha önce de birkaç kez söylemişim, mimarın dedesi de eski paşalardan, iki aile birbirinin tam dengidir. Ama sonradan düşündüm: Mühendisi de yabana atamayız. Babası bir zamanlar bakanlık etmiş.

Leyla, biraz sert biraz da çekingen, düşüncesini bildirdi.

- Bana uygun gördüğünüz kimselerin isteklerine “evet” diyemeyeceğim için affınızı rica ederim. Çünkü... Onların dışında, başka birisi üzerinde düşünüyorum efendim.

-Kimdir bu? Ne iş yapar? Serveti, mevkii, ailesi nedir? Kimlerden oluyor?

- Süleyman Bey.

- Süleyman Bey... Süleyman Bey... Hatırlamıyorum. Hiçbir iz bırakmamış üzerimde. Necidir? Kimdir? Anlatsanıza!

- Bir öğretmen efendim” (Kudret, 2006, s.191).

Leyla'nın babası kızının tanımadığı ya da tanınmadığı bir öğretmenle üstelik şiir, roman ve düşünce yazıları yazan biriyle evlenme isteğini duyunca delirir. Servet Bey'in özelde Süleyman genelde ise öğretmenler hakkındaki düşünceleri aslında o dönemin zihniyetini ve düşünce dünyasını göstermesi yönüyle önem arz etmektedir.

“- Yazı mı yazıyor? Kalem, kâğıt öyle mi? İşte bu hepsinden kötü. Kalem kâğıt bir eve girdi mi her türlü sıkıntı da ardından gelir. Benim devrimde bir Tevfik Fikret bey vardı; hakkında söylenmedik söz kalmamıştı. Ne dinsizliğini bıraktılar, ne milliyetsizliğini. Pederin devrinde de bir Namık Kemal bey varmış; başını hapisten, sürgünden kurtaramamış; genç yaşta sürgünde ölmüş gitmiş. Reddetmek için yalnız bu yeter...” (Kudret, 2006, s.192).

Leyla, Süleyman'ın tanınmış bir aileden olmadığını, babasının kunduracı olduğunu, Birinci Dünya Savaşı'nda öldüğünü anlatınca babası Servet Bey'in

şaşkınlık derecesi artmaya başlar. Bunları duyan Servet Bey kızının yanına oturur ve onu dinlemesini ister:

“Kendi denginizle evlendiğiniz zaman gerçek sevginin ne olduğunu anlarsınız. Başka tabakadan kimselere karşı duyduğumuz ilgiye sevgi diyemeyiz. Bir kediye, bir köpeğe, bir ata karşı duyduğumuz ilgi gibidir o. Başka cins varlıklardan hoşlanabiliriz ama evlenemeyiz onlarla. Kendinizi toparlayın. Ayrı ayrı varlıkları birbirine karıştırmayın (Kudret, 2006, s. 193). Servet Bey’in bu aşağılayıcı ve insanları inciten düşüncelerinden dönemin fikri yapısını okumamız zor olmaz. Kızı Leyla’nın o zamana kadar sergilediği dik duruşu ve tavrı da uzun sürmez. Servet Bey’in kızına Süleyman’ı tercih ettiği takdirde servetinden yoksun kalacağını söylemesi üzerine paranın gücünün üstün geldiğini Leyla’nın “Nasıl geçineceğiz? Ben alıştığım hayat koşullarının dışına çıkamam” (Kudret, 2006, s. 214) cümlelerinden çıkarabiliriz. Süleyman bu sözler karşısında elini saçlarının üzerinden geçirir, aklını toplamaya başlar. Süleyman yoksul bir insanın sevmeye hakkı olmadığını düşünerek oradan uzaklaşır.

Cevdet Kudret, *Süleyman’ın Dünyası* üst başlıklı romanları yoksulluk sorununu anlatmak ve göstermek için yazdığını ifade etmiştir. Üçlemenin ilk iki romanında başarıyla ortaya konulan yoksulluk olgusu, *Karıncaı Tanırsınız* romanında da aynı güzellikte ve değişik biçimlerde anlatılmıştır. Açlık ve yoksulluk toplumsal bir sorun olmanın dışında Süleyman’ın karşı karşıya olduğu bir sorun olarak da görülmüş ve başarılı betimlemelerle etkileyici bir anlatım tercih edilmiştir. Yazar, bu romanda farklı konulara da değinerek romanın fikri boyutunu zenginleştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarının ağır koşulları, bürokratik baskı, siyasi iktidar tarafından işten uzaklaştırılan bir öğretmenin yaşamla mücadelesi, emek sömürsü, farklı sınıflardan insanlar arasındaki aşk ve çatışmalar, Tek Parti iktidarının acımasızlığı ve en önemlisi de bu ağır ve kötü şartlar altında onurlu yaşamayı başarabilmenin zorluğu ve mutluluğu.

SONUÇ

Cevdet Kudret çok yönlü bir yazar olarak 1938-1958 sürecinde öykü ve romanlarıyla toplumcu gerçekçi edebiyatımıza önemli katkılar sağlamıştır. Toplumumuzun geniş bir kesiminde değişik biçimlerde ve farklı mekânlarda yaşanan yoksulluk durumu edebiyatımızda geniş ölçüde işlenmiştir. Yoksulluk, Cevdet Kudret'in öykü ve romanlarının ana eksenini oluşturmaktadır. Cevdet Kudret'in çoğu 1940'larda, biri de 1955'te yayımlanmış ve dergi sayfalarında kalmış hikâyeleri Moskova'da, Sofya'da ve Amerika'da yayımlanan antolojilerde değerlendirilmiştir. Türk öykücülüğünü temsil açısından önem taşıyan bu öyküler o dönemde ilgiyle karşılanmış ve geniş çevrelerce yakından takip edilmiştir. Yazar, bu yoğun dış ilginin kendisini yüreklendirdiğini, bu nedenle de çeşitli dergilere dağılmış öykülerini toplamak istediğini söylemiştir.

1950'de Demokrat Parti'nin baskıcı tutumu nedeniyle öğretmenlik mesleğinden ayrılmak zorunda kalan Cevdet Kudret, geçim sıkıntısı ve geçim kaygısı nedeniyle öykü ve roman yazmaya ara vermek zorunda bırakılır. Yaratıcı yazarlığa ara veren Cevdet Kudret, yazarlığını inceleme, araştırma ve ders kitapları alanında takma isimler kullanarak devam ettirir. Bu zor koşullarda roman üçlemesi olan *Süleyman'ın Dünyası*, ilk baskısında unutulduğu gibi yazarın öyküleri de dergi sayfaları arasında unutulmuştur. Yıllar sonra, bunun farkına varan Cevdet Kudret, 1974'te çeşitli dergilere dağılmış öykülerini *Sokak* adı altında toplamıştır. *Sokak*'taki on iki öykü altışar öykülük iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümdeki altı öykü güldürü öykülerinden oluştuğu için yazar bu bölüme " Eğlencelik " adını vermiştir. İkinci bölümdeki altı öykü ise dramatik yanı ağır bastığı için " Ağlancalık " ismiyle kitapta yer almıştır. *Sokak* halk tiyatrosu geleneğimizi anımsatan bir bölümlenmeyle sunulur. Öykülerin tamamının gerçekçi olması, yazıldıkları dönemin sorunlarını yansıtması önem taşımaktadır. Köy gerçekliğinin anlatıldığı bir dönemde yazarın öykülerinde özellikle kent yoksulluğunu anlatması, insan gerçeğini hiçbir zaman ikinci plana düşürmeyen çarpıcı öykülere yer vermesi gözden kaçmamaktadır. Öykülerinde canlı, inandırıcı ve yaşayan kişiler, kendi yaşadıkları çevreden, kimliklerinden soyutlanmadan oldukları gibi aktarılmıştır.

Cevdet Kudret, *Sınıf Arkadaşları* (1943) , *Havada Bulut Yok* (1958) ve *Karıncaı Tanırsınız* (1976) adlarında üç roman yazmıştır. Bir üçleme olan bu romanlarda Süleyman ve onun sınıf arkadaşlarından hareketle açlığın ve yoksulluğın bireysel yaşantı ve toplumsal yansımaları etraflı bir şekilde ele alınmıştır. Bu romanların başkahramanı olan Süleyman, aslında Cevdet Kudret'in kendisidir. Otobiyografik özellikler taşıyan bu romanlar dönemin tarihsel gerçekliğini yansıtmaları bakımından da önem taşımaktadır. *Sınıf Arkadaşları* romanı Türk toplumunun 1914-1945 yılları arasındaki yaşantısını anlatması ve bu üçlemenin ilk romanı olması bakımından önemlidir. Babası savaşta ölen küçük Süleyman'ın ve aynı sınıfta okudukları arkadaşlarının yaşam öykülerinin anlatıldığı bir eserdir. Eserde Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'un yoksulluk manzaraları farklı mekânlarda değişik görünümde anlatılmıştır.

Havada Bulut Yok, romanı İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye yansımasının anlatıldığı bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu roman İstanbul dışındaki büyük şehirlerdeki toplumsal yaşamı ve eğitim emekçilerinin dar çevrede yozlaşmasını irdeleyen bir roman olarak da görülebilir. *Havada Bulut Yok*, yalnız İkinci Dünya Savaşı koşullarının değil, tek parti iktidarının baskısının, savaş tüccarlarının, örgütsüz emeğin ve anlamı örtük yazılarla başı derde girmeden gerçekleri anlatmayı başardığını sanan aydınların da anlatıldığı bir romandır.

Karıncaı Tanırsınız, İstanbul'un Cumhuriyet döneminde, işgal dönemini andıran bir biçimde zorlaşan yaşam koşullarının ve bu ağır yaşam koşullarına karşı mücadele veren Süleyman'ın başından geçenlerin anlatıldığı bir roman olarak okunabilir. Bir taraftan sürmekte olan emek sömürüsü, öte yanda sakıncalı fikirleri nedeniyle iş bulma zorluğu yaşayan insanların mücadelelerinin anlatıldığı bir eserdir. Bu romanda yazar, kendi ahlaki değerlerinden taviz vermek şartıyla iş bulmanın, para kazanmanın kolay taraflarının da olduğunu bizlere göstermektedir. Onurlu tavır sergileyenlerin ise işlerinin çok zor hatta imkânsız olduğunu kendi otobiyografik gerçekliğiyle anlatmaktadır. Üçlemenin son kitabı olan bu eserde Süleyman'ı yeniden İstanbul'da yoksullukla savaşan bir kahraman olarak görmekteyiz. Düşünceleri nedeniyle işinden olan bir aydının açlığın sınırlarına kadar geldiği, açlığın insan üzerindeki etkilerinin son derece canlı ve etkileyici bir dille anlatıldığı

eserde Süleyman, Leyla adlı zengin bir ressamla yaşadığı aşk ilişkisini de para ve sınıf farkı yüzünden bitirmek zorunda kalmıştır.

Cevdet Kudret, öykü ve romanlarında hayata yoksul bir çocuk olarak başlamış, yoksulluğun bütün sıkıntılarını yaşamıştır. Yazar, daha sonraları toplumsal bir olgu olan yoksulluk üzerine kafa yormaya başlamış, yoksullukla mücadele için çözüm yolları aramıştır. İnsanları ve toplumu yoksulluğa iten koşullar ve kişilerle mücadele veren bir kahraman olarak yaşamını sürdürmüştür. Cevdet Kudret kendi yaşam deneyimlerinden izler taşıyan öykü ve romanlarında yoksulluğu bir problem olarak ortaya koymuş ve bu problem karşısında bazı tezler öne sürmüştür. Merkeze Süleyman'ı aldığı, onu açlığa maruz kalan bir kahraman olarak anlattığı bölümlerde kent yoksulluğunun farklı manzaraları oldukça etkileyici bir roman diliyle kaleme alınmıştır.

Yazar, öykü ve romanlarında açlığı ve yoksulluğu hareket noktası olarak almıştır. Yoksulluğun yol açtığı sağlık, barınma, beslenme, açlık ve ölüm gibi sorunlar o dönem için insanların ortak kaderi haline gelmiştir. Öykü ve romanlarında görülen ekonomik ve sosyal problemler dönemin ruhunu ve şartlarını görmemiz açısından önem taşımaktadır. Zira öykü ve romanlarının birçoğunun İkinci Dünya Savaşı yıllarında ya da savaş döneminin etkilerinin sürdüğü yıllarda yazılmış olması savaşın yol açtığı sıkıntıların öykü ve romana yansımaları kaçınılmaz kılacaktır. Yazarın öykü ve romanlarında sıklıkla değindiği konulardan biri de toplumun ortak ve insani değerlerinin gün geçtikçe azalması hatta yok olmasıdır. Yazar bu durumu da savaş döneminin şartlarına ve devlet eliyle uygulanan yanlış politikalara bağlamaktadır. Yazar, savaş nedeniyle yoksulluğa mahkûm edilmiş halkın trajedisini anlatırken bir taraftan da o dönem için sıradanlaşan rüşvet, vurgunculuk, fırsatçılık, hayat pahalılığı, barınma sorunu, stokçuluk, ahlâki yozlaşma, bürokrasinin bozulması, eğitim sisteminde görülen yanlışlar, sağlık sorunları gibi konuları sade bir dille ve gerçekçi tasvirlerle ortaya koymuştur.

Şiir, öykü, roman, tiyatro, deneme yazarlığı, edebiyatımızın önemli isimleriyle eserleri hakkındaki monografik çalışmaları, Karagöz ve Ortaoyunu gibi geleneksel sanatlarımızla ilgili derlemeleri ve ders kitaplarını göz önüne aldığımızda Cevdet Kudret, yaşamı boyunca sürekli yazın hayatının içinde olmuştur. Yazar hem eser vererek hem de verilen eserleri değerlendirip inceleyerek edebiyatımıza katkılarda

bulunmuştur. Yazarın öyküleri gibi romanlarının da ele alınıp incelenmemesi akademik açıdan bir eksiklik olarak görülmüş, 1940'lı yıllardan 1976'ya kadar yazdığı öykü ve romanları, yazarın öteki kimliklerinin gölgesinde kalmış ve bu metinler üzerine akademik bir dikkat gelişmemiştir. Bu çalışma da Türk edebiyatı açısından önemli çalışmalar ortaya koymuş zirve bir isim olarak Cevdet Kudret'in öykü ve romanları açısından görülen bir boşluğu doldurmada önemli bir adım olmuştur.

KAYNAKLAR

AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgisinde*, İnkılâp Yayınları, Ankara 2000.

ALVER, Köksal, *Edebiyat Sosyolojisi*, Hece Yayınları, Ankara 2005.

BALIK, Macit “Cevdet Kudret’in Sokak’ına Türkiye’nin Sosyoekonomik ve Politik Hallerinin Yansımaları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 38, Ankara 2015, s. 31-46.

BALIK, Macit, “Biyografiden Romana, Romandan Yaşama: Cevdet Kudret’in Sınıf Arkadaşları’nda Toplumsal Belleği Okumak”, *Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu*, Bartın Üniversitesi, Bartın, 28-30 Nisan 2016, s. 373-384.

BİLECEN, Tuncay, “Gogol’un “Burun” undan Cevdet Kudret’in “Kulak” ına Memurluk Halleri”, *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat Dergisi*, C. 20, S. 78, Ankara 2014/2, s. 61-69.

BİNYAZAR, Adnan, *Cevdet Kudret’in Denemeciliği*, *Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, (Haz. Adnan Özyalçiner), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.

BORATAV, Pertev Naili, *Cevdet Kudret, Cevdet Kudret’e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

ÇILGIN, Alev Sınar, *Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003.

DENİZTEKİN, Filiz Nayır, Cevdet Kudret: Gelenekseli Çağdaştırmayı Denemiştim, *Varlık Dergisi*, S. 14, 1988.

DERVİŞOĞLU, Efnan, *Cevdet Kudret ve Süleyman’ın Dünyası*, *Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, (Haz. Adnan Özyalçiner), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.

DERVİŞOĞLU, Efnan, Cevdet Kudret Hayatı ve Eserleri, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005, (Doktora Tezi).

DİLTEY, Wilhelm, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.

ERTOP, Konur, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

GÜNYOL, Vedat, *Altmış Yıllık Bir Emek Anıtı, Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

HAŞİM, Ahmet, *Bir Eser, Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

HIZLAN, Doğan, *Edebiyatı Öğretmek, Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

İNCİ, Handan, *Cevdet Kudret'in Romanlarında Yoksulluk Teması, Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, (Haz. Adnan Özyalçınır) , Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.

KABACALI, Alpay, *Bilimin Işığı ile Edebiyatımızı Aydınlatan Araştırmacı, Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

KARAÖREN, Sami, *Cevdet Kudret'in Yazın Tarihçiliği, Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

KARPAT, Kemal H., “The People Houses in Turkey Establishment and Growth”, *The Middle East Journal*, Vol. 17, No. 1/2 (Winter - Spring, 1963), pp. 55-67.

KÖSEMİHAL, Nurettin ŞAZİ “Edebiyat Sosyolojisine Giriş”, *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 19-20, 1967.

KUDRET, Cevdet, *Bir Bakıma*, İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1977.

KUDRET, Cevdet, *Dilleri Var Bizim Dile Benzemez*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1986.

KUDRET, Cevdet, *Havada Bulut Yok*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2006.

KUDRET, Cevdet, *Kalemin Ucu-Denemeler 2*, (Haz. Cemil Kavukçu), Merkez Kitapçılık Yayınları, İstanbul 2006.

KUDRET, Cevdet, *Karıncayı Tanırsınız*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2006.

KUDRET, Cevdet, *Sınıf Arkadaşları*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2006.

KUDRET, Cevdet, *Sokak*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2010.

KUDRET, İhsan, *İhsan Benimle Çalışır mısınız?* , İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1998.

- MORAN, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.
- NAYIR, Yaşar Nabi, *Birinci Perde, Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, (Haz. Adnan Özyalçiner), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.
- ORTAYLI, İlber, *Ortaoyunu, Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, (Haz. Adnan Özyalçiner), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.
- ÖZKIRIMLI, Atilla, “Cevdet Kudret”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 3, Cem Yayınları, İstanbul 1987, s.s. 773-775.
- ÖZYALÇINER, Adnan, *Edebiyatın Ağır İşçisi*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.
- RANDALL, William L., *Bizi Biz Yapan Hikayeler*, (Çev. Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999.
- SAYIN, Zeynep, “The Pure Traveler: Metin Olarak Kültür ve Edebiyat”, *Defter*, Sayı 32, Kış.
- SEZER, Sennur, *Cevdet Kudret'in Şiiri, Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, (Haz. Adnan Özyalçiner), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.
- TİMUROĞLU, Vecihi, *81 Yaşında Bir Delikanlı, Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- UĞURLU, Alev Sınar “Türk Romancısının Gözüyle İkinci Dünya Savaşı”, *Turkish Studies*, Volume 4/1-II Winter, 2009, s. 1739-1764.
- YAVUZ, Hilmi, *Cevdet Kudret'in Şiiri Üzerine Kısa Notlar, Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, (Haz. Adnan Özyalçiner), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2007.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad Soyad: Orhan ARSLAN

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri ve Yılı: Gevaş, 01.09.1978

E-posta : ayredlanu@gmail.com

Eğitim Derecesi	Kurum/Program	Mezuniyet Yılı
Tezli Yüksek Lisans	Bitlis Eren Üniversitesi	
Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Türk Dili ve Edebiyatı	2001
Lise	Tatvan Anadolu Lisesi	1997

Meslek Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2001-2004	Tatvan Endüstri Meslek Lisesi	Öğretmen
2004-2013	Tatvan Atatürk Lisesi	Öğretmen
2013-.....	Tatvan Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Öğretmen

Yabancı Dili

İngilizce